

Monikon illatiivin rinnakkaismuotoisen *hin*-päätteen esiintyminen ja käyttö suomen kielessä

Marke Virkkala
Tampereen yliopisto
Kieli-, käännös- ja kirjallisuustieteiden yksikkö
Suomen kieli
Pro gradu -tutkielma
Syyskuu 2013

Tampereen yliopisto

Suomen kieli

Kieli-, käännös- ja kirjallisuustieteiden yksikkö

VIRKKALA, MARKE: Monikon illatiivin rinnakkaismuotoisen *hin*-päätteen esiintymisen ja käyttö suomen kielessä

Pro gradu -tutkielma, 84 sivua + liitteet 3 kpl

Syksy 2013

Tutkielmassa tarkastellaan monikon illatiivin *siin*-päätteen kanssa vaihtelevan *hin*-päätteen esiintymistä ja käyttöä suomen kielessä. Tarkastelun tavoitteena on tuoda esiin systeeminsisäisiä tekijöitä, jotka vaikuttavat *hin*-päätteen valikoitumiseen monikon illatiivin päätteeksi. Tutkielmassa monikon illatiivimuotoiset sanat jaetaan taivutustyyppeihin. Analyysityössä pyritään osoittamaan, miten taivutustyyppien ominaisuudet ja niiden väliset suhteet vaikuttavat monikon illatiivin *hin*-päätteen käyttöön. Tarkastelussa kiinnitetään huomiota lisäksi siihen, miten yksittäisten nominien ominaisuudet vaikuttavat monikon illatiivin *hin*-päätteen käyttöön. Tutkielmassa esitetyt havainnot perustuvat kahteen erityyppiseen aineistoon: sanomalehti- ja kyselyaineistoon. Kyselyaineisto pohjautuu tuotto- ja arviointitehtäviä sisältävään kyselyyn, johon on vastannut 47 henkilöä. 8821 monikon illatiivimuotoa sisältävä sanomalehtiaineisto on kerätty HS-2000-korpuksesta, joka koostuu Helsingin Sanomissa vuosina 2000 ja 2001 julkaistuista teksteistä.

Aineistojen tarkastelu osoittaa, että monikon illatiivin rinnakkaismuotoinen *hin*-pääte esiintyy herkimmin monikon illatiivissa harvoin esiintyvissä *askele*-, *ohut*- ja *filee*-tyyppisissä nomineissa. Tällaiset nominit eivät ole prototyyppisiä supistumanomineja, mistä johtuu, että monikon illatiivin *siin*-pääte ei ole saanut *askele*-, *ohut*- ja *filee*-tyyppisissä nomineissa samaa suosiota kuin *hame*- ja *vieras*-tyyppisissä nomineissa. Lisäksi tarkastelu antaa vihjeen siitä, että monikon illatiivin *hin*-pääte saattaa sisältää enemmän informaatiota kuin monikon illatiivin *siin*-pääte. *hin*-pääte saattaakin luoda ilmaukseen esimerkiksi affektiivisuutta.

Avainsanat: Monikon illatiivi, päätevariaatio, rinnakkaismuotoisuus, taivutustyyppit

SISÄLLYS

1. ILLATIIVI ILMIÖNÄ.....	1
1.1. Paikka suomen sijajärjestelmässä.....	1
1.2. Illatiivimuodon muodostus.....	6
1.3. Rinnakkaismuodot ja niiden kielihistoriallinen tausta.....	7
2. TUTKIELMAN TAVOITTEET JA AINEISTOT.....	12
2.1. Tutkimustehtävä.....	12
2.2. Aineisto.....	14
2.2.1. Sanomalehtiaineisto.....	14
2.2.2 Kyselyaineisto.....	17
3. PÄÄTEVARIANTTIEN KÄYTTÖÄ MOTIVOIVAT TEKIJÄT.....	19
3.1. Systeemin sisäiset tekijät.....	19
3.2. Kielenkäytön ohjailu suosituksin.....	21
4. - <i>HIN</i> SANOMALEHTIAINEISTOSSA.....	23
4.1. Harvoin kielenkäytössä esiintyvien tapausten pääte.....	23
4.2. Pakinoivan kielen sekä tunteellisten ilmausten pääte.....	44
4.3. Huomioita <i>hin</i> -päätteen esiintymisestä sanomalehtiaineistossa.....	50
5. - <i>HIN</i> KYSELYAINEISTOSSA.....	51
5.1. Tehtävän 1 tulokset.....	51
5.2. Tehtävän 2 tulokset.....	54
5.3. Tehtävän 3 tulokset.....	64
5.4. Huomioita <i>hin</i> -päätteen esiintymisestä kyselyn vastauksissa.....	67
6. PÄÄTELMIÄ RINNAKKAISMUOTOISEN <i>HIN</i> -PÄÄTTEEN ESIINTYMISESTÄ SUOMEN NOMININTAIVUTUSJÄRJESTELMÄSSÄ.....	70
7. LOPUKSI.....	82
LÄHTEET.....	85
LIITTEET.....	88
LIITE 1. KYSELYLOMAKE.....	88
LIITE 2. TAULUKOT 1–14.....	94
LIITE 3. LUETELMA 1.....	103

1. ILLATIIVI ILMIÖNÄ

1.1. Paikka suomen sijajärjestelmässä

Suomen kielen illatiivi on morfologisesti kompleksinen sija. Illatiivilla on ensinnäkin 18 fonologisesti erilaista päätettä (-*an*, -*en*, -*in*, -*on*, -*un*, -*yn*, -*än*, -*ön*, -*han*, -*hen*, -*hin*, -*hon*, -*hun*, -*hyn*, -*hän*, -*hön* sekä -*seen* ja -*siin*), mikä on huomattavasti enemmän kuin muilla suomen kielen monipäätteisillä sijoilla, joista genetiivillä fonologisesti erilaisia päätteitä on seitsemän ja partitiivilla neljä (ISK § 81, 83, 87, 89). Toiseksi suomen kielen illatiivisijan kompleksisuutta aiheuttaa illatiivin päätteiden erilaisuus. Esimerkiksi illatiivin morfeemit kuvataan neljällä yksiköllä: *Vn*, *hVn*, *seen* ja *siin*. Suomen kielen useiden muiden sijojen päätteet voidaan kuvata yhdellä yksiköllä, kuten inessiivin vo-kaalisointusääntöjen mukaisesti vaihtelevat *ssa*- ja *ssä*-päätteet morfeemilla *ssA*. (ISK § 81–82, 93; Karlsson 1983: 31–34; Laaksonen – Lieko 2003: 77–86.) Lisäksi illatiivin morfeemit *Vn* ja *hVn* reaalistuvat useina eri allomorfeina ja *seen* ja *siin* esiintyvät kielessä sellaisinaan. *Vn* ja *hVn* edustavat kielenkuvauksen abstraktia tasoa ja *seen* ja *siin* konkreettista kielenkäytön toteutumien tasoa.

Illatiivin kompleksisuutta aiheuttaa lisäksi joidenkin lekseemien yhteydessä illatiivissa esiintyvä pätevaihtelu. Esimerkiksi tietynlaisiin monikkovartaloihin on mahdollista liittää joko monikon illatiivin päte -*siin* tai päte -*hin*. Esimerkiksi lekseemin *usea* monikon illatiivimuotona voi olla muoto *useisiin* tai *useihin*. Suomen kielen käyttäjät ovat kuitenkin taipuvaisia valitsemaan kielenkäyttöönsä esimerkiksi muodoista *toiveisiin* ~ *toiveihin* tai muodoista *vieraisiin* ~ *vieraihin* yleisesti *siin*-päätteisen muodon. Tätä näkemystä tukee esimerkiksi deskriptiivinen suomen kielen kuvaus Iso suomen kielioppi (Hakulinen – Vilkuna – Korhonen – Koivisto – Heinonen – Alho 2010 § 94)¹, jossa todetaan monikon illatiivin *siin*- ja *hin*-päätteiden vaihtelun toteutuvan todellisessa kielenkäytössä ainoastaan *Ut*-loppuisten nominien yhteydessä, kuten muodoissa *lyhyisiin* ~ *lyhyihin* ja *ohuisiin* ~ *ohuihin*. Muuntityyppisissä nomineissa monikon illatiivin *siin*-päte on ISK:in mukaan lähes yksinomainen.

Monikon illatiivin *siin*-päätteen kanssa vaihtoehtoisen *hin*-päätteen esiintyminen lehtiteksteissä on herättänyt huomiotani ISK:in ilmestymisen jälkeen. Esimerkiksi Hel

¹ Viittaan tutkielmatekstissäni tästä eteenpäin Isoon suomen kielioppiin lyhenteellä ISK.

singin Sanomissa monikon illatiivin rinnakkaismuotoinen *hin*-pääte on esiintynyt 2000-luvun ensimmäisinä vuosikymmeninä silloin tällöin erilaisissa teksteissä, kuten 18.8.2012 julkaistussa uutistekstissä: ”*Siten lääkärit voivat keskittyä vaativampaa hoitoa tarvitseviin potilaihin.*” Monikon illatiivin *hin*-pääte vaikuttaakin kuuluvan 2000-luvulla suomen kielen yleiskieleen ja esiintyvän myös muiden kuin *Ut*-nominien monikon illatiivin päätteenä. *hin*-pääteen asema on kuitenkin erikoinen, sillä se esiintyy sinikkäästi mutta hyvin satunnaisesti esimerkiksi kirjoitetuissa median teksteissä.

Koska variaatio ei ole koskaan täysin vapaata edes synonyymisiksi tulkittavien allomorfien välillä (Itkonen – Pajunen 2010: 83), on myös monikon illatiivin *hin*-pääteen käyttöön motivaatio. Esimerkiksi sananvartaloiden ominaisuudet sekä tekstin tavoitteisiin ja tyyliin liittyvät tekijät saattavat vaikuttaa päätevariantin valintaan. Tässä tutkielmassa monikon illatiivin *siin*-pääteen kanssa vaihtelevan *hin*-pääteen esiintymistä 2000-luvun alun suomen kielessä tarkastellaan kahden aineiston perusteella: sanomalehdessä julkaistuista teksteistä koostuvan korpusaineiston sekä kyselylomakkeella kerätyn kyselyaineiston perusteella. Tavoitteena on tuoda esiin näkökulmia siitä, mitkä tekijät laukaisevat monikon illatiivin *hin*-pääteen käytön 2000-luvun alun suomen kielessä.

Monikon illatiivin *siin*-pääteen kanssa vaihtelevan *hin*-pääteen käyttöä on tarkasteltu suomen kielen tutkimuksen kentällä aikaisemmin esimerkiksi 1950-luvun sekä 1970- ja 1980-lukujen suomen kielen näkökulmista. Terho Itkonen on tarkastellut monikon illatiivin *siin*-pääteen kanssa vaihtelevan *hin*-pääteen esiintymistä 1950-luvun suomen kielessä vuonna 1959 julkaistussa tutkimuksessaan *-siin* vai *-hin* monikon illatiivissa? Tutkimuksessaan Itkonen käsittelee monikon illatiivin *siin*- ja *hin*-pääteiden yleisyyssuhteita sekä määrittelee syitä *siin*- ja *hin*-varianttien käyttöön erilaisissa asemissa, kuten erityyppisissä sananvartaloissa.

Eija Parkkinen on käsitellyt monikon illatiivin *siin*- ja *hin*-pääteiden yleisyyssuhteita 1970- ja 1980-lukujen vaihteen suomen kielessä vuonna 1981 valmistuneessa pro gradu -tutkielmassaan Monikon illatiivin *-siin* ja *-hin* -pääteiden yleisyyssuhteet nykysuomessa. Itkosen tapaan myös Parkkinen on tarkastellut sitä, miten sananvartaloiden ominaisuudet vaikuttavat *siin*- ja *hin*-pääteiden käyttöön. (Parkkinen 1981: 3–10, 20.) Parkkisen tutkimuksen tulosten mukaan monikon illatiivin *siin*-pääteen kanssa vaihtelevan *hin*-pääteen käyttö on ollut 1970- ja 1980-lukujen vaihteen suomen kielessä mel-

ko yleistä. Monikon illatiivin *hin*-pääteen esiintyminen on esimerkiksi ollut 1970- ja 1980-lukujen vaihteen suomen kielessä *siin*-päätetä yleisempää *ohut*- ja *revyy*-tyyppisissä nomineissa sekä nominissa *ainoa*. (Parkkinen 1981: 103.)

Päätteiden variaation lisäksi kielessä voi esiintyä variaatiota myös sijapääteen ja adposition välillä. Esimerkiksi joitakin samoja spatiaalisia suhteita voidaan ilmaista suomen kielessä sijapääteillä, adpositioilla ja taivutetuilla adpositioilla (Grünthal 2003: 70). Esimerkiksi lauseiden *Kirja on hyllyllä* ja *Kirja on hyllyn päällä* ilmaukset *hyllyllä* ja *hyllyn päällä* viittaavat samaan asiantilaan (ISK § 1224). Sijalla ja adpositiolla onkin läheinen suhde. Tämä perustuu erityisesti niiden funktionaaliseen samankaltaisuuteen: sekä sijoilla että adpositioilla koodataan semanttisia rooleja (Kittilä – Västi – Ylikoski 2011: 8).

Sijapäätteiden ja adpositioiden välillä on kuitenkin myös merkittäviä semanttisia eroja: Sijat koodaavat tyypillisesti monia funktioita ja adpositiot tiettyä semanttista merkitystä. Sijat myös koodaavat keskeisiä semanttisia rooleja ja rakenteiden ydinjäseniä, kuten agentteja, patientteja ja resipienttejä. Adpositiot koodaavat sen sijaan sijoja periferisempiä semanttisia rooleja, kuten erityisiä lokaation ja tavan merkityksiä. (Kittilä – Västi – Ylikoski 2011: 3–4, 9–11.) Esimerkiksi kuvattaessa siirtymistä tiettyyn määränpäähän käytetään tyypillisesti sijaa, kuten ilmauksessa *Lähden lounaalle **ravin-**tolaan*. Sen sijaan kuvattaessa siirtymistä entiteetin läheisyyteen käytetään adpositiota. Esimerkiksi adposition sisältävän ilmauksen *Menen Jonin **luo*** -merkitys voi viitata siirtymiseen Joni-nimisen henkilön lähelle. (Kittilä – Västi – Ylikoski 2011: 21–22; Kittilä – Ylikoski 2011: 33–34, 43–44.)

Semanttisten suhteiden koodaajana sija käyttäytyy rakenteessa yleensä hyvin systemaattisesti koodaten nominien ja head-jäsenten välisiä välttämättömiä ja pakollisia suhteita (Blake 2001: 1; Butt 2006: 4; Kittilä – Västi – Ylikoski 2011: 3). Esimerkiksi pelkästään pragmaattisuuden funktioon viittaava topikaalisuuden merkitsin, kuten japanin *wa*, voi merkitä mitä tahansa kontekstin jäsentä, jota pidetään kontekstin topiikkina (Kittilä – Västi – Ylikoski 2011: 3). Yksittäisen kielen näkökulmasta sija hahmotetaan tyypillisesti luokittelemalla kielen sijajärjestelmän jäsenet. Barry J. Blaken mukaan sijat voidaan jakaa esimerkiksi grammatikaalisiin eli syntaktisiin sijoihin ja semanttisiin eli konkreettisiin sijoihin. Luokittelussa grammatikaaliset sijat koodaavat kieliopillisia suhteita ja semanttiset sijat konkreettisia semanttisia suhteita, kuten lokaatiota. (Blake

2001: 31–32.) Esimerkiksi semanttisen sijan muoto *kaupunkiin* ilmaisee merkityksen myös ilman lauseyhteyttä, mutta grammatikaalisen sijan muoto *pöydän* ei lauseyhteydestä irrallaan paljasta merkitys- tai rakennesuhteita (*ostin pöydän*; *pöydän alla*) (ISK § 1221).

Suomen kielen näkökulmasta ISK luokittelee sijat kieliopillisiin sijoihin ja adverbialien sijoihin. Luokittelun mukaan kieliopillisten sijojen tehtävänä on osoittaa kieliopillisia suhteita. Kieliopilliset sijat toimivat siis pääasiassa subjektin, objektin ja predikaatiivin sijoina.² Adverbialien sijat esiintyvät vastaavasti adverbialilausekkeissa, ja ne koodaavat esimerkiksi paikkaan viittaavia merkityksiä. Adverbialien sijat ISK jakaa edelleen paikallissijoihin sekä vajaakäyttöisiin sijoihin. Vajaakäyttöisiin sijoihin kuuluvat komitatiivi, instruktiivi ja abessiivi, joiden käyttö rajoittuu pääasiassa tavan adverbialeihin. (ISK § 122–1223.) Paikallissijoihin kuuluvat sijat ja niiden ryhmittely sisä- ja ulkopaikallissijoihin sekä abstrakteihin paikallissijoihin ja olo- ja suuntasijoihin esitetään taulukossa 1.

Taulukko 1. Suomen kielen paikallissijat

	Sisäpaikallissijat	Ulkopaikallissijat	Abstraktit paikallissijat
<u>OLOSIJAT</u>	INESSIIVI <i>talossa, kesässä</i>	ADESSIIVI <i>talolla, kesällä</i>	ESSIIVI <i>talona, kesänä</i>
<u>SUUNTASIJAT</u>	ELATIIVI <i>talosta, kesästä</i>	ABLATIIVI <i>talolta, kesältä</i>	-
<u>EROSIJAT</u>			
<u>SUUNTASIJAT</u>	ILLATIIVI <i>taloon, kesään</i>	ALLATIIVI <i>talolle, kesälle</i>	TRANSLATIIVI <i>taloksi, kesäksi</i>
<u>TULOSIJAT</u>			

Taulukon 1 pystyrit kuvaavat paikallissijojen luokittelua sisäisyyden, ulkoisuuden ja abstraktin tilan näkökulmasta. Taulukon 1 vaakarivit esittävät paikallissijojen luokittelun toiminnan suuntautuneisuuden näkökulmasta. Viitatessaan konkreettisiin paikkoihin sisäpaikallissijat inessiivi, elatiivi ja illatiivi viittaavat sijaintiin tilojen tai

² Partitiivi ja genetiivi voivat joissakin tapauksissa toimia adverbialien sijoina, kuten ilmauksessa *Hän puhuu kovaa*. Partitiivin ja genetiivin esiintyminen adverbialien sijoina on kuitenkin hyvin rajallista. (ISK § 1223.)

rajojen sisäpuolella ja ulkopaikallissijat adessiivi, ablatiivi ja allatiivi sijaintiin tilojen tai rajojen ulkopuolella (ISK § 1238).

Ulko- ja sisäpaikallissijojen eroja on määritelty viittaamalla niiden rooleihin spatiaalisella kentällä. Sisäpaikallissijojen on katsottu hallitsevan spatiaalista aluetta ja viit- taavan erityisesti keskeisiin ja prototyyppeihin spatiaalisiin merkityksiin. Ulkopaikallis- sijojen on määritelty merkitsevän keskeisten spatiaalisten merkitysten sijaan ennen kaikkea erikoistuneita spatiaalisia merkityksiä. (Grünthal 2003: 74, 129; Onikki- Rantajääskö 2001: 120.) Ulkopaikallissijoilla on esimerkiksi erityinen tehtävä viitata elolliseen entiteettiin kohdistuvaan toimintaan, kuten ilmauksessa *Lapselle laitettiin kuulusuojaimet* (vrt. *Taloon laitettiin äänieristeiset ikkunat*) (Kangasmaa-Minn 1983: 162–163; Västi 2011: 68).

Ulko- ja sisäpaikallissijan valinta ei kuitenkaan ole kaikissa tapauksissa yksiselit- teisiä. Mikään sääntö ei määrää käytettäväksi esimerkiksi *sisä*-vartalon yhteydessä si- säistä tai ulkoista paikallissijaa: ilmaukset *He menivät sisään* ja *He menivät sisälle* voi- vat viitata täysin samaan toimintaan, kuten siirtymiseen rakennukseen (Grünthal 2003: 70). Paikallissijoista abstraktit paikallissijat viittaavat varsinaisesti paikkaan vain muu- tamissa adverbeissa ja komparaatioilmauksissa, kuten muodoissa *kotona* ja *rannempana* (ISK § 1223). Abstraktit paikallissijat essiivi ja translatiivi ilmaisevatkin pääasiassa sisäistä tilaa tai sen muutosta, kuten ilmauksessa *Hän oli sairaana mutta tuli terveeksi* (Kangasmaa-Minn 1984: 162).

Taulukkoon 1 merkittyjen olosijojen inessiivin, adessiivin ja essiivin perusomi- naisuus on staattisuus, ja ne viittaavat esimerkiksi entiteetin sijaintiin tietyllä hetkellä tietyssä paikassa. Taulukkoon 1 merkittyjen suuntasijojen perusominaisuus on dynaami- suus. Suuntasijoista erosijat elatiivi ja ablatiivi viittaavat esimerkiksi entiteetin siirtymi- seen pois tietyistä paikasta ja tulosijat illatiivi, allatiivi ja translatiivi viittaavat esimer- kiksi entiteetin siirtymiseen tiettyyn paikkaan. (ISK § 1235, 1238.) Konkreettiseen ja fyysiseen paikkaan viittaaminen on kuitenkin vain osa paikallissijojen käyttöalasta. Esimerkiksi illatiivia käytetään liike- ja muutosverbejä täydentävänä adverbialina ku- vaamaan myös tulemistä tiettyyn olotilaan, kuten ilmauksessa *Pikkuveljeni vaipui uneen* (ISK § 1245, 1256). Lisäksi illatiivilla voidaan ilmaista tuloa kiinteään kontaktiin entiteetin kanssa, kuten ilmauksessa *Mekkooni tuli pikkujouluissa punaviinitahra* (ISK § 1239).

Paikallissijojen joukosta illatiivi on kaikkein yleisin verbin rektiosija (ISK § 487). Verbin rektiosijana illatiivi esiintyy usein tunnetta tai asennoitumista ilmaisevan verbin yhteydessä. Tällöin illatiivi viittaa predikaatilla ilmaistavan tunteen tai asennoitumisen kohteeseen, kuten ilmauksessa *Olen ihastunut **häneen***. Lisäksi illatiivi on kaikkein tyypillisin MA-infinitiivien sija. Tällöin illatiivi esiintyy esimerkiksi liikeverbien ja elollisen objektin saavien verbien täydennyksenä, kuten ilmauksessa *Äitini opetti minut **leipomaan** pullaa*. (ISK § 1256.)

Illatiivia käytetään lisäksi hinnan ilmaisemiseen, kuten ilmauksessa *Opiskelija saa lounaan Yliopiston ravintolassa **hintaan** 2 euroa 70 senttiä* (ISK § 1256). Illatiivi esiintyy myös kosketuskohdan ilmauksissa. Kosketuskohdan ilmauksissa illatiivi täydentää lauseketta, joka ilmaisee, kehen tai mihin kosketusverbin, kuten verbien *kutittaa* tai *kis-koa*, ilmaisema toiminta kohdistetaan. Tällöin illatiivin tehtävänä on tarkentaa, mihin kohtaan elollista tai elotonta objektia verbin ilmaisema toiminta osuu. Illatiivi rajaa siis kokonaisuudesta eli henkilöstä tai muusta objektista osan, kuten ilmauksessa *Hän taputtaa miestä **hartioihin***. (ISK § 1243.)

Ajanilmauksissa illatiivi ilmaisee tyypillisesti ajankohtaa, johon tapahtuma osuu tai johon tapahtuma siirretään, kuten ilmauksessa *Tentti siirrettiin **tiistaihin***. Lisäksi illatiivia käytetään ajanilmauksissa viittaamaan tilanteen päättymisen ajankohtaan, kuten ilmauksessa *Projekti kestää vuoden 2013 **joulukuuhun***. Illatiivilla voidaan myös viitata ajanjaksoon, jonka aikana toimintaa ei ole tapahtunut, kuten ilmauksessa *Avustuskuljetuksia ei ole päässyt alueelle **kahteen viikkoon***. Illatiivia voidaan käyttää myös likimääräisen ajan ilmaisemiseen *aika*-lekseemin yhteydessä, kuten ilmauksessa *He kävivät **talvisaikaan** mökillä vain satunnaisesti*. (ISK § 1250.)

1.2. Illatiivimuodon muodostus

Illatiivilla on 18 päätettä, joista yksikössä esiintyvät päätteet *-an, -en, -in, -on, -un, -yn, -än, -ön, -han, -hen, -hin, -hon, -hun, -hyn, -hän, -hön* ja *-seen*, kuten muodoissa *ta-lo+on, kuu+hun* ja *huonee+seen*, ja monikossa päätteet *-hin, -siin* ja *-in*, kuten muodoissa *taloi+hin, huonei+siin* ja *kyli+in*. Saman lekseemin illatiivin päätteet ovat yksikössä ja monikossa fonologisesti erilaiset, kuten muodoissa *sukuun* ja *sukuihin* sekä *huoneeseen* ja *huoneisiin*. (Laaksonen ja Lieko 2003: 83.) Possessiivisuffiksin edellä

esiintyessään illatiivin päätteessä ei ole *n*-konsonanttia, kuten muodossa *toivei+si+ni*. Jos possessiivisuffiksia edeltävät illatiivin päätteet määritellään erillisiksi päätteiksi, on illatiivilla kaikkiaan 36 fonologisesti erilaista päätettä.

Yksikön päätteenä illatiivin *Vn*-pääte esiintyy vartaloissa, joissa on tavuja vähintään kaksi, kuten muodoissa *kissa+an* ja *hiire+en*. Illatiivin päätteiden vokaali on tällöin identtinen sananvartalon loppuvokaalin kanssa. Monikon päätteessä *-Vn* on aina muodossa *-in*, ja se liittyy *i*-loppuiseen monikkovartaloon, kuten muodossa *poiki+in*. Illatiivin *hVn*-pääte liittyy kaikkiin yksitavuisiin vartaloihin, kuten muodoissa *kuu+hun*, *tä+hän*, *tie+hen* ja *tei+hin*. Näin ollen *hVn*-pääte esiintyy aina pääpainollisen tavun jäljessä. Lisäksi *hVn*-pääte liittyy myös vähintään kaksitavuisiin vartaloihin, jos vartalonloppuisena vokaaliaineksena on monikkovartalon diftongi, kuten muodossa *kissoi+hin*. Illatiivin *hVn*-pääte liittyy lisäksi lainasanoihin, joiden vartalo päättyy pitkään vokaaliin ja joiden vartalossa on vähintään kaksi tavua, kuten muodossa *buffet+hen*. (ISK § 93.)

Illatiivin yksikkömuodossa esiintyvä pääte *-seen* liittyy pitkään vokaaliin. Se esiintyy vähintään kaksitavuisissa vartaloissa ja liittyy siis pääpainottomaan tavuun, kuten muodossa *valppaa+seen*. Yksikön illatiivin *seen*-pääte vastaa monikossa pääte *-siin*. Se liittyy *seen*-päätteen tapaan pitkään vokaaliainekseen ja esiintyy vähintään kaksitavuisissa vartaloissa, joiden pitkä vokaaliaines on monikon tunnuksen muodostama diftongi, kuten muodossa *valppai+siin*. (ISK § 93.)

1.3. Rinnakkaismuodot ja niiden kielihistoriallinen tausta

Illatiivin päätteiden valikoitumisessa vartaloihin esiintyy jonkin verran päällekkäisyyttä. Esimerkiksi vähintään kaksitavuisiin ja diftongiin päättyviin monikkovartaloihin voidaan liittää sekä *siin*- että *hin*-pääte, kuten nominin *rakas* monikkovartaloon (*rakkai+siin* ~ *rakkai+hin*). Tämä on kuitenkin mahdollista vain *korkea*-, *vapaa*-, *filee*-, *vieras*-, *ohut*-, *kevät*-, *kuollut*-, *hame*- ja *askele*-tyyppisissä nomineissa.³ Taulukko 2 esittää illatiivin päättevarianttivaihtelut taivutustyypeittäin.

³ Esitetty nominien taivutustyyppijako vastaa Kielitoimiston sanakirjan (2007) taivutustyyppijakoa.

Taulukko 2. Illatiivin päätevarianttien vaihtelu taivutustyypeittäin

Yksikkö - Monikko	Yksikkö - Monikko	Yksikkö - Monikko	Yksikkö - Monikko
	ko	nikko	
seen : <u>siin</u> ~ <u>hin</u>	Vn : <u>siin</u> ~ <u>hin</u>	Vn : <u>in</u> ~ <u>hin</u>	<u>hVn</u> ~ <u>seen</u> : <u>hin</u> ~ <u>siin</u>
vapaaseen : vapaisiin ~ vapaihin	korkeaan : korkeisiin ~ korkeihin	omenaan : omeniin ~ omenoihin	fileehen ~ fileeseen : fileihin ~ fileisiin
vieraaseen : vieraisiin ~ vieraihin	ohueen : ohuisiin ~ ohuihin		
hameeseen : hameisiin ~ hameihin			
kuolleeseen : kuolleisiin ~ kuolleihin			
askeleeseen : askeleisiin ~ askeleihin			
kevääseen ~ keväähän keväisiin ~ keväihin			

Taulukon 2 vasemmanpuoleisessa sarakkeessa mainittujen nominien eli *vapaa-*, *vieras*, *hame-*, *kuollut-*, *askele-* ja *kevät-*tyyppisten nominien mukaisesti taipuvien nominien yksikön illatiivin pääte on *-seen* ja monikon illatiivin pääte *-siin* tai *-hin*. Kyseisten nominien yksikkö- ja monikkovartaloiden pitkät vokaalit ja diftongit ovat syntyneet supistumisen kautta. Esimerkiksi *vapaa*-lekseemin vokaalivartalo on ollut aiemmin **vapaḍa*-asuinen. Taulukon 2 toiseen sarakkeeseen merkittyjen nominien eli *korkea-* ja *ohut-*tyyppisten nominien mukaisesti taipuvien nominien yksikön illatiivin pääte on *-Vn* ja monikon illatiivin pääte *-siin* tai *-hin*. Kyseisten nominien monikkomuotojen diftongi on syntynyt supistumisen kautta. Esimerkiksi monikkovartalolla *ohui-* on ollut kehityskulku **ohuḍe+i* > *ohuḍi-* > *ohui-*. (Laaksonen – Lieko 2003: 34–35.)

Murteissa ja puhekielessä *ohut-* ja *korkea-*tyyppisissä nomineissa kuitenkin esiintyy supistumamuotoja myös yksikkövirtaloissa (Laaksonen – Lieko 2003: 38; ISK § 93). Tällöin yksikön illatiivin päätteeksi on *-seen*, kuten muodoissa *pimeeseen* ja *kevyeseen*. Taulukkoon 2 on kuitenkin merkitty ainoastaan yleiskielessä esiintyvät illatiivin päättevariantit. Suomen murteissa pääte *-hen* ~ *-hin* tai siitä kehittynyt muoto esiintyy Pohjois-Karjalan, Kainuun sekä Sydän-Savon murteissa, useimmissa kaakkoismurteissa sekä Kymenlaaksossa. Lisäksi *hin-*pääte esiintyy tietyissä asemissa myös lounaismurteissa sekä Pohjois- ja Keski-Pohjanmaan alueilla puhuttavissa murteissa. Muissa murteissa käytetään monikon illatiivissa *siin-*päätettä. (Itkonen 1959: 375–376.)

Taulukkoon 2 kolmanteen sarakkeeseen merkitty *omena-*tyyppisten nominien monikon illatiivin *in-* ja *hin-*päätteiden vaihtelu johtuu monikon *i-*tunnuksen aiheuttamista muutoksista kyseisten nominien loppuissa esiintyviin *a-* ja *ä-*äänteisiin. Joissakin *nA-*, *lA-* ja *rA-*loppuisissa lekseemeissä vartalonloppuinen *A* voikin muuttua monikon *i:n* edellä *O:*ksi tai kadota, kuten muodoissa *omen+i+in* ~ *omeno+i+hin* ja *käpä+l+i+in* ~ *käpä+lö+i+hin*. (ISK § 65.) Taulukon neljäs sarake kuvaa illatiivin päätteiden vaihtelua *filee-*tyyppisissä nomineissa, joissa joidenkin lekseemien yhteydessä yksikön illatiivissa vaihtelevat päätteet *-hVn* ja *-seen* ja monikon illatiivissa päätteet *-hin* ja *-siin* (ISK § 67).

Illatiivin päätteiden vaihtelusta suurin osa koskee monikon illatiivin *siin-* ja *hin-*päätteiden variaatiota, kuten taulukon 2 ensimmäinen, toinen ja neljäs sarake osoittavat. *Siin-* ja *hin-*päätteiden variaation juuret ovat tuhansien vuosien takana illatiivin päätteiden kehittymisen prosesseissa, mihin viitattiin jo *korkea-*, *vapaa-*, *filee-*, *vieras-*, *kuollut-*, *kevät-* ja *askele-*tyyppisten nominien supistumiskehitysten mainitsemisen yhteydessä.

Uralilaisessa kantakielessä tulosijaista merkitystä on ilmaistu latiivilla, jonka suffikseja ovat olleet **-ki/-ki*, **-n* ja **-ŋ* (Lehtinen 2007: 67–68). Varsinainen illatiivisija kehittyi suomen kielen paikallissijajärjestelmään varhaiskantasuomessa. Yksi oletus on, että illatiivin päätteet **-sen* ja **-jen* syntyivät kahden elementin yhteen liittymisen myötä. Tämän näkemyksen mukaan pääte **-jen* syntyi latiiivisen **n-*elementin liittyessä sidevokaalin *e* avulla latiiiviseen **j-*elementtiin. Vastaavasti tämän näkemyksen mukaan pääte **-sen* syntyi latiiivin **s-*elementistä latiiivin **-n-*aineuksen yhdistyessä **s-*päätteeseen sidevokaalin **e(*i)* avulla. (Lehtinen 2007: 79–80, 85–86.) On kuitenkin todettava, että vain joissakin rekonstruktioissa latiiivin päätteiksi on rekonstruoitu edellä

mainitut päätteet *-j ja *-s (Ylikoski 2011: 240). Vaihtoehtoinen selitysmahdollisuus on, että illatiivin *sen-pääte pohjautuu käytöstä poisjääneisiin postpositioihin (Ylikoski 2011: 264–265).

Keskikantasuomen ajanjaksolla illatiivin pääte *sen muuttui asuun *hen *s > h -muutoksen myötä (Laaksonen ja Lieko 2003: 84). Muutos ei kuitenkaan koskenut nomineja, joiden vokaalivartaloon h-aines jo kuului. Tällaisia nomineja olivat esimerkiksi vieras-, kirves- ja taivas-tyyppiset nominit. Esimerkiksi taivas-lekseemin illatiivimuotojen kehitysketju *taivase+sen > *taivaze+sen > *taivahe+sen ei sisällä muotoa **taivahe+hen. Peräkkäistä he+hen -kasaumaa onkin todennäköisesti haluttu välttää. (Lehtinen 2007: 122, 188–189.)

Illatiivin *-hen päätteestä kehittyi pääte -hVn assimilaatiokehityksessä, jossa *hen-päätteen e-vokaali vaihtui sananvartalon loppuvokaalin mukaiseksi. Illatiivin Vn-päätteen synnyn taustalla on ääntenmuutos h > ∅, jossa on kyse keskikantasuomeen ilmestyneen vokaalien välisen h:n katoamiskehityksestä. (Laaksonen ja Lieko 2003: 84.) Tässä muutosprosessissa h säilyi pääpainollisen ensitavun jäljessä mutta katosi muista asemista, kuten kehityskulut kalahan > kalaan ja kotihin > kotiin osoittavat. Pääte -hVn säilyi siis illatiivin päätteenä yksitavuisiin vartaloihin liittyessään. Lisäksi h säilyi monikon illatiivissa painottoman ja sivupainollisen tavun jäljessä, jos h:ta edelsi i-loppuinen diftongi, kuten muodoissa kaloihin ja omenoihin. (Lehtinen 2007: 188–189.)

Illatiivin *sen-pääte kehittyi pitkävokaaliseksi päätteeksi -seen vasta 1800-luvulla (Lehtinen 2007: 189). Pääte kehittyi analogian kautta nen-loppuisten nominien illatiiveista, kuten muodoista ihmiseen ja punaiseen, joissa illatiivin päätteenä on -Vn (ihmise+en, punaise+en). Kielenkäyttäjät siis analysoivat nen-loppuisten nominien yksikön illatiivimuotojen päätteeksi seen-tavun ja monikon illatiivimuotojen päätteeksi siintavun en- ja in-päätteiden sijaan ja ottivat näistä muodoista mallin myös *sen-päätteen uuteen pitkävokaaliseen muotoon. (Laaksonen ja Lieko 2003: 84.) Muutos koski aluksi vieras- taivas- ja kirves-tyyppisiä nomineja, joissa illatiivin pääte ei ollut kehittynyt päätteeksi -hen *s > h kehityksessä. Päätettä -seen alettiin kuitenkin käyttää päätteen -hVn rinnalla myös muissa taivutustyypeissä, joiden sananvartalot päättyivät pitkään vokaaliin. Kielessä esiintyi siis esimerkiksi variaatiopari *lähtee+hen ~ lähtee+seen. (Lehtinen 2007: 189.) Yksikön illatiivin seen-pääte syrjäytti lopulta kyseisissä tapauksissa päätteen -hVn joitakin poikkeuksia lukuun ottamatta, kuten lekseemiä kevät, jossa

tavataan edelleen vaihtelua *kevähän ~ kevääseen*. Monikon illatiivissa *siin-* ja *hin-* päätteet kuitenkin vaihtelevat yhä.

2. TUTKIELMAN TAVOITTEET JA AINEISTOT

2.1. Tutkimustehtävä

Pro gradu -tutkielmassani tarkastelen monikon illatiivin *siin*-päätteen kanssa vaihtelevan *hin*-päätteen esiintymistä suomen kielessä 2000-luvun alussa. Tavoitteenani on etsiä vastauksia seuraaviin kysymyksiin:

1. Mikä on monikon illatiivin *siin*-päätteen kanssa vaihtelevan *hin*-päätteen asema suomen kielessä 2000-luvun alussa?
2. Mitkä tekijät saattavat laukaista monikon illatiivin *siin*-päätteen kanssa vaihtelevan *hin*-päätteen käytön suomen kielessä 2000-luvun alussa?
3. Miten suomen kielen nominintaivutusjärjestelmän taivutustyyppien väliset suhteet vaikuttavat *siin*- ja *hin*-päätteiden käyttöön? Millaisten paradigmamallien mukaisesti monikon illatiivissa *siin*- ja *hin*-päätteiden taivutusta toteuttavat lekssemit pyrkivät käyttäytymään?

Kysymykseen 1 pyrin löytämään vastauksia tarkastelemalla monikon illatiivin *siin*- ja *hin*-päätteiden esiintymiä kahdessa erilaisessa aineistossa: lehtiteksteihin pohjautuvassa sanomalehtiaineistossa sekä kyselylomakkeella keräämässäni kyselyaineistossa. Kysymystä 2 pohdin analysoimalla aineistojeni monikon illatiivin *hin*-päätteisten esiintymien ominaisuuksia. Kysymystä 3 lähestyn määrittelemällä aineistojeni monikon illatiivimuotojen kytköksiä muiden taivutustyyppien nominien paradigmamalleihin. Luulen rinnakkaismuotoisen *hin*-päätteen esiintyvän aineistoissani vastoin ISK:in määritelmää⁴ (§ 94) myös muissa asemissa kuin *Ut*-nominien yhteydessä. Lisäksi oletan, että monikon illatiivin *siin*- ja *hin*-päätteiden valintaan liittyy esimerkiksi leksikaalista motivaatiota.

Tutkielmassa *hin*-päätteen asemaa ja käyttöä tarkastellaan ensisijaisesti analysoimalla sananmuotojen ja niiden päätteiden suhteita. Sananmuotojen suhteiden analyysi perustuu tutkielmassa näkemykseen allomorfien itsenäisestä asemasta kielen kuvauk-

⁴ ISK:in mukaan (§ 94) monikon illatiivin *siin*- ja *hin*-päätteiden vaihtelu on todellista ainoastaan *ohut*-tyyppisissä nomineissa. Muissa nomineissa ISK määrittelee käytettävän lähes yksinomaan varianttia *-siin*.

sessä. Analyysityössä tarkastelun kohteena ovatkin abstraktien morfeemien sijaan allomorfit ja niiden vaikutusyhteydet. Tarkastelun tavoitteena on osoittaa allomorfin asema kielen järjestelmässä sekä tarkastella allomorfin asemaan mahdollisesti vaikuttavia tekijöitä, kuten järjestelmän yhdenmukaistamiseen tähtääviä pyrkimyksiä. Tutkielmassa lekseemien paradigmojen vaikutusyhteyksien käsitetään syntyvän erityisesti analogioiden perusteella; vaikutusyhteyden ajatellaan muodostuvan erityisesti siten, että kaksi yksikköä liitetään yhteen samankaltaisten piirteiden, kuten rakenteellisesti samankaltaisen vartalon tai samankaltaisen yksikön nominatiivimuodon perusteella. (Paunonen 1976: 85–86).

Suomen kielen tutkimuksessa allomorfien itsenäisyyden korostaminen sekä pyrkimys osoittaa allomorfien väliset vaikutusyhteydet kielen kuvauksessa yhdistetään kenttämorfologiaksi kutsuttuun tutkimusnäkemykseen, jota on tutkimuksissaan soveltanut erityisesti Heikki Paunonen. Kenttämorfologisen tutkimusotteen piirteitä on myös Terho Itkosen tutkimuksissa, kuten *siin*- ja *hin*-päätteiden vaihtelua käsittelevässä tutkimuksessa *siin*- vai *hin*- monikon illatiivissa? (1959). Kenttämorfologian periaatteiden lisäksi tutkielmassani aineiston analyysityö tukeutuu käsitellessään konkreettisia pintamuotoja myös kielen kuvauksen WP-malliin (the Word and Paradigm model). Analyysissä jaankin sananmuodot taivutustyyppihin paradigmojen samankaltaisuuden perusteella.

Tutkielmassa suomen kielen nominien taivutustyyppit määritellään Kielitoimiston sanakirjan (2007) taivutustyyppien jaon mukaisesti. Kielitoimiston sanakirjan mukaan suomen kielen yksittäiset sanat taipuvat seuraavien lekseemien malliparadigmojen mukaan: *valo, palvelu, valtio, laatikko, risti, paperi, ovi, nalle, kala, koira, omena, kuljija, katiska, solakka, korkea, vanhempi, vapaa, maa, suo, filee, rosé, parfait, tiili, uni, toimi, pieni, käsi, kynsi, lapsi, veitsi, kaksi, sisar, kytin, onneton, lämmin, sisin, vasen, nainen, vastaus, kalleus, vieras, mies, ohut, kevät, kahdeksas, tuhat, kuollut, hame ja askel/askele*. Edellä mainituista malliparadigmoista monikon illatiivin *siin*- ja *hin*-päätteet voivat esiintyä *korkea*-, *vapaa*-, *filee*-, *vieras*-, *ohut*-, *kevät*-, *kuollut*-, *hame*- ja *askele*-tyyppisten nominien tapaan käyttäytyvissä lekseemeissä. (Kielitoimiston sanakirja 2007: XIII–XVI.) Tutkielmani analyysiosassa viitataan kyseisiin *siin*- ja *hin*-päätteiden vaihtelua toteuttaviin taivutustyyppihin käyttämällä edellä mainittujen malliparadigmojen lekseemejä. Tutkielmassani viitataan siis esimerkiksi *korkea*-tyyppisten nominien

tapaan taipuvien lekseemien muodostamaan ryhmään käyttämällä ilmauksia *korkea*-tyyppi ja *korkea*-tyyppiset nomininit.

2.2. Aineisto

Tutkielman aineiston olen kerännyt kahdella tavalla: olen toteuttanut kyselyn sekä poiminut Helsingin Sanomien HS-2000-korpuksesta virkkeitä, joiden monikon illatiivimuodoissa *siin*- ja *hin*-päätteiden käyttö on mahdollista. Tutkielmani työskentelyprosessissa korpusaineiston keruu sekä korpuksesta kerättyjen tapausten analysointi ovat edeltäneet kyselytutkimusta. Kyselytutkimuksen tarkoituksena on näin ollen täydentää korpuksesta kerättyä aineistoa ja vastata siitä esiin nousseisiin kysymyksiin. Tästä eteenpäin viitataan korpuksesta kerättyyn aineistoon sanomalehtiaineistona ja kyselyllä kerättyyn aineistoon kyselyaineistona.

2.2.1. Sanomalehtiaineisto

Sanomalehtiaineistoni monikon illatiivimuotoja sisältävät virkkeet olen poiminut HS-2000-korpuksesta⁵, joka koostuu 1.1.2000–31.12.2001 Helsingin Sanomissa⁶ julkaistuista teksteistä. Sanomalehdessä julkaistuista teksteistä koostuvaan korpukseen kuuluu erilaisia tekstejä, joten se antaa monipuolisen näkökulman suomen kielen käytöstä 2000-luvun alussa. Sanomalehtiaineistoni sisältääkin monikon illatiivimuotoja, jotka esiintyvät uutisissa, artikkeleissa, pääkirjoituksissa, arvosteluissa, reportaaseissa, kolumneissa, haastatteluissa, resepteissä, ilmoituksissa, kielijutuissa, informatiivisissa teksteissä, televisio-ohjelmätiedoissa, yleisönosastokirjoituksissa, kysymyksissä ja vastauksissa sekä lukijakirjeissä. Edellä mainituilla teksteillä on erilaisia tavoitteita, mikä näkyy myös niiden kielellisissä valinnoissa. Esimerkiksi uutistekstien ensisijaisena tehtävänä on informaation välittäminen. Vastaavasti esimerkiksi kolumnien ja reportaasien pyrkimyksenä on informaation välittämisen lisäksi usein myös viihdyttää sekä tuoda esteettisiä lukuelämyksiä. Mielipidekirjoitukset ja pääkirjoitukset pyrkivät ensisijaisesti

⁵ PAJUNEN, ANNELI 2003: HS-2000-korpus. Sähköinen korpus, joka sisältää Helsingin Sanomien vuosikerrat 2000 ja 2001. Aineistohaut tietokannasta on tehty Context Mill -ohjelmalla.

VIRTANEN, PATRIK 2003: Context Mill. Computer software. General Linguistics, University of Turku

⁶ Kiitän Helsingin Sanomia mahdollisuudesta käyttää heidän tuottamiaan tekstejä tutkielmani aineistona.

tuomaan esiin uusia näkökulmia, herättämään keskustelua sekä vaikuttamaan. Erityisesti vaikuttamaan pyrkivässä kielenkäytössä käytetään monipuolisesti kielellisiä tehokeinoja, kuten kielen kuvallisuutta, joten myös tällaiset tekstit eroavat tyypillisesti kieleltään informatiivisista teksteistä.

Tutkielman sanomalehtiaineiston monipuolisuutta lisää, että sanomalehdessä julkaistavilla teksteillä on erilaisia tekijöitä. Tekstejä laativat esimerkiksi toimittajat ja eri alojen asiantuntijat. Sanomalehtiaineistoni sisältää esimerkiksi sosiologien kirjoittamia tekstejä (Talouden avainsanat -palsta) sekä fennistien kirjoittamia tekstejä (Kieliikkuna-palsta). Yleisönosastokirjoitusten kirjoittajina on moninainen joukko lehden lukijoita. Lisäksi sanomalehtiaineistossani kuuluvat instituutioiden äänet, mistä kertoo esimerkiksi Stefan Forssin kirjoituksen (HS, Vieraskynä-palsta 5.1.2000) lopussa esitetty maininta: ”*Kirjoittaja on filosofian tohtori, VTT Energian erikoistutkija ja Maanpuolustuskorkeakoulun dosentti.*”

Eri ammattien edustajien lisäksi korpus sisältää eri-ikäisten kirjoittajien tekstejä. Esimerkiksi nuorten ääni kuuluu Nuorten posti -palstan teksteissä sekä tekstien haastatteluosuuksissa. Haastateltavien kommentoissa esiintyy usein myös puhekielen piirteitä. Sanomalehtiaineistossani on esimerkiksi puhekielisiä sanoja, kuten muodoissa *urmasbi-leisiin* ja *kuteisiin* (viittaa vaatteisiin). Lisäksi aineistossani monikon illatiivimuotoja esiintyy puhekielissä konteksteissa, kuten Nuorten posti -palstalla 23.12.2000 julkaisussa tekstissä, josta otettu katkelma esitetään esimerkissä 1.

- (1) *Mua ärsyttää ihan älyttömästi se, ku on joku loma, ni monet maikat antaa kauheesti läksyjä, tutkielmien tekoa tai kokeisiin lukua just sen loman ajaks.*

Tutkielman sanomalehtiaineisto sisältää 8821 monikon illatiivimuotoa, joissa *siin-* ja *hin-*päätteiden käyttö on mahdollista. Muodoista *siin-*päätteisiä on 8783 ja *hin-*päätteisiä 38. Korpuksista poimitut muodot on kerätty sanomalehtiaineistoon lausekonteksteissaan. Aineistohakuja tehtäessä tavoitteena on ollut kerätä jokainen HS-2000-korpuksen monikon illatiivimuoto, jossa *siin-* ja *hin-*päätteiden vaihtelu on mahdollista. Sanomalehtiaineistoon kuuluu siis myös yhdyssanoja sekä possessiivisuffikseja ja kliittejä sisältäviä muotoja. Sanomalehtiaineiston keräämisessä on huomioitu, että monikkosanat sekä esimerkiksi *flee-*tyyppiin kuuluvat sitaatti- ja erikoislainat, jotka voidaan kirjoittaa

lainanantajakielen kirjoitusasun tai ääntöasun mukaisesti (esim. *nougat* ~ *nugaa*), on saatu kerättyä aineistoon.

Koostaessani sanomalehtiaineistoani olen poistanut hakutuloksista useita muotoja. Perusteet sananmuotojen poistamiseen ovat:

1. Sananmuoto ei kuulu taivutustyyppiin, jossa *siin*- ja *hin*-päätteiden vaihtelu on mahdollista.
2. Sananmuoto ei edusta 2000-luvun kieltä.
3. Sananmuoto ei ole kirjoittajan kielellisen, kognitiivisen prosessoinnin tulos.

Kohdan 1 perusteella olen poistanut hakutuloksistani esimerkiksi *kulkija*-tyyppiset nominit, kuten muodot *ideoihin* ja *Koreoihin*, yksitavuiset nominit, kuten muodot *maihiin*, *muihin*, *syihin* ja *häihin* sekä *vastaus*-tyyppiset nominit, kuten muodot *bisneksiin*, *kasviksiin* ja *turkiksiin*. Lisäksi olen poistanut ordinaalien, komparatiivien, superlatiivien sekä *vA*- ja *tU*-partisiippien monikon illatiivimuodot. Kohdan 2 perusteella olen poistanut hakutuloksistani monikon illatiivimuodot, jotka kuuluvat palstoilla Helsingin Sanomat 100 vuotta sitten sekä Helsingin sanomat 50 vuotta sitten julkaistuihin teksteihin. 1900-luvulla tuotettuja monikon illatiivin rinnakkaismuotoisia *hin*-päätteisiä muotoja esiintyy korpuksessa kuitenkin ainoastaan lekseemissä *usea*.

Palstoilla Helsingin Sanomat 100 vuotta sitten sekä Helsingin Sanomat 50 vuotta sitten julkaistujen illatiivimuotojen lisäksi olen poistanut hakutuloksistani lainauksissa esiintyvät 1900-luvulla tuotetut monikon illatiivimuodot, jos korpuksesta noudettua muotoa ympäröivä tekstikonteksti viittaa siihen, että muoto on tuotettu 1900-luvulla. Lisäksi olen poistanut hakutuloksistani kaunokirjalliset tekstit sekä erisnimet, joissa esiintyy tekstikontekstista riippumatta monikon illatiivimuoto, kuten elokuvan nimessä *Veri huutaa taivasiin*. Sanomalehtiaineistooni kuitenkin kuuluvat erisnimet, jotka ilman lausekontekstin vaatimuksia esiintyvät yksikön nominatiivissa ja jotka lausekontekstissa taipuvat monikon illatiivissa, kuten farssin nimi *Vieraat*, joka esiintyy korpuksessa esimerkissä 2 esitetyssä virkkeessä.

- (2) *Pekka Aitiovuori heittää **Vieraisiin** virtuoosikoomikon säteilyn hotellin ainoan vieraan roolissa.*

Sanomalehtiaineistoni koostamisen kolmantena periaatteena on, että jokainen aineiston illatiivimuoto on kielellisen prosessoinnin tulos. Tällä perusteella olen poistanut hakutuloksista vastineiden suorat lainaukset, jotka esiintyvät täysin samanlaisina korpuksen kuuluvassa yleisönosastokirjoituksessa. Lisäksi olen poistanut aineistosta täysin identtiset virkkeet, joista toinen on julkaistu uutisetusivulla tai Lue huomenna -palstalla ja toinen varsinaisessa tekstissä esimerkiksi Kotimaa-sivuilla julkaistussa uutisessa.

2.2.2. Kyselyaineisto

Kyselyaineisto on kerätty maalís-huhtikuussa 2013. Kyselyn vastaajat ovat eteläsavolaisen lukion ensimmäisen ja toisen vuosikurssin opiskelijoita. Vastaajia on 47. Heistä tyttöjä on 29 ja poikia 18. Kysely toteutettiin äidinkielen ja kirjallisuuden oppitunneilla. Ennen varsinaisen kyselyn toteuttamista selvitin kyselylomakkeen tarkoituksenmukaisuutta ja tehtävänantojen yksiselitteisyyttä pyytämällä kahta 1980-luvun lopulla syntynyttä henkilöä vastaamaan kyselyyni. Saamieni vastausten sekä vastaajien kommenttien perusteella tein muutoksia tehtävänantoihin sekä kyselyn tehtävään 1.

Kysely koostuu neljästä tehtävästä, joista tehtävä 1 jaettiin vastaajille erillisellä lomakkeella ennen muita tehtäviä. Menettelyyn päädyttiin, sillä yhdessä tehtävässä haluttiin tarkastella vastaajien herkkyyttä tuottaa monikon illatiivin *hin*-päätteisiä muotoja tilanteessa, jossa heille ei ole kerrottu mahdollisuudesta valita illatiivin päätettä kahdesta vaihtoehdosta. Tehtävän 1 suorittamisen jälkeen vastaajat saivat tehdä loput tehtävät valitsemassaan järjestyksessä.

Kyselyn tehtävä 1 on tuottotehtävä, jossa pyydetään kirjoittamaan tekstin tyhjiin kohtiin kontekstiin sopivat sananmuodot. Kyselyn tehtävässä 2 on tuottotehtävän ja monivalintatehtävän piirteitä, ja siinä täydennetään irrallisten lauseiden monikkovartaloihin illatiivin pääte *-siin* tai pääte *-hin*. Kyselyn tehtävä 3 on arviointitehtävä, jossa valitaan ordinaaliselta skaalalta arvo, joka vastaa vastaajan tuntemusta *hin*-päätteisen monikon illatiivimuodon luontevuudesta. Tehtävän tarkoituksena on tarkastella kielenkäyttäjien reaktioita monikon illatiivin *hin*-päätteisiin muotoihin kielellisen muodon vastaanottamisen näkökulmasta. Kyselyn tehtävä 4 sisältää samojen lekseemien monikon illatiivin *siin*- ja *hin*-päätteiset muodot, joista alleviivataan luontevimmalta vaikuttava muoto.

Tehtävän on laatinut Terho Itkonen kyselytutkimukseensa, jonka kyselyaineisto on kerätty vuosina 1958 ja 1959. Olen valinnut tehtävän kyselyyni, jotta voin verrata oman kyselyni tuloksia Itkosen kyselyn tuloksiin ja tarkastella näin *hin*-päätteen asemassa tapahtuneita muutoksia. Pro gradu -tutkielmassani kuitenkin käsittelen kyselyn tehtävän 4 tuloksia ainoastaan *korkea*- ja *ohut*-tyyppisten nominien näkökulmasta, sillä tehtävässä esiintyvistä taivutustyypeistä monikon illatiivin *hin*-päätteisiä muotoja esiintyy sanomalehtiaineistossa käytännössä ainoastaan *korkea*- ja *ohut*-tyyppisissä nomineissa lukuun ottamatta tehtävän yksittäistä *filee*-tyyppistä lekseemiä *revvy*. Lisäksi monikon illatiivin *hin*-päätteen kokeman muutosprosessin tarkka selvittäminen ei ole pro gradu -tutkielman laajuisen tarkasteluni ensisijaisena tavoitteena. Kyselyn tehtävien 1–3 vastauksia esitellään luvussa 5. Tehtävän 4 *korkea*- ja *ohut*-tyyppisten nominien vastauksia käsitellään luvussa 6, jossa monikon illatiivin *hin*-päätteen esiintymistä sanomalehti- ja kyselyaineistoissa käsitellään taivutusjärjestelmän kentän suhteiden näkökulmasta.

3. PÄÄTEVARIANTTIEN KÄYTTÖÄ MOTIVOIVAT TEKIJÄT

3.1. Systeemin sisäiset tekijät

Kielessä vaikuttaa pyrkimyksiä, jotka vaikuttavat päätevarianttien valikoitumiseen. Pyrkimykset johtuvat kielen järjestelmän sisäisestä systeemipakosta sekä kielenkäyttäjien kognition ominaisuuksista. Kieli pyrkii esimerkiksi luomaan järjestelmästään symmetrisen. Symmetrisessä kielen järjestelmässä esimerkiksi yksikön ja monikon päätteet ovat hahmoltaan samanlaiset. (Aitchison 2002: 177.) Tähän tavoitteeseen kieli pyrkii muun muassa terapeuttisilla muutosprosesseilla, jotka korjaavat aikaisempien kielenmuutosten jälkiä (Paunonen 2003: 191; Määttä 1994: 119–120).

Kielen symmetrinen järjestelmä on suotuisa yksilöiden kognitiivisessa prosessoinnissa, sillä symmetrinen järjestelmä kuormittaa kognitiivista kapasiteettia epäsymmetristä järjestelmää vähemmän. Symmetrinen järjestelmä siis palvelee yksilöiden pyrkimystä kuluttaa toiminnassaan mahdollisimman vähän energiaa. Energian säästämisen tavoitteen lisäksi yksilöillä on kuitenkin myös taipumus valita viestintään keinot, joilla pyritään välttämään vääriä tulkintoja. (Keller 1994: 108–113.)

Pyrkimystä väärrien tulkintojen välttämiseen osoittaa suomen kielessä esimerkiksi taipumus valita rinnakkaismuotoisista *askel-* ja *askele-*paradigmoista yksikön illatiivimuodoksi *askele-*paradigman illatiivimuoto *askeleeseen*, joka ei ole identtinen minkään *askel-*paradigmaan kuuluvan muodon kanssa. Esimerkiksi *askel-*paradigman yksikön illatiivimuoto *askeleen* voidaan sekoittaa *askele-*paradigman yksikön genetiivimuotoon, sillä ne ovat täysin identtisiä (*askele* : ***askeleen*** : *askeleeseen*; *askel* : *askelen* : ***askeleen***). Koska kielellisiin valintoihin vaikuttavat usein toisilleen vastakkaiset pyrkimykset säästää energiaa ja välttää vääriä tulkintoja, kielellisiä keinoja kehitetään jatkuvasti suhteuttamalla erilaisia pyrkimyksiä tilanteiden vaatimusten mukaan (Keller 1994: 116–117, 122–123). Tulevaisuudessa tapahtuvat kielenmuutokset ovatkin seurauksia nykyhetken viestinnästä ja siihen valituista tavoitteista ja keinoista (Keller 1994: 13–14, 74).

Kielessä järjestelmän symmetriaan pyritään erityisesti samankaltaistamalla ja yksinkertaistamalla kielen järjestelmää. Tämä näkyy esimerkiksi taivutustyyppien produktiivisuudessa: yksinkertaisia paradigmoja sisältävät taivutustyyppit ovat produktiivisia ja

avoimia luokkia ja runsaasti allomorfisia vaihteluita sisältävät taivutustyyppit epäproduktiivisia ja suljettuja luokkia. (Paunonen 1976: 91–92.) Uusien lainasanojen ja johdosten lisäksi produktiiviset luokat vetävät puoleensa yksikköjä myös muista luokista. Rakenteeltaan samanlaisia yksikköjä sisältävä järjestelmä on suotuisa myös kognitiivisessa prosessoinnissa: kognition kannalta ideaalissa järjestelmässä on vähän sääntöjä ja paljon yksinkertaisia perusmuotoja (Määttä 1994: 193).

Sananmuodon siirtyminen toisen paradigman mukaiseen taivutukseen perustuu analogiseen prosessiin. Kyse on siis yhtäläisyyksien näkemisestä yksikköjen välillä. Prosessissa kielenkäyttäjät yhdistelevät toisiaan muistuttavia elementtejä, ja tämän seurauksena kieleen syntyy entistä laajempia samoja piirteitä sisältäviä kokonaisuuksia (Paunonen 1976: 85–86). Kyseinen toiminta liittyy kielellisen prosessoinnin mekaniikkaan, joka perustuu paradigmojen tunnistamiseen ja soveltamiseen. Tieto kunkin lekseemin käyttäytymisestä on varastoitunut mieleen paradigmojen muodossa. Tajunnassa paradigmot ovat edelleen ryhmittyneet samanlaisten jäsenten muodostamiin luokkiin. Kieltä käytettäessä sanan paradigma ja sen morfologinen taivutuskaava aktivoituvat. Jos paradigmasta irrotetun yksittäisen sananmuodon ominaisuudet vastaavat monien taivutustyyppien ominaisuuksia, sananmuoto saatetaan yhdistää väärään taivutustyyppiin ja lekseemiä taivutetaan virheellisesti. (Thymé 1993: 21–23.) Toistuessaan tämä saattaa johtaa kielen muutokseen eli sananmuodon liukumiseen toiseen paradigmaan koko yhteisön kielessä.

Suomen kielen nominintaivutusjärjestelmässä moniin paradigmoihin kuuluu sananmuotoja, jotka voivat morfologisen muotonsa perusteella kuulua kahteen tai jopa useampaan eri taivutustyyppiin (Paunonen 1976: 87). Esimerkiksi *vieras*-tyyppiset nimit kuuluvat taivutustyyppiin, jolla ei ole ainoatakaan vain tälle taivutustyyppille ominaista muotoa. Muotojen *vieraan*, *vieraita* ja *vieraissa* perusteella *vieras*-sanana voisi liittää *vapaa*-tyyppisten nominien mukaiseen taivutukseen ja muotojen *vieras* ja *vierasta* perusteella *vastaus*-tyyppisten nominien mukaiseen taivutukseen. Suomen taivutustyyppijärjestelmä koostuukin paradigmoista, joiden tunnistamisen lähtökohtina eivät voi olla paradigmojen yksittäiset muodot vaan koko taivutussuhde. (Paunonen 1976: 89–90.) Suomen nominintaivutusjärjestelmä onkin luonteeltaan kompleksinen (Paunonen 1976: 87).

Kielen elementtien yhdenmukaistumisen lisäksi kieleen vaikuttaa yhdenmukaistumisen vastavoima sosiaalinen kontrolli, joka erilaistaa kieltä. Yhdenmukaistumisen ja sosiaalisen kontrollin ristiveto näkyy esimerkiksi lapsen kielenoppimisen prosessissa. Kieltä opetteleva lapsi oppii ensiksi yksinkertaiset ja kielenkäytössä tiheästi esiintyvät paradigmot, joissa esiintyy vain vähän allomorfista vaihtelua. Lapsi sovittaa yksinkertaisten ja kielenkäytössä yleisten paradigmojen mukaista taivutusta myös sellaisten lekseemien taivutukseen, jotka kuuluvat yksinkertaisia paradigmoja monimutkaisempiin ja kielenkäytössä harvinaisempiin paradigmoihin. Tästä syystä lapsi saattaa taivuttaa esimerkiksi sanaa *eväs* kielenkäytössä tiheäfrekvenssisen taivutustyyppin eli *vastaus*-tyyppisten nominien tapaan (*eväs* : *eväkset* : *eväksiin*; *eväs* : *eväät* : *eväisiin* ~ *eväihin*). Sosiaalisen kontrollin takia lapsi kuitenkin muuttaa lekseemien taivutusta kieliyhteisön käytäntöjen mukaiseen taivutukseen. (Paunonen 1976: 90–91.)

3.2. Kielenkäytön ohjailu suosituksin

Päätevarianttien valikoitumista ja kielen rakenteen kehitystä voidaan ohjata myös täysin tietoisesti esimerkiksi kielenhuollon suosituksilla. Monikon illatiivin *siin*-päätettä ohjattiin välttämään *korkea*- ja *ohut*-tyyppisissä nomineissa 1960-luvulle asti. Seuraava teksti on julkaistu Virittäjässä Paremmiin sanoen... -palstalla vuonna 1937.

*”Pimeisiin, ummehtuviin saleihin”, ”pieniin viileisiin notkoihin”, ”keveisiin kehyksiin” hyväkielisestä suomalaisesta romaanista). Tällaiset siin-loppuiset monikon illatiivit olisi syytä kieliopin ohjeen mukaan vaihtaa hin-loppuisiin: **pimeihin, viileihin, keveihin**. Käytännöllisenä neuvona suosittelisimme vanhaa sääntöä: monikon illatiivin loppuna on siin vain niissä sanoissa, joiden yksikön illatiivi on seen-loppuinen; siis: vartaaseen : **vartaisiin**, veneeseen : **veneisiin**, hakkuuseen : **hakkuihin**. Mutta tällaisissakaan tapauksissa siin-loppu ei ole välttämätön, sillä hyväksyttävänä on pidettävä myös asuja **vartaihin, veneihin, hakkuihin**.*

Suosituksen taustalla on näkemys *korkea*- ja *ohut*-tyyppisten nominien *siin*-päätteisten muotojen murteellisuudesta; *korkea*- ja *ohut*-tyyppisten nominien *siin*-päätteiset muodot on nähty murteellisten *korkeeseen*-muodon kaltaisten yksikön illatii-

vien heijastumina. Terho Itkosen mukaan *korkea-* ja *ohut-*tyyppisten nominien *siin-* päätteisten muotojen käyttämiseen motivoi kuitenkin pyrkimys yleistää sama pääte eli pääte *-siin* kaikkiin monikkovartaloihin, jotka sisältävät supistumadiftongin. (Itkonen 1960: 147.) Kielenhuollon suositus ei 1900-luvun alkuvuosikymmeninä kyennytään tasoittamaan monikon illatiivin *siin-* ja *hin-*päätteiden variaatiota *korkea-* ja *ohut-* tyyppisissä nomineissa. Suosituksella on kuitenkin saattanut olla jossain määrin vaikutusta monikon illatiivin *hin-*päätteen esiintymisyleisyyteen suomen kielessä menneinä vuosikymmeninä *ohut-* ja *korkea-* tyyppisissä nomineissa. Kielen tietoinen institutionaalinen suunnittelu ei pystykään pysäyttämään esimerkiksi muotojen samankaltaistumisen pyrkimystä tai sosiaalisen kontrollin voimaa, sillä kielen muuttumisen prosessin on tapahduttava kieltä käyttävien yksilöiden idiolekteissa (Keller 1994: 93).

4. -HIN SANOMALEHTIAINEISTOSSA

4.1. Harvoin kielenkäytössä esiintyvien tapausten pääte

Sanomalehtiaineisto sisältää 8821 monikon illatiivimuotoa, joissa *hin-* ja *siin-*päätteiden käyttö on mahdollista. Muodoista *hin-*päätteisiä on 38. Tämä on 0,4 prosenttia kaikista aineiston illatiivimuodoista. *siin-*päätteisiä illatiivimuotoja on aineistossa 8783, ja niiden osuus kaikista aineiston illatiivimuodoista on 99,6 prosenttia. Taulukossa 3 esitetään sanomalehtiaineiston *siin-* ja *hin-*päätteisten monikon illatiivimuotojen määrät sekä prosenttiosuudet taivutustyypeittäin. Muotojen taivutustyyppijako vastaa Kielitoimiston sanakirjan (2007) taivutustyyppijakoa.

Taulukko 3. Monikon illatiivin hin- ja siin-päätteisten muotojen määrät ja prosenttiosuudet sanomalehtiaineistossa taivutustyypeittäin

	HIN		SIIN		yhhteensä
	(f)	%	(f)	%	f
Hame-tyyppi	(5)	0,0008	(6399)	99,922	6404
Vieras-tyyppi	(6)	0,6	(1039)	99,4	1045
Korkea-tyyppi	(4)	0,6	(639)	99,4	643
Kuollut-tyyppi	(10)	2,0	(483)	98,0	493
Vapaa-tyyppi	(4)	2,6	(147)	97,4	151
Filee-tyyppi	(2)	8,7	(21)	91,3	23
Ohut-tyyppi	(4)	10,3	(35)	89,7	39
Askele-tyyppi	(3)	13,0	(20)	87,0	23
yht.	(38)	0,4	(8783)	99,6	8821

Taulukosta 3 ilmenee, että monikon illatiivin *hin-*pääte on prosentuaalisesti yleisin taivutustyypeissä *askele*, *ohut* ja *filee*. Aineistossa kyseistyyppisten nominien illatiivimuodoista noin 10 prosenttia on *hin-*päätteisiä. *Askele-*, *ohut-* ja *filee-*tyyppisiin kuu-

luvia illatiiveja on sanomalehtiaineistossa kaikkein vähiten: kustakin tyypistä on aineistossa alle 50 esiintymää. Toiseksi yleisimmin monikon illatiivin rinnakkaismuotoinen *hin*-pääte esiintyy aineistossa taivutustyypeissä *vapaa* ja *kuollut*, joihin kuuluvista muodoista noin 2 prosenttia on *hin*-päätteisiä. Kyseisiin taivutustyyppihin kuuluvia illatiiveja on sanomalehtiaineistossa selvästi enemmän kuin *askele*-, *ohut*- ja *filee*-tyyppeihin kuuluvia illatiiveja: *vapaa*-tyyppisiä illatiivimuotoja on aineistossa noin 150 ja *kuollut*-tyyppisiä illatiivimuotoja noin 500. Kaikkein vähiten monikon illatiivin *hin*-päätteisiä muotoja esiintyy aineistossa *hame*-, *vieras*- ja *korkea*-tyyppisissä nomineissa. Kaikkiaan *hame*-, *vieras*- ja *korkea*-tyyppisten nominien illatiivimuotoja on aineistossa huomattavasti enemmän kuin muihin taivutustyyppihin kuuluvia muotoja. *Hame*-tyyppisten nominien illatiiveja on aineistossa noin 6400, *vieras*-tyyppisten nominien illatiiveja noin 1050 ja *korkea*-tyyppisten nominien illatiiveja noin 650.

Taulukko 3 osoittaa, että taivutustyyppien jäsenten esiintymien määrät sanomalehtiaineistossa ovat suhteessa monikon illatiivin *hin*-päätteisten muotojen määrään: Mitä vähemmän taivutustyyppiin kuuluvia illatiivimuotoja aineistossa on, sitä suurempi on taivutustyyppin *hin*-päätteisten muotojen prosenttiosuus. Vastaavasti mitä enemmän taivutustyyppiin kuuluvia illatiivimuotoja aineistossa on, sitä pienempi on *hin*-päätteisten muotojen prosenttiosuus. Aineistossa *hin*-päätteisiä muotoja prosentuaalisesti eniten sisältäville *askele*-, *ohut*- ja *filee*-tyypeille on yhteistä, että kyseisiin taivutustyyppihin kuuluu vain muutamia lekseemejä. Yleiskielessä *askele*-tyyppisten nominien tapaan taipuu monikon illatiivissa *siin*- ja *hin*-päätteisinä 21 lekseemiä⁷. *Ohut*-tyyppisten nominien tapaan yleiskielessä käyttäytyy 13 lekseemiä⁸. *Filee*-tyyppiin kuu-

⁷ Luku muodostuu seuraavista *askele*-tyyppisistä lekseemeistä, joissa *siin*- ja *hin*-päätteiden vaihtelu on mahdollista: *askele*, *askare*, *seppele*, *sammale*, *taipale*, *kyynele*, *vempele*, *ompele*, *kantele*, *säkene*, *hepe-ne*, *huhmare*, *pientare*, *penkere*, *mantere*, *tantere*, *utare*, *kintere*, *autere*, *saivare* ja *petkele*. *Askele*/*askel*-tyyppisten nominien lekseemien määrä on tutkielmatekstissä esitettyä lukua suurempi, sillä tällöin luku sisältää myös *askel*-tyyppiset lekseemit, joilla ei ole *askele*-tyyppistä rinnakkaisparadigmaa käytössä ainakaan yleiskielessä, kuten lekseemillä *hiven* (**hivene*). Tutkielmassa esitetty *askele*-tyyppisten nominien lukumäärä ei sisällä myöskään lekseemejä, joissa käytetään monikon illatiivissa yleisesti *askel*-paradigman muotoa. Esimerkiksi muodot *mureneisiin* ja *mureneihin* ovat huomattavasti harvinaisempia kuin muoto *mureniin*. Tutkielmassa esitetty *askele*-tyyppisten lekseemien lukumäärä ei sisällä myöskään yleiskielessä lähes tuntemattomia muotoja, joita esiintyy ainoastaan esimerkiksi murteissa, kuten muotoja *päistäre*, *paatere* ja *pisare*.

⁸ Luku muodostuu seuraavista *ohut*-tyyppisistä lekseemeistä, joita yleiskielessä esiintyy: *ainut*, *airut*, *ehyt*, *immyt*, *kevyt*, *lyhyt*, *kytkyt*, *kätkyt*, *neitsyt*, *ohut*, *olut*, *pehmyt* ja *tiehyt*. Luku ei sisällä yleisesti ainoastaan murteissa tai runokielessä esiintyviä muotoja, kuten muotoja *päivyt*, *yöhyt*, *kuuhut*, *vehryt*, *poiut* ja *tanhut*.

luvia lekseemejä on Perussanakirjassa 46 (ISK § 69)⁹. Taulukosta 4 ilmenee kaikkien *siin-* ja *hin-*päätteiden vaihtelua toteuttavien taivutustyyppien lekseemien määrät. *Askele-* ja *ohut-*tyyppien lekseemien määrät olen määritellyt itse. Määrittelyn kriteerit ovat alaviitteissä 7 ja 8. Muiden taivutustyyppien lukumäärät vastaavat Perussanakirjan hakusanojen määriä, ja ne on poimittu ISK:ista (§ 69).

Taulukko 4. siin- ja hin-päätteiden vaihtelua toteuttavien taivutustyyppien lekseemien määrät suomen kielen yleiskielessä ja hin-päätteisten muotojen prosenttiosuudet sanomalehtiaineistossa.

TYYPPI	TYYPIN LEKSEEMIMÄÄRÄ (PS/OMA MÄÄRITELMÄ)	TYYPPI	HIN-PÄÄTTEISTEN MUOTOJEN PROSENT- TIOSUUS AINEISTOSSA
<i>hame-tyyppi</i>	820	<i>hame-tyyppi</i>	0,0008 %
<i>vieras-tyyppi</i>	445	<i>vieras-tyyppi</i>	0,6
<i>korkea-tyyppi</i>	169	<i>korkea-tyyppi</i>	0,6
<i>filee-tyyppi</i>	46	<i>kuollut-tyyppi</i>	2,0
<i>kuollut-tyyppi</i>	45	<i>vapaa-tyyppi</i>	2,6
<i>vapaa-tyyppi</i>	39	<i>filee-tyyppi</i>	8,7
<i>askele-tyyppi</i>	21	<i>ohut-tyyppi</i>	10,3
<i>ohut-tyyppi</i>	13	<i>askele-tyyppi</i>	13,0 <i>hin-päätteisiä eniten</i>

Taulukko 4 osoittaa, että sanomalehtiaineistossa prosentuaalisesti vähiten *hin-*päätteisiä muotoja sisältävään *hame-*taivutustyyppiin kuuluu huomattavasti enemmän lekseemejä kuin sanomalehtiaineistossa prosentuaalisesti eniten *hin-*päätteisiä muotoja sisältäviin *askele-* ja *ohut-*tyyppeihin: *Hame-*tyyppiin kuuluvia lekseemejä on esimerkiksi Perussanakirjan hakusanoina 820 (ISK § 69). *Askele-* ja *ohut-*tyyppisiä lekseemejä on yhteensäkin suomen yleiskielessä vain noin 30, kuten edellä määriteltiin. *Hame-*

⁹ Yleiskielessä esiintyy esimerkiksi seuraavia *filee-*tyyppisiä lekseemejä: *ateljee, bidee, buklee, dublee, essee, filee, frotee, jamboree, kabaree, kamee, klisee, lamee, livree, makramee, moaree, nougat, pikee, pyree, shampoo, revvy, skarabee, spondee, synekdokee, synkopee, toffee, trikoo, trofee, trokee, turnee* ja *varietee*.

tyyppi eroaa *askele*- ja *ohut*-tyypeistä myös produktiivisuutensa takia. *Hame*-tyyppi saa jatkuvasti uusia paradigmoja sekä vierassanoista että uudismuodosteista. *Askele*- ja *ohut*-tyypit ovat suljettuja luokkia, joihin ei enää tule uusia lekseemejä. *Hame*-tyyppi sekä *askele*- ja *ohut*-tyypit ovatkin toistensa vastakohdat ja myös sijoittuneet taulukossa 4 ääripäihin.

Taulukosta 4 ilmenee, että sanomalehtiaineiston taivutustyypeistä toiseksi eniten lekseemejä kuuluu *vieras*-tyyppiin. Kolmanneksi eniten sanomalehtiaineiston taivutustyypeistä lekseemejä kuuluu *korkea*-tyyppiin. Sanomalehtiaineistossa *vieras*- ja *korkea*-tyyppisissä nomineissa *hin*-päätteen esiintyminen on yhtä yleistä: monikon illatiivin *hin*-päätteisiä muotoja on sanomalehtiaineistossa toiseksi vähiten *vieras*- ja *korkea*-tyyppisissä nomineissa. *Vieras*- ja *korkea*-tyypit eroavat *hame*-tyypistä lekseemimäärän lisäksi myös produktiivudessa. Esimerkiksi *vieras*-tyyppiin tulee uusia jäseniä ainoastaan rajoitetusti, kuten *kAs*-johtimen avulla (*trendikäs*).

Taulukossa 4 *kuollut*-tyyppiset nominit eli *nUt*-partisiipit voisi perustellusti asettaa myös taulukon ylimmälle riville kaikkein eniten tapauksia sisältäväksi taivutustyyppiksi, sillä *nUt*-partisiippeja on todellisuudessa taulukossa esitettyä lukua huomattavasti enemmän. Taulukossa 5 esitetty *kuollut*-tyyppisten lekseemien lukumäärä viittaakin ainoastaan leksikaalistuneisiin *nUt*-partisiippeihin, jotka esiintyvät Perussanakirjan hakusanoina. Jos *kuollut*-taivutustyyppin leksikaalistumattomat tapaukset otettaisiin huomioon taulukossa 4 ja *kuollut*-taivutustyyppi asetettaisiin taulukon ylimmälle riville eniten tapauksia sisältäväksi taivutustyyppiksi, taivutustyyppien järjestys taivutustyyppin lekseemimäärää kuvaavassa sarakkeessa sekä taivutustyyppiin kuuluvien *hin*-päätteisten muotojen prosenttiosuutta kuvaavassa sarakkeessa ei olisi yhtä yhtenevä kuin taulukossa 4.

Taulukossa 4 *kuollut*-tyypin sijoittaminen tyypin leksikaalistuneiden sanojen määrän perusteella taivutustyyppien lekseemimääriä kuvaavan sarakkeen keskelle ei kuitenkaan poista sitä, että taulukon 4 taivutustyyppien lekseemimääriä kuvaavassa sarakkeessa ja *hin*-päätteisten muotojen taivutustyypeittäisiä prosenttiosuuksia kuvaavassa sarakkeessa taivutustyyppien järjestys ei ole sama. Tämän osoittaa myös taivutustyyppien *vapaa* ja *filee* lekseemien määrien sekä kyseisten taivutustyyppien *hin*-päätteisten muotojen prosenttiosuuksien sijoittuminen taulukkoon 4. Sanomalehtiaineistossa esimerkik-

si *vapaa*-tyyppisissä nomineissa *hin*-päätteisiä muotoja on neljänneksi vähiten ja vastaavasti *vapaa*-tyypissä on lekseemejä taulukon taivutustyypeistä kolmanneksi vähiten.

Vapaa- ja *filee*-taivutustyyppiä ei välttämättä tule ajatella erillisiksi taivutustyypeiksi esimerkiksi niiden vokaalivartalon rakenteen perusteella. *Filee*- ja *vapaa*-tyyppisiin kuuluvat nominit eroavat toisistaan kuitenkin merkittävästi yksikön illatiivin taivutuksessa, sillä *filee*-tyyppisten nominien ryhmään kuuluvissa vierassanoissa saattaa esiintyä vaihtelua myös yksikön illatiivissa. Tämä on yksi syy siihen, miksi *vapaa*- ja *filee*-taivutustyytit on määritelty myös taulukoihin 3 ja 4 erillisiksi taivutustyypeiksi. Toinen syy *vapaa*- ja *filee*-taivutustyyppien määrittämiseen erillisiksi tyypeiksi liittyy taivutustyyppisiin kuuluvien yksittäisten lekseemien ominaisuuksiin ja erilaisiin käyttökonteksteihin. *Vapaa*-tyyppiset nominit ovatkin arkisessa viestinnässä paljon yleisempiä kuin *filee*-tyyppiset vierassanat, joista monet kuuluvat tiettyjen ammattialojen erikoisterminologiaan. *hin*-päänteen esiintymistä ja käyttöä tarkasteltaessa olennaista onkin kiinnittää huomio taivutustyyppien lekseemimäärien sijaan siihen, millaisia sanoja taivutustyyppiin kuuluu ja kuinka yleisiä erityisesti niiden monikon illatiivimuodot ovat kielenkäytössä.

Useat *askele*-, *ohut*- ja *filee*-tyyppisiin kuuluvat nominit eivät ole arkisessa viestinnässä taajafrekvenssisia. Esimerkiksi *ohut*-tyyppisistä lekseemeistä *tiehyt*, *airut*, *immyt*, *kytkyt* ja *kätkyt* ovat kielenkäytössä hyvin harvinaisia. Lisäksi arkikielessä yleisesti nominatiivi-, genetiivi- ja allatiivimuotoisena esiintyvistä *ohut*-tyyppisestä *olut*-lekseemistä monikon illatiivimuoto lienee suomalaisessa kulttuurissa harvinainen, sillä Suomessa erilaisten ja erimakuisten oluiden nauttiminen ei ole tyyppillistä. Lisäksi monet *filee*-tyyppiset nominit esiintyvät lähes ainoastaan tiettyihin ammattialoihin kytkeytyvissä konteksteissa, kuten lekseemit *moaree* ja *lamee*. Vastaavasti useat *askele*-tyyppiset nominit, kuten nominit *huhmare*, *autere*, *petkele* ja *säkene*, esiintyvät taajaan ainoastaan tietyissä konteksteissa.

Askele-tyyppisiä lekseemejä tarkasteltaessa on lisäksi huomioitava, että useilla ryhmään kuuluvilla nomineilla on erityinen sävy. Esimerkiksi lekseemi *hepene* viittaa vaatteeseen usein halventavasti (*Hän oli pukeutunut hepeneisiin/hepeneihin*). Tämä rajoittaa lekseemin käyttökontekstia: *hepene*-sanalla voidaan viitata erilaisiin vaatekappaleisiin, mutta sillä ei voida viitata millaisiin tahansa vaatteisiin eikä sitä voida tyyppillisesti käyttää esimerkiksi formaaleissa viestintätilanteissa. Vastaavasti lekseemi *askare*

viittaa puuhasteluun sekä esimerkiksi kotitöihin, joita ei tyypillisesti pidetä yhteiskunnassa yhtä arvokkaina kuin muita työtehtäviä ja arkisia toimia. Sanomalehtiaineistossa esiintyvät *askele/askel*-tyyppiset lekseemit ja niiden päätteiden määrät on esitetty taulukossa 5. Taulukossa esitettyihin lekseemien määriin kuuluvat myös yhdyssanat, joissa monikon illatiivin päätteiden sisältämä muoto on yhdysosana. Esimerkiksi *kyynele/kyynel*-lekseemin esiintymien kokonaislukumäärä sisältää myös kaksi *onnenkyyneliin* muotoa ja *askele/askel*-lekseemin kokonaislukumäärään kaksi *tanssiaskeliin* muotoa, yhden *edistysaskeliin* muodon, yhden *edistysaskeleisiin* muodon sekä yhden *kahdeksasosa-sävelaskeliin* muodon.

Taulukko 5. *Askele/askel*-tyyppiset nominit ja niiden päätteet sanomalehtiaineistossa

Lekseemi	HIN (n)	SIIN (n)	IN (n)	Yhteensä (n)
<i>kyynele/kyynel</i>	1	0	45	46
<i>askele/askel</i>	0	2	12	14
<i>askare/askar</i>	1	9	0	10
<i>kintere/kinner</i>	0	2	0	2
<i>pientare/piennar</i>	1	1	0	2
<i>utare/udar</i>	0	2	0	2
<i>sammale/sammal</i>	0	0	2	2
<i>helmiompele/ommel</i>	0	1	0	1
<i>mantere/manner</i>	0	1	0	1
<i>vempele/vemmel</i>	0	1	0	1
YHTEENSÄ	3	19	59	81

Taulukko 5 osoittaa, että sanomalehtiaineiston *askele/askel*-tyyppisten nominien monikon illatiivimuodoista suurin osa esiintyy lekseemissä *kyynele/kyynel*. Sanomalehtiaineistossa on 46 *kyynele/kyynel*-lekseemin esiintymää, joista kaikki yhtä esiintymää lukuun ottamatta taipuvat *kyynel*-paradigman mukaisesti ja saavat monikon illatiivissa päätteiden *-in*. Sanomalehtiaineiston ainoa *kyynele*-paradigman mukaisesti taipuva *kyyne-*

le/kyynel-lekseemin esiintymä on *hin*-päätteinen. Kyseinen muoto esiintyy Radion sinfoniaorkesterin konsertin arvostelussa.

- (3) *Saraste ei heittäytynyt tunteelliseksi Dvorákia johtaessaan, mitä häneltä ei osannut edes odottaa. **Eron kyyneleihin** ei itse asiassa olisi ollut aihetta-kaan, sillä Saraste jatkaa vierailevana kapellimestarina.*

Vaikka sanomalehtiaineisto ei sisällä *eron kyyneleet/kyynelet* -ilmauksen illatiivimuotoja, joissa esiintyisi monikon illatiivin *siin-* tai *in-*pääte, yksittäisen *hin*-päätteisen muodon perusteella ei voida esittää päätelmää, että *hin*-pääte kuuluu *eron kyyneleet* -ilmauksen monikon illatiiviin. *Eron kyyneleihin* -ilmaus kuitenkin eroaa muista *kyynel-le/kyynel-lekseemin* sisältävistä ilmauksista esimerkiksi siten, että siihen liittyy ylätyylinen ja runollinen sävy. Tämä saattanee motivoida *hin*-päätteen käyttöä.

Sanomalehtiaineistossa *kyyneliin*-muoto esiintyy ilmauksissa, joissa viitataan esimerkiksi *kyyneliin* purskahtamiseen tai puhkeamiseen, kuten esimerkeissä 4 ja 5.

- (4) *Jotkut diplomaatit puhkesivat kyyneliin, kun tieto neuvotteluiden epäonnistumisesta tuli julki.*

- (5) *tunteiden olemassaolosta todisti puhkeaminen kyyneliin*

Lisäksi sanomalehtiaineistossa esiintyy useita muitakin *kyyneliin*-muodon sisältäviä ilmauksia, joissa viitataan tunnetilan valtaan joutumisen yhteydessä syntyvään *kyynel*-lehtimiseen (esimerkit 6–10).

- (6) *Voitto liikutti Barrichellon kyyneliin.*

- (7) *Helpotus vapautuksesta purkautui Tripolissa kyyneliin.*

- (8) *Epäonnistumiset taas saavat molemmat kyyneliin.*

- (9) *Miehen kertomus järkytti kuulijat kyyneliin.*

- (10) *Taistelu voitosta päättyi kyyneliin.*

Edellä mainittuihin ilmauksiin lienevät vakiintuneet *askel*-paradigman mukaiset *in*-päätteiset illatiivimuodot. Sanomalehtiaineistossa monikon illatiivin *in*-päätteisiä muotoja sisältävät ilmaukset eroavat sävyn ja tyylin lisäksi *eron kyynleet* -ilmauksesta myös rakenteellisesti, sillä *in*-päätteisiä muotoja sisältävissä ilmauksissa on kyse rektioista. Kyseisissä ilmauksissa verbi siis määrää nominin sijan. Vastaavasti *eron kyynleet* -ilmauksessa lekseemi *kyynele* voi esiintyä myös muissa sijoissa kuin illatiivissa. Lisäksi *eron kyynleet* -ilmaus esiintyy kielessä huomattavasti harvemmin kuin rektioverbin sisältävät ilmaukset, kuten ilmaus *puhjeta kyyneliin*. Lekseemissä *kyynele/kyynel* monikon illatiivin *hin*-pääte esiintyy siis kielenkäytössä harvinaisessa ilmauksessa ja monikon illatiivin *in*-pääte kielenkäytössä yleisissä ja taajafrekvenssisissä ilmauksissa.

Taulukosta 5 ilmenee, että sanomalehtiaineiston *askele/askel*-tyyppisistä nimenistä kaikkein eniten esiintymiä on *kyynele/kyynel*- sekä *askele/askel*-lekseemeillä. Kyseiset lekseemit taipuvat aineistossa *askel*-paradigman mukaisesti ja saavat monikon illatiivissa *in*-päätteen yksittäisiä poikkeuksia lukuun ottamatta. Sanomalehtiaineiston lekseemit, joilla on aineistossa vain yksittäisiä esiintymiä, taipuvat monikon illatiivissa *askele*-paradigman mukaisesti lukuun ottamatta lekseemiä *sammale/sammal*.

Taulukko 5 osoittaa, että sanomalehtiaineistossa kolmanneksi yleisin *askele/askel*-tyyppinen lekseemi *askare* esiintyy yksittäistä tapausta lukuun ottamatta monikon illatiivissa *siin*-päätteisenä: sanomalehtiaineistossa esiintyy 9 *askareisiin*-muotoa ja 1 *askareihin*-muoto. Sanomalehtiaineistossa melko yleinen *askele/askel*-taivutustyyppiin kuuluva lekseemi taipuukin monikon illatiivissa pääsääntöisesti *siin*-päätteisenä. Voidaankin todeta, että sanomalehtiaineistossa monikon illatiivin *hin*-päätteinen muoto ei ole aineistossa usein esiintyvien lekseemien ja ilmausten ensisijainen pääte. Aineistossa *askare*-lekseemin *hin*-päätteinen muoto esiintyy esimerkissä 11 esitetyssä tekstikatkelmassa.

- (11) *Nainen kertoi kehittävänsä itseään kursseilla työväenopistossa ja lupasi hoitaa lapsia kuten omiaan: askarrella heidän kanssaan, ottaa lapset mukaan **arkisiin askareihin**, viedä heidät ulkoilemaan ja lukea paljon lapsille.*

Yksi syy monikon illatiivin *hin*-päätteen suosimiseen ja *siin*-päätteen välttämiseen ilmauksessa *arkisiin askareihin* saattaa liittyä kahden hahmoltaan *siin*-päätteisen ainek-

sen perättäisen esiintymän välttämiseen (*arkisiin askareisiin*). Aineiston muissa *askare*-lekseemin sisältävissä ilmauksissa *siin*-pääteen käytöstä ei synny kahden *siin*-pääteisen muodon tai kahden *siin*-loppuisen tavun perättäisiä esiintymiä, kuten sanomalehtiaineistoon kuuluvissa virkkeissä, jotka on esitetty esimerkeissä 12–14.

- (12) *Arjen askareisiin menee kaksi kertaa enemmän aikaa kuin miehillä.*
- (13) *Lapset oppivat tärkeitä tulevaisuudessa tarvittavia taitoja osallistumalla kodin askareisiin.*
- (14) *Työmarkkinoiden jyrkkä jakautuminen rahallisesti arvostettuihin miesten töihin ja matalapalkkaisiin naisten askareisiin on kuitenkin vain osaselitys suuriin palkkaeroihin.*

Aineisto kuitenkin sisältää tapauksia, joissa monikon illatiivin *siin*-pääte esiintyy lausekkeissa, joissa sananmuotojen loput ovat identtiset. Esimerkiksi lekseemi *pientare* esiintyy sanomalehtiaineistossa *siin*-pääteisenä ympäristössä, jossa *pientare*-lekseemiä edeltää *liejuinen*-lekseemin monikon illatiivimuoto, jonka vokaalivartalon loppu ja monikon illatiivin *in*-pääte muodostavat sananloppuun *siin*-tavun.

- (15) *Uusavuton ei ole vesipäästäinenkään: terävillä hampaillaan se jyrsäisee sammakoilta hengen pois ja varastoi niitä ojien liejuisiin **pientareisiin**. Merenlahtien ja lampien rantaruovikoissa talvea viettävät piisamat eivät sen siijaan itse vaivaudu talvivarastointiin.*

Esimerkissä 15 esitetystä tekstikatkelmassa *liejuisiin*-muoto saattaa motivoida käyttämään monikon illatiivissa *siin*-päätetä. Kyseisessä tapauksessa illatiivilausekkeen samanmuotoiset sananloput lisäksi korostavat muotojen kongruenssia. Arkisessa kielenkäytössä harvinaisen *pientare*-lekseemin taivutus on myös saattanut olla kielenkäyttäjälle epävarmaa ja kontekstissa kaikkein läheisin esimerkki illatiivimuotoisen sanan lopusta on tarjonnut kielenkäyttäjälle mallin *pientare*-lekseemin päätteeksi.

Pientare-lekseemin *hin*-pääteinen muoto esiintyy sanomalehtiaineistossa esimerkiksi 16 esitetystä virkkeestä.

- (16) *Tältä kannalta katsoen jalkakäytävät rinnastuvat maanteiden **pientareihin**.*

Esimerkissä 16 esitetystä tapauksesta illatiivilausekkeen määrite ei taivu illatiivissa, joten *siin-* ja *hin-*päätteiden vaihtelua toteuttavaa illatiivimuotoa edeltävän lekseemin pääte ei vaikuta päätevaihtelunalaisen illatiivin päätteeseen. Koska kyseinen konteksti ei tarjoa mallia *pientare*-lekseemin taivutukseen, *pientareihin*-muodon esiintyminen saattaa johtua siitä, että kielenkäyttäjä ei ole osannut yhdistää tätä arkikielessä harvafrekvenssistä lekseemiä kielenkäytössä toistuvasti esiintyvien sanojen mukaiseen malliin. *Pientare*-lekseemillä ei siis ole oletettavasti ollut paikkaa kielenkäyttäjän paradigmojen ryhmittelyssä. Harvafrekvenssisyytensä takia *pientare*-lekseemi ei myöskään ole kyennyt muodostamaan tiiviitä yhteyksiä muihin taivutustyyppisiin ja on siis ikään kuin jäänyt järjestelmän ulkopuolelle. Tämä saattaa olla syynä siihen, miksi harvinaista *pientare*-lekseemiä ei ole taivutettu *siin-*päätteisenä, kuten kielenkäytössä yleisiä supistumanomineja.

Sanomalehtiaineiston *ohut*-tyyppisten nominien illatiivimuodot tukevat edellä esitettyä päätelmää, jonka mukaisesti monikon illatiivin *hin-*pääte saattaa valikoitua kielenkäytössä harvafrekvenssisten lekseemien sekä harvinaisten ilmauksien päätteeksi. Taulukko 6 esittää sanomalehtiaineistossa esiintyvät *ohut*-tyyppisten nominien monikon illatiivien päätteet.

Taulukko 6. *Ohut*-tyyppiset nominit ja niiden päätteet sanomalehtiaineistossa

Lekseemi	HIN (n)	SIIN (n)	Yhteensä (n)
<i>lyhyt</i>	1	26	27
<i>kevyt</i>	1	8	9
<i>olut</i>	2	0	2
<i>ohut</i>	0	1	1
YHTENSÄ	4	35	39

Taulukko 6 näyttää monikon illatiivin päätteiden valikoitumisen *ohut*-tyyppisiin nomineihin sanomalehtiaineistossa. Lekseemit *lyhyt* ja *kevyt*, joilla on sanomalehtiaineistossa useita esiintymiä, ovat monikon illatiivissa yksittäisiä *hin-*päätteisiä muotoja lukuun ottamatta *siin-*päätteisiä. Vastaavasti lekseemillä *olut* on aineistossa ainoastaan kaksi esiintymää, joista molemmat ovat *hin-*päätteisiä. Etenkin lekseemi *lyhyt* on arkikielessä

hyvin yleinen, sillä se voi viitata moniin entiteetteihin ja asiantiloihin. Esimerkiksi elolliset ja ei-elolliset entiteetit voivat olla lyhyitä, ja lisäksi lekseemin *lyhyt* avulla voidaan hahmottaa esimerkiksi reitin ja ajan pituutta. Lekseemillä *olut* viitataan sen sijaan yksittäiseen asiaan eli tietämystyyppiseen juomaan, eikä sen käyttöfrekvenssi ole tästä syystä yhtä suuri kuin lekseemillä *lyhyt*.

Lisäksi on huomioitava, kuinka yleisesti *lyhyt*-, *kevyt*- ja *olut*-lekseemit esiintyvät kielenkäytössä juuri monikon illatiivimuotoisina. Voidaankin olettaa, että lekseemin *lyhyt* monikon illatiivimuoto esiintyy arkikielessä taajempaan kuin lekseemin *olut* monikon illatiivimuoto, sillä *lyhyt* esiintyy monikon illatiivimuotoisena arkikielessä yleisesti kongruoidessaan rakenteissa toisten lekseemien illatiivimuotojen kanssa. Vaikka *olut* on suomalaisessa kulttuurissa keskeinen asia, se ei kuitenkaan suomalaisessa kulttuurissa esiinny usein monikon illatiivin sijassa, sillä suomalaisessa kulttuurissa ei tyyppillisesti käytetä erilaisia oluita.

Sanomalehtiaineistossa esiintyvien *ohut*-tyyppisten lekseemien esiintymämäärien sekä *ohut*-tyyppisten lekseemien monikon illatiivin päätteiden vertailu tukee päätelmää, että monikon illatiivin *hin*-pääte valikoituu lekseemeihin, joiden esiintyminen arkikielessä monikon illatiivissa on harvinaista. Tähän viittaa myös monikon illatiivin päätteiden valikoituminen sanomalehtiaineiston *filee*-tyyppisiin nomineihin, sillä myös *filee*-tyyppisissä lekseemeissä, joilla on aineistossa vain yksittäisiä esiintymiä, saattaa esiintyä monikon illatiivin *hin*-pääte. Taulukko 7 esittää sanomalehtiaineiston *filee*-tyyppiset lekseemit sekä niiden esiintymien määrät ja monikon illatiivin päätteet. Taulukossa esitettyihin lekseemien esiintymien määriin kuuluvat myös yhdyssanat, joissa monikon illatiivin päätteiden sisältämä muoto on yhdysosana. Esimerkiksi *filee*-lekseemin kokonaislukumäärä sisältää muodot *ahvenfileisiin* ja *fileisiin*.

Taulukko 7. *Filee*-tyyppiset nominit ja niiden päätteet sanomalehtiaineistossa

Lekseemi	HIN (n)	SIIN (n)	Yhteensä (n)
<i>klisee</i>	0	13	13
<i>trikoo</i>	1	3	4
<i>filee</i>	0	2	2
<i>essee</i>	0	2	2

<i>bileet</i>	0	1	1
<i>revvy</i>	1	0	1
YHTEENSÄ	2	21	23

Taulukko 7 näyttää, että sanomalehtiaineiston *filee*-tyyppisistä nomineista kaikkein eniten monikon illatiivimuotoja esiintyy *klisee*-lekseemissä. Kyseisen lekseemin kaikki esiintymät ovat monikon illatiivissa *siin*-päätteisiä. Sen sijaan lekseemillä *revvy* on sanomalehtiaineistossa ainoastaan yksi esiintymä, ja se on *hin*-päätteinen. Taulukon 7 lekseemeistä lekseemin *revvy* käyttökonteksti lienee kaikkein rajoitetuin, sillä *revvy* esiintyy tyypillisesti ainoastaan teatteriin liittyvissä konteksteissa. Lekseemiä *klisee* voidaan vastaavasti käyttää erilaisissa konteksteissa ja sillä voidaan viitata monenlaisiin asioihin ja asiantiloihin, jotka määritellään latteiksi, kuluneiksi ja jo monta kertaa koe-tuiksi. Sanomalehtiaineistossa lekseemi *klisee* esiintyy esimerkiksi seuraavissa teksti-katkelmissa musiikkiin, kirjallisuuteen ja elokuvakulttuuriin liittyvissä konteksteissa.

(17) *Hän sortuu päähenkilön kuvauksessa lähes rasistisiin kliseisiin*

(18) *Back to Square One ei ole jämähtänyt ulkoa opittuihin hip hopin kliseisiin.*

(19) *Suomi-kliseisiin kuuluu myös urheilukohtaus.*

Taulukkoon 8 on listattu sanomalehtiaineiston *vapaa*-tyyppiset lekseemit, niiden esiintymien määrät ja monikon illatiivin päätteet. Taulukossa esitettyihin lekseemien määriin kuuluvat myös yhdyssanat, joissa monikon illatiivin päätteeseen sisältyvä muoto on yhdysosana. Esimerkiksi *vastuu*-lekseemin kokonaislukumäärä sisältää muodot *kor-jausvastuusiin* ja *eläkevastuusiin*.

Taulukko 8. *Vapaa*-tyyppiset nominat ja niiden päätteet sanomalehtiaineistossa

Lekseemi	HIN (n)	SIIN (n)	Yhteensä (n)
<i>talkoot</i>	1	79	80
<i>vapaa</i>	0	19	19

<i>harmaa</i>	0	19	19
<i>hakkuu</i>	0	18	18
<i>vastuu</i>	1	4	5
<i>pilttuu</i>	1	2	3
<i>takuu</i>	1	2	3
<i>vajaa</i>	0	2	2
<i>vakaa</i>	0	2	2
YHTEENSÄ	4	147	151

Taulukko 8 osoittaa, että *vapaa*-tyyppisissä nomineissa *siin*-pääte esiintyy lekseemeissä, joilla on aineistossa useita esiintymiä. Sanomalehtiaineiston *hin*-päätteiset muodot esiintyvät lekseemeissä *korjausvastuu*, *talkoot*, *talvipilttuu* ja *turvallisuustakuu*. Kyseisillä lekseemeillä on aineistossa vain muutama esiintymä lukuun ottamatta lekseemiä *talkoot*. Myös *vapaa*-tyyppisissä nomineissa monikon illatiivin *hin*-pääte esiintyy siis aineistossa yksittäistä poikkeusta lukuun ottamatta lekseemeissä, joista on aineistossa vain muutama esiintymä.

Kuten sanomalehtiaineiston *askele/askel*-, *ohut*-, *filee*- ja *vapaa*-tyyppisten nomien monikon illatiivimuotojen tarkastelut ovat osoittaneet, sanomalehtiaineisto vihjaa, että monikon illatiivin *hin*-pääte esiintyy herkimmin lekseemeissä, jotka ovat kielenkäytössä harvafrekvenssisia. Tämä päätelmä ei kuitenkaan koske sanomalehtiaineistossa esiintyviä *korkea*-tyyppisiä nomineja, joissa monikon illatiiviin *hin*-pääte esiintyy ainoastaan kielenkäytössä taajafrekvenssisessä *usea*-lekseemissä. Taulukko 9 näyttää sanomalehtiaineiston *korkea*-tyyppiset lekseemit, niiden esiintymien määrät ja kyseisten lekseemien yhteydessä esiintyvät monikon illatiivin päätteet. Taulukossa esitettyihin lekseemien esiintymien määriin kuuluvat myös yhdyssanat, joissa monikon illatiivin päätteeseen sisältämä muoto on yhdysosana. Esimerkiksi *tärkeä*-lekseemin kokonaislukumäärä sisältää kaksi *elintärkeisiin*-muotoa sekä *keskitärkeisiin*-muodon.

Taulukko 9. Korkea-tyyppiset nomininit ja niiden päätteet sanomalehtiaineistossa

Lekseemi	HIN (n)	SIIN (n)	Yhteensä (n)
<i>usea</i>	4	133	137
<i>tärkeä</i>	0	75	75
<i>nopea</i>	0	63	63
<i>oikea</i>	0	59	59
<i>vihreä</i>	0	53	53
<i>korkea</i>	0	45	45
<i>vaikea</i>	0	26	26
<i>törkeä</i>	0	15	15
<i>selkeä</i>	0	14	14
<i>huikea</i>	0	11	11
<i>kiinteä</i>	0	11	11
<i>komea</i>	0	9	9
<i>upea</i>	0	9	9
<i>pehmeä</i>	0	8	8
<i>rohkea</i>	0	8	8
<i>pimeä</i>	0	6	6
<i>vaalea</i>	0	6	6
<i>ankea</i>	0	5	5
<i>kapea</i>	0	5	5
<i>valkea</i>	0	5	5
<i>karkea</i>	0	4	4
<i>kipeä</i>	0	4	4
<i>leveä</i>	0	4	4
<i>pyöreä</i>	0	4	4
<i>räikeä</i>	0	4	4
<i>keveä</i>	0	3	3
<i>muhkea</i>	0	3	3
<i>ruskea</i>	0	3	3

<i>tiheä</i>	0	3	3
<i>vüileä</i>	0	3	3
<i>hulppea</i>	0	2	2
<i>järeä</i>	0	2	2
<i>kankea</i>	0	2	2
<i>karmea</i>	0	2	2
<i>kauhea</i>	0	2	2
<i>kiihkeä</i>	0	2	2
<i>kireä</i>	0	2	2
<i>kolea</i>	0	2	2
<i>ainoa</i>	0	1	1
<i>hirveä</i>	0	1	1
<i>jyhkeä</i>	0	1	1
<i>kaamea</i>	0	1	1
<i>kepeä</i>	0	1	1
<i>kirpeä</i>	0	1	1
<i>laimea</i>	0	1	1
<i>lattea</i>	0	1	1
<i>lempeä</i>	0	1	1
<i>makea</i>	0	1	1
<i>notkea</i>	0	1	1
<i>letkeä</i>	0	1	1
<i>pöyheä</i>	0	1	1
<i>samea</i>	0	1	1
<i>sitkeä</i>	0	1	1
<i>sumea</i>	0	1	1
<i>suppea</i>	0	1	1
<i>surkea</i>	0	1	1
<i>töykeä</i>	0	1	1
<i>vetreä</i>	0	1	1
YHTEENSÄ	4	639	643

Taulukko 9 osoittaa, että ainoassa *korkea*-tyyppisessä *hin*-päätteisessä nominissa *usea* on sanomalehtiaineistossa huomattavasti enemmän esiintymiä kuin muilla sanomalehtiaineiston *korkea*-tyyppisillä nomineilla. *Usea*-nominissakin monikon illatiivin *hin*-pääte esiintyy kuitenkin ainoastaan muutamassa tapauksessa. Sanomalehtiaineiston 137:stä *usea*-lekseemin esiintymästä *hin*-päätteisiä on 4. Sanomalehtiaineiston *usea*-lekseemin esiintymien *hin*-päätteisten muotojen prosenttiosuus on 2,9 prosenttia ja *siin*-päätteisten muotojen prosenttiosuus 97,1 prosenttia. Vastaavasti sanomalehtiaineiston *vapaa*-tyyppisistä nomineista kaikkein eniten esiintymiä on *talkoot*-lekseemillä, jonka muodoista sanomalehtiaineistossa *hin*-päätteisiä on 1,3 prosenttia ja *siin*-päätteisiä 98,7 prosenttia.

Ohut-tyyppisistä nomineista sanomalehtiaineistossa eniten esiintymiä on lekseemillä *lyhyt*. Kyseisen lekseemin muodoista *hin*-päätteisiä on 3,7 prosenttia ja *siin*-päätteisiä 96,3 prosenttia. *Askele/askel*-tyyppisistä nomineista sanomalehtiaineistossa eniten esiintymiä on lekseemillä *kyynele/kyynel*. Kyseisen lekseemin muodoista sanomalehtiaineistossa *hin*-päätteisiä on 2,4 prosenttia ja *in*-päätteisiä 97,6 prosenttia. Missään edellä mainitussa lekseemissä *hin*-päätteisten muotojen prosenttiosuus ei ole sanomalehtiaineistossa viittä prosenttia enempää. Sanomalehtiaineistossa taajafrekvenssimmissä *askele/askel*-, *ohut*-, *filee*-, *vapaa*- ja *korkea*-tyyppisissä lekseemeissä *hin*-päätteisten muotojen esiintyminen on siis yhtä satunnaista.

Taulukko 9 osoittaa, että sanomalehtiaineistossa *korkea*-tyyppisten nominien lekseemeillä, joilla on aineistossa vain yksittäisiä esiintymiä, ei ole sanomalehtiaineistossa *hin*-päätteisiä muotoja. *Askele*-, *ohut*-, *filee*- ja *vapaa*-tyyppisissä nomineissa sen sijaan esiintyy sanomalehtiaineistossa *hin*-päätteisiä muotoja lekseemeissä, joilla on sanomalehtiaineistossa vain yksittäisiä esiintymiä, kuten taulukot 5, 6, 7 ja 8 osoittavat. Sanomalehtiaineistossa *korkea*-tyyppiset nomininit siis eroavat tämän piirteensä perusteella *askele*-, *ohut*-, *filee*- ja *vapaa*-tyyppisistä nomineista.

Taulukon 9 *korkea*-tyyppisistä nomineista lekseemit, joilla on aineistossa vain muutamia esiintymiä, ovat adjektiiveja, jotka esiintynevät arkisessa kielenkäytössä yleisemmin kuin aineistossa vain muutaman kerran esiintyvät *askele*-, *ohut*-, *filee*- ja *vapaa*-tyyppisten nominien monikon illatiivimuodot. *Korkea*-tyyppisistä lekseemeistä yksittäisiä esiintymiä sanomalehtiaineistossa on esimerkiksi lekseemeillä *hirveä*, *kauhea* ja *huikea*, joita käytetään arkipuheessa nykyään hyvin paljon. Ne esiintyvät taajaan esi-

merkiksi radio- ja televisiopuheessa. *Askele/askel-, ohut-, filee- ja vapaa-*tyyppisistä lekseemeistä lekseemien *piantare, helmiompele, utare, olut, revyy* ja *pilttuu* monikon illatiivimuodot esiintyvät arkipuheessa paljon satunnaisemmin kuin esimerkiksi edellä mainitut *korkea-*tyyppiset adjektiivit. Sanomalehtiaineiston *korkea-*tyyppisillä adjektiiveilla onkin paljon enemmän käyttökonteksteja kuin suurella osalla sanomalehtiaineiston *askele-, ohut-, filee- ja vapaa-*tyyppisistä nomineista: Sanomalehtiaineiston *korkea-*tyyppisten nominien adjektiiveilla voidaan arkisissa tilanteissa viitata moniin eri entiteetteihin ja asiantiloihin. Vastaavasti sanomalehtiaineiston monilla *askele-, ohut-, filee- ja vapaa* tyyppisillä nomineilla viitataan rajoitetumpaan entiteettien joukkoon, ja niiden käyttökontekstit ovat paljon rajoitetummat.

Sanomalehtiaineiston *kuollut-*tyyppisissä nomineissa *hin-*päätteen esiintyminen ei vaikuta kytkeytyvän lekseemin esiintymistaajuuteen aineistossa tai kielenkäytössä. *Kuollut-*tyyppisissä nomineissa *hin-*päätteen esiintymiseen saattaa kuitenkin vaikuttaa samassa lausekontekstissa esiintyvän toisentyyppisen nominin monikon illatiivin *hin-*päätteinen muoto. Sanomalehtiaineiston *hin-*päätteiset *kuollut-*tyyppiset nominit esiintyvät luetelmassa 1 esitetyissä virkkeissä.

Luetelma 1. Kuollut-tyyppisten nominien monikon illatiivin hin-päätteiset muodot sanomalehtiaineistossa virkekonteksteissaan

1. Ehkä Suomen Luonnonvalokuvaajat ry:n hallituksen olisi syytä tutustua laajemmin **ilmestyneihin kirjoihin**.
2. Tommy epäillään yhteyksistä Indonesiaa **ravistelleihin pommi-iskuihin**.
3. He ovat nopeuttaneet kehitystä, joka on ajamassa parhaat yliopisto-opiskelun jo päättäneet pikajuoksijat muutaman valmentajan ympärille **syntyneihin talleihin**.
4. Heideggeria ei myöskään kannata suoraan rinnastaa muihin kansallissosialismia **tukeneihin ajattelijoihin**; hän on oma omalaatuinen tapauksensa.

5. Keskiviikon Svenska Dagbladetin mukaan Neuvostoliitto olisi saattanut olla valmis vaihtamaan Wallenbergin Ruotsiin **paenneihin tosinajattelijoihin**, mutta Ruotsin ulkoministeriö ei ymmärtänyt tai halunnut ymmärtää tarjousta.
6. Haastattelun lopussa katseemme kääntyvät purku-uhan alle **joutuneihin VR:n makasiineihin**.
7. Huippukokouksen tunnelmat heijastuivat myös **muihin kokouspaikalle kerääntyneihin**.
8. Kansaneläkeläisiä on verrattava samanarvoisena ryhmänä työttömiin, **opiskelijoihin ja ylivelkaantuneihin**, vaikkakin opiskelijoiden status on tilapäinen ja ylivelkaantuneiden useimmiten itse aiheutettu.
9. Virallisen Suomen suhtautumista juutalaisiinsa ja tänne **paenneihin tai pakoa yrittäneihin juutalaisiin** käsittelevän 17-sivuisen luvun on kirjoittanut Jukka Hartikainen ja lukua suunnitelleeseen työryhmään ovat kirjoittajan lisäksi kuuluneet Gideon Bolotowsky ja Tapani Hirvinen.

Luetelman 1 kohdissa 1–5 *kuollut*-tyyppisten nominien *hin*-päätteiset monikon illatiivimuodot esiintyvät lauseissa, joissa esiintyy kaksi perättäistä *hin*-päätteistä monikon illatiivimuotoa. Muodoista ensimmäinen on *kuollut*-tyyppinen nomini eli *nUt*-partisiippi, ja muodoista toinen on nominien *valo*, *risti*, *kala* tai *kulkija* mukaisesti käytettyvä nomini. Kyseisten nominiparadigmojen monikon illatiivimuodot ovat *hin*-päätteisiä. Luetelman 1 kohdissa 1–5 *kuollut*-tyyppiset nominit eli *nUt*-partisiipit ja niiden lausekkeet kuvailevat niitä seuraavia substantiiveja. Kyseisissä konteksteissa *nUt*-partisiipeilla onkin adjektiivin ominaisuuksia. Kohdassa 6 *hin*-päätteinen *kuollut*-tyyppinen nomini on samanlaisessa tehtävässä kuin kohtien 1–5 *kuollut*-tyyppiset nominit, mutta tässä tapauksessa *kuollut*-tyyppisen nominin ja sitä seuraavan nominin *hin*-päätteisen monikon illatiivimuodon välissä on genetiivi.

Luetelman 1 kohdassa 7 *kuollut*-tyyppinen nomini on lauseen viimeinen yksikkö. Substantiivin *muu hin*-päätteinen monikon illatiivimuoto esiintyy lauseessa tätä ennen ja saattaa motivoida *kuollut*-tyyppisen nominin *hin*-päätteisen illatiivimuodon käyttämi-

seen. Vastaavasti luettelman kohdassa 8 *kuollut*-tyyppisen nominin *hin*-päätteistä muotoa edeltää *opiskelija*-nominin *hin*-päätteinen monikon illatiivimuoto, joka on saattanut motivoida *kuollut*-tyyppisen nominin *hin*-päätteisen muodon käyttämiseen. Kohta 8 poikkeaa luettelman muista kohdista siltä osin, että kohdan *kuollut*-tyyppinen nomini *ylivelkaantunut* on leksikaalistunut ja se edustaa funktioltaan ennemminkin substantiivia kuin adjektiivia.

Luettelman kohdassa 9 esiintyy kaksi *kuollut*-tyyppistä *hin*-päätteistä monikon illatiivimuotoa. *Kuollut*-tyyppisiä nomineja seuraa lauseessa nomini *juutalainen*, jonka *in*-päätteinen monikon illatiivimuoto saatetaan hahmottaa monikon illatiivimuodon viimeisen tavun perusteella *siin*-päätteiseksi. Muodon *juutalaisiin* lopputavu ei siis ole motivoinut käyttämään virkkeen *kuollut*-tyyppisissä nomineissa *siin*-päätetä. Kahden *kuollut*-tyyppisen nominin *hin*-päätteiset muodot kuitenkin tukevat *hin*-päätteisten muotojen välistä yhdenmukaisuutta ja tämän myötä *hin*-päätteen käyttöä kummassakin nominissa.

Kuten edellä esitelty luotelma osoittaa, kaikki sanomalehtiaineistossa esiintyvät *hin*-päätteiset *kuollut*-tyyppisten nominien illatiivimuodot kuuluvat lausekonteksteihin, joissa esiintyy toiseen taivutustyyppiin kuuluvan nominin *hin*-päätteinen monikon illatiivimuoto lukuun ottamatta luettelman kohtaa 9, jossa esiintyy kaksi *kuollut*-tyyppisen nominin *hin*-päätteistä monikon illatiivimuotoa. Sanomalehtiaineiston kaikissa *kuollut*-tyyppisissä nomineissa monikon illatiivimuoto ei kuitenkaan ole *hin*-päätteinen esiintyessään samassa lausekontekstissa toiseen taivutustyyppiin kuuluvan *hin*-päätteisen monikon illatiivimuodon kanssa. Esimerkiksi seuraavissa tapauksissa *kuollut*-tyyppinen nomini esiintyy virkkeessä *siin*-päätteisenä, vaikka *kuollut*-tyyppistä nominia seuraava monikon illatiivimuoto on *hin*-päätteinen.

(20) *paljon puhetta aiheuttaneisiin epäilyihin Venäjän Kaliningradiin sijoittamista ydinaseista ei puututtu*

(21) *tuotannossa aletaan päästä vihdoinkin kunnolla halventuneisiin sarjoihin*

(22) *Osa nykyajan merirosvoista kuuluu kehittyneisiin rikollissyndikaatteihin*

Kuollut-taivutustyyppiin kuuluvan monikon illatiivin *hin*-päätteisen muodon ja johonkin toiseen taivutustyyppiin kuuluvan monikon illatiivin *hin*-päätteisen muodon

sisältäviä tapauksia on aineistossa 8. Vastaavasti *kuollut*-taivutustyyppiin kuuluvan *siin*-päätteisen muodon ja johonkin toiseen taivutustyyppiin kuuluvan *hin*-päätteisen muodon sisältäviä tapauksia on aineistossa 152¹⁰. Monikon illatiivin *hin*-päätteiset muodot ovat siis motivoineet sanomalehtiaineistossa *kuollut*-tyyppisten nominien *hin*-päätteisten muotojen käyttämiseen vain muutamissa yksittäisissä tapauksissa. Tästä huolimatta on merkittävää, että *kuollut*-tyyppisten nominien *hin*-päätteiset muodot esiintyvät aineistossa yhtä tapausta lukuun ottamatta ympäristöissä, joissa esiintyy toisiin taivutustyyppihin kuuluvia *hin*-päätteisiä muotoja, kuten luotelman kohdat 1–8 osoittavat.

Kuollut-tyyppisten nominien illatiivimuodot esiintyvät sanomalehtiaineistossa *siin*-päätteisinä ympäristöissä, joissa lausekontekstissa ei esiinny muita monikon illatiivimuotoja, kuten esimerkiksi seuraavissa sanomalehtiaineiston tekstikatkelmissa.

- (23) *Laine ja Roope Uusitalo arvioivat selvityksensä perusteella, että uudistus nosti työssä käyneiden keskimääräisiä kuukausituloja 270 markkaa verrattuna tukien varassa eläneisiin.*
- (24) *Markkinointikieli oli Laukkasen mukaan yllättävän räikeää. Se muuttui vielä kovemmaksi, kun seksipalveluilmoituksia verrattiin vuotta myöhemmin ilmestyneisiin*
- (25) *Foorumit vaihtelevat populaareista oppineisiin*
- (26) *Jokerien hyökkääjä kuului Pelicansin Tommi Turusen, IFK:n Hannes Hyvösen ja Bluesin Arto Laatikaisen kanssa ensimmäisen A-maaottelunsa pelanneisiin.*

¹⁰ *siin*-päätteisten *kuollut*-tyyppisten nominien ja toisiin taivutustyyppihin kuuluvien *hin*-päätteisten nominien lukumäärään ei kuulu esimerkiksi seuraavia tapauksia, joissa lausekontekstissa esiintyy *kuollut*-tyyppiin kuuluvan nominin *siin*-päätteisen muodon sekä monikon illatiivin *hin*-päätteisten muotojen lisäksi *in*-päätteisiä monikon illatiivimuotoja tai muihin kuin *kuollut*-taivutustyyppiin kuuluvia *siin*-päätteisiä monikon illatiivimuotoja: ”Kahdenkymmenen tehtaan tuotanto on myllätty uuteen asentoon, erikoistuneisiin suuriin yksiköihin.”; ”Tänä keväänä on muodikkainta pukeutua loistaviin karamelliväreihin tai haalistuneisiin, antiikkisiin sävyihin.”; ”Kotka pääsi helposti ylivoimatilanteisiin johtaneisiin riistoihin.”; ”Kuolemantapauksia oli helppo seurata näin eristäytyneessä yhteisössä, erityisesti mitä tuli lisääntyneisiin, pahanlaatuisiin tauteihin.” Määriteltäessä aineistossa esiintyvien *kuollut*-tyyppisten *siin*-päätteisten nominien ja muihin taivutustyyppihin kuuluvien nominien monikon illatiivimuotojen vaikutusta toisiinsa tulisi kuitenkin huomioida myös *kuollut*-tyyppisen *siin*-päätteisen nominin asema ja paikka lausekontekstissa sekä eritellä erilaisten muotojen, kuten *nen*-loppuisten nominien *in*-päätteisten muotojen sekä muunlaisten nominien *in*-päätteisten muotojen vaikutusta *kuollut*-tyyppisten nominien *siin*-pääteen esiintymiseen. Tarkassa määrittelyssä tulisi huomioida myös esimerkiksi *nUt*-partisii-pin leksikaalistumisen aste sekä lausekontekstissa esiintyvien yksikön illatiivimuotojen vaikutus. Tutkielman tässä kappaleessa pyritään kuitenkin ensisijaisesti osoittamaan, että *kuollut*-tyyppisten nominien monikon illatiivimuotoja esiintyy aineistossa *siin*-päätteisinä samassa lausekontekstissa myös *hin*-päätteisten monikon illatiivimuotojen kanssa.

- (27) *Yksinhuoltajaperheissä oli enemmän sairaalahoitoa vaatineita vammoja ja myrkytyksiä verrattuna kahden huoltajan perheessä **kasvaneisiin**.*

Lisäksi *kuollut*-tyyppisten nominien illatiivimuodot esiintyvät sanomalehtiaineistossa *siin*-päätteisinä ympäristöissä, joissa esiintyvän toisen nominin monikon illatiivimuoto on *siin*-päätteinen, kuten esimerkiksi seuraavissa sanomalehtiaineistoon kuuluvissa tekstikatkelmissa.

- (28) *Lausunnon mukaan ei vaikuta olevan tarvetta siirtää tällaisten julkaisujen myyntiä vain siihen **erikoistuneisiin liikkeisiin**.*
- (29) *Lotta Svärd -järjestö tilasi 1920-luvulla **kuluneisiin aseisiin** uusia piippuja*
- (30) *Nämä rahavirrat suunnataan yleensä taiteeseen joka ei puutu poliittisesti **latautuneisiin aiheisiin**.*
- (31) *Tehostetun ravitsemushoidon on osoitettu vähentävän aikuistyyppin diabeteksen lääkehoidon tarvetta jopa 60 prosenttia verrattuna tavanomaista hoitoa **saaneisiin potilaisiin**.*

Korkea- ja *kuollut*-tyyppisten nominien tapaan myös sanomalehtiaineistossa esiintyvät *vieras-* ja *hame*-tyyppiset nominit ovat ominaisuuksiltaan erilaisia kuin sanomalehtiaineistossa esiintyvät *askele-*, *ohut-* ja *filee*-tyyppiset nominit. Sanomalehtiaineistossa *vieras-* sekä *hame*-tyyppisten nominien monikon illatiivimuodoista *hin*-päätteisiä on alle yksi prosentti. *hin*-päätteisten monikon illatiivimuotojen esiintymät kyseisissä taivutustyypeissä ovatkin äärimmäisen satunnaisia. Sanomalehtiaineistossa esiintyvät *vieras-* ja *hame*-taivutustyyppisiin kuuluvat nominit eroavat sanomalehtiaineiston muihin taivutustyyppisiin kuuluvista nomineista etenkin siitä syystä, että kyseisiin taivutustyyppisiin kuuluvia lekseemejä esiintyy kielenkäytössä taajaan. Lisäksi sanomalehtiaineiston *hame-* ja *vieras*-tyyppiset nominit eroavat sanomalehtiaineiston *askele-*, *ohut-*, *filee-* ja *vapaa*-tyyppisistä nomineista siitä syystä, että sanomalehtiaineistossa *hame-* ja *vieras*-tyyppiset lekseemit, joilla on sanomalehtiaineistossa vain yksittäisiä esiintymiä ja jotka esiintynevät arkisessa kielenkäytössä hyvin satunnaisesti, ovat tyypillisesti *siin*-päätteisiä, kuten sanomalehtiaineistossa esiintyvät muodot *ikeisiin*, *sävykkäisiin*, *koiraisiin*, *ryppäisiin*, *rypäisiin*, *lapikkaisiin*, *eristeisiin*, *harjoitteisiin*, *jääriitteisiin*, *kanteisiin*, *kassapäätteisiin* ja *katteisiin* osoittavat.

Sanomalehtiaineistossa esiintyvät *hame*-tyyppisten nominien *hin*-päätteiset muodot ovat *kääryleihin*, *lisäravinteihin*, *lisävarusteihin*, *sirpaleihin* ja *suhdenteihin*. Lekseemillä *kääryle* on sanomalehtiaineistossa yhteensä 3 esiintymää, lekseemillä *lisäravinne* 4 esiintymää, lekseemillä *lisävaruste* 1 esiintymä, lekseemillä *sirpale* 4 esiintymää ja lekseemillä *suhdanne* 5 esiintymää. Sanomalehtiaineistossa esiintyvillä *hame*-tyyppisillä *hin*-päätteisillä lekseemeillä onkin sanomalehtiaineistossa myös *siin*-päätteisiä muotoja. Tästä syystä päätelmä siitä, että *hame*-tyyppisten nominien monikon illatiivin *hin*-päätteinen muoto esiintyy sanomalehtiaineistossa herkästi lekseemeissä, joilla on aineistossa vain muutamia esiintymiä, ei ole täysin pätevä. Tätä käsitystä tukee lisäksi se, että useissa tapauksissa *hame*-tyyppisissä lekseemeissä, joilla on sanomalehtiaineistossa vain yksittäisiä esiintymiä, on aineistossa *siin*-päätteinen monikon illatiivimuoto.

Sanomalehtiaineistossa esiintyvät *vieras*-tyyppiset *hin*-päätteiset monikon illatiivimuodot ovat *asukkaihin*, *innokkaihin*, *lampaihin*, *varakkaihin*, *yksityisasiakkaihin* ja *yrittäjäasiakkaihin*. Lekseemillä *asukas* on sanomalehtiaineistossa 25 esiintymää, jos mukaan lasketaan myös tapaukset, joissa *asukas* esiintyy yhdyssanan yhdysosana. Lekseemillä *asiakas* on sanomalehtiaineistossa vastaavasti 65 esiintymää, jos mukaan lasketaan tapaukset, joissa *asiakas* esiintyy yhdyssanan yhdysosana. Lekseemillä *innokas* on sanomalehtiaineistossa 2 esiintymää, lekseemillä *lammas* 11 esiintymää ja lekseemillä *varakas* 6 esiintymää. Sanomalehtiaineistossa *vieras*-tyyppisten nominien *hin*-päätteiset muodot esiintyvät siis lekseemeissä, joista kaikilla on aineistossa myös *siin*-päätteisiä esiintymiä. Lisäksi *vieras*-tyyppisissä nomineissa esiintyvät *hin*-päätteiset muodot esiintyvät sanomalehtiaineistossa nomineissa, jotka esiintynevät kielenkäytössä suhteellisen taajaan lekseemeinä *lammas* ja *varakas* lukuun ottamatta.

4.2. Pakinoivan kielen sekä tunteellisten ilmausten päätte

Sanomalehtiaineistossa yksittäisiä monikon illatiivin *hin*-päätteisiä muotoja esiintyy erityisesti *askele-*, *ohut-*, *filee-* ja *vapaa*-tyyppisissä nomineissa lekseemeissä, joilla on sanomalehtiaineistossa useita *siin*-päätteisiä esiintymiä ja jotka ovat sanomalehtiaineistossa kyseisten taivutustyyppien taajafrekvenssisimmät lekseemit. Tällaisissa lekseemeissä esiintyessään sanomalehtiaineiston *hin*-päätteiset illatiivimuodot kuuluvat tyy-

pillisesti teksteihin, joissa kieltä käytetään kepeästi ja joissa on kiinnitetty huomiota kielellisiin keinoihin. Tällaisissa teksteissä esiintyy sanomalehtiaineistossa esimerkiksi yleis- ja kirjakielestä poikkeavia sanavalintoja sekä runsaasti ironiaa. Tekstilajiltaan kyseiset tekstit ovat sanomalehtiaineistossa kolumneja, mielipidekirjoituksia, kritiikkettä, reportaaseja sekä sunnuntain lehdessä ilmestyneitä uutistekstejä, joita ei ole kirjoitettu ainoastaan informatiivisiksi vaan myös viihdyttäväksi. Kyseisten tekstien tarkoituksena on siis informaation välittämisen lisäksi myös viihdyttää ja antaa kirjallisia elämyksiä.

Sanomalehtiaineistossa taajafrekvenssisimmällä *ohut*-tyyppiin kuuluvalla *lyhyt*-lekseemillä on sanomalehtiaineistossa 27 esiintymää, joista yksi on *hin*-päätteinen. Kyseinen muoto esiintyy sanomalehtiaineistossa seuraavassa tekstikatkelmassa, joka on julkaistu lehdessä Kirjan ahdas salonki -kolumnissa.

- (32) *Parin viikon takaisessa Nouvel Observateurissa Pivot jatkaa keskustelua itsestään ja puolustaa oikeutetusti tapaansa antaa kylään kutsumilleen kirjailijoille aikaa peräti viisitoista minuuttia kullekin. Tapa on outo kapineessa, jossa on totuttu lyhyihin vastauksiin, lukuisiin keskeytyksiin ja zappailevaan jutusteluun.*

Vastaavasti sanomalehtiaineistossa toiseksi taajafrekvenssisimmällä *ohut*-tyyppisellä nominilla *kevyt* on sanomalehtiaineistossa 9 esiintymää, joista 1 on *hin*-päätteinen. *Kevyihin*-muoto esiintyy sanomalehtiaineistossa televisiodokumentin esittelytekstissä, jossa paitsi esitellään ohjelmaa, myös arvioidaan sitä. Tekstissä onkin kulttuurikritiikin piirteitä, ja sen kieli eroaa uutistekstien informatiivisesta kielestä.

- (33) *Hammett ryhtyi kirjoittamaan 1920-luvun alussa, kun tuberkuloosi esti nuuskimisen ja vaimo oli raskaana. **Kevyihin pulp-lukemistoihin** syntyi novelleja, joista maksettiin sentti sanalta.*

Esimerkeissä 32 ja 33 monikon illatiivin *hin*-päätteinen muoto esiintyy konteksteissa, joiden kieli on pakinamaista. Tekstit sisältävätkin leikittelevää kieltä, kuten sanavalinnat *nuuskia*, *kapine* ja *zappailla* osoittavat. Tekstien kirjoittajat ovat siis selkeästi kiinnittäneet huomiota kielellisten keinojen valintaan, tekstien tehokkuuteen ja viihdyttävyyteen. Vastaavasti sanomalehtiaineistossa kolmanneksi taajafrekvenssisimmässä *askele*-tyyppisessä *askare*-lekseemissä esiintyy aineistossa 10 illatiivimuotoa, joista 1 on *hin*-

päätteinen. Muoto *askareihin* esiintyy sanomalehtiaineistossa esimerkissä 34 esitetyssä tekstikatkelmassa, joka on julkaistu kolumnissa Lastenhoitaja työpaikkatentissä.

- (34) *Sitten alkoi tiukka työpaikkahaastattelu. Perheen isä tiukkasi, kuinka inno-
voivasti hakija aikoo aikansa lasten kanssa käyttää. Entä mitkä ovat hakijan
hyvät ja huonot puolet? Millaisia suunnitelmia hakijalla on kehittää itse-
ään? Kuinka hakija aikoo kohdata tulevaisuuden haasteet. Nainen kertoi
kehittävänsä itseään kursseilla työväenopistossa ja lupasi hoitaa lapsia kuin
omiaan: askarrella heidän kanssaan, ottaa lapset mukaan arkisiin **askarei-
hin**, viedä heidät ulkoilemaan ja lukea paljon lapsille.” – – Kotiin menses-
sään lastenhoitaja epäili, että hän taitaa olla vähän vanhanaikainen. Ehkä
häneeltä puuttui työhön tarvittavaa kunnianhimoa? Ei hän kehdannut edes
sanoa, että hänen mielestään noin pienet lapset tarvitsevat oikeasti vain
lämmintä syliä ja paljon aikaa yhdessä.*

Esimerkissä 34 esiintyy ironiaa sekä eloisaa kieltä, kuten esimerkiksi sanavalinta *isä tiukkasi* osoittaa. Esimerkissä 35 esiintyy vastaavasti *filee*-tyyppisen *trikoo* lekseemin *hin*-päätteinen muoto. Lekseemillä *trikoo* on sanomalehtiaineistossa kaikkiaan 4 esiintymää, joista esimerkissä 35 esitetty muoto on kyseisen lekseemin ainoa *hin*-päätteinen muoto. Muoto esiintyy tekstissä, joka on julkaistu urheilusivulla. Muoto ei kuitenkaan kuulu informatiiviseen urheilu-uutiseen, vaan se on julkaistu Minun lajini -palstalla, jossa esitellään liikkuvien ihmisten suhdetta heille mieluisiin urheilulajeihin. Tekstissä Vetoa mäkiin ja mutkiin käsitellään Teijo Pyykkösen suhdetta pyöräilyyn. Vastaavasti esimerkissä 36 esiintyy *vapaa*-tyyppiin kuuluvan *talvipilttuu*-lekseemin *hin*-päätteinen muoto. Muoto on julkaistu sunnuntaina ilmestyneen lehden numerossa palstalla Kesäksi töihin, ja se kuuluu tekstiin Särkänniemi kävi talvilevolle.

- (35) *Sen sijaan pyöräilyn kehdossa Italiassa matkan tekeminen on miellyttävää,
kun laji on syvällä kulttuurissa. Kukaan ei tuijota tiukkoihin trikoihin pukeu-
tuneita vanhoja ylipainoisia herroja, jotka ovat lähteneet kilpapyörillään
sunnuntairetkelle, Pyykkönen sanoo.*
- (36) *Eläinpuiston ponitkin matkaavat **talvipilttuihinsa** ja possut ja vasikat jonne-
kin, jota emme edes uskalla ajatella ääneen. Jopa kummituslinnan her-
känahkaisimmat kummitukset viedään evakkoon, jotta Kenneth Sundbergin
ei tarvitsisi elvyttää niitä keväällä, kun huvipuiston portit seuraavan kerran
avataan.*

Esimerkeissä 35 ja 36 monikon illatiivin *hin*-päätteiset muodot esiintyvät asiantilan kuvauksissa. Esimerkeissä käytetään kepeää kieltä ja niissä on kiinnitetty huomiota teks-

tien kieleen ja viihdyttävyyteen. Esimerkiksi esimerkissä 36 käytetään personifikaatiota viitattaessa ei-elollisten entiteettien elvyttämiseen. Jos esimerkin 36 tekstissä pyritäisiin ainoastaan informaation välittämiseen, sen esittämä asiantila voitaisiin kuvata hyvin toisenlaisella tavalla, kuten esimerkiksi seuraavaan tapaan.

- (37) *Eläinpuistojen ponit viedään talvikarsinoihin ja possut ja vasikat teurastetaan. Myös osa kummituslinnan kummituksista viedään varastoon, jottei Kenneth Sundbergin tarvitse parannella niiden ulkonäköä keväällä.*

Sanomalehtiaineistossa esiintyy myös tapauksia, joissa tyypillisesti *siin-*päätteisenä esiintyvän lekseemin yksittäiset *hin-*päätteiset muodot esiintyvät lausekkeissa, jotka viestivät ilmaukseen kytkeytyvästä tunnelatauksesta sekä ilmauksen runollisuudesta. Esimerkiksi *kyynele/kyynel*-lekseemillä on aineistossa 45 *in-*päätteistä muotoa ja 1 *hin-*päätteinen muoto, joka esiintyy sanomalehtiaineistossa esimerkissä 38 esitetyssä tekstikatkelmassa.

- (38) *Saraste ei heittäytynyt tunteelliseksi Dvorákia johtaessaan, mitä häneltä ei osannut edes odottaa. **Eron kyyneluihin** ei itse asiassa olisi ollut aiheuttaakaan, sillä Saraste jatkaa vierailevana kapellimestarina.*

Esimerkissä 38 muoto *eron kyyneluihin* tekee ilmauksesta muotoja *eron kyyneleisiin* tai *eron kyyneliin* runollisemman ja ylätyylisemmän sekä samalla korostaa kyynelien tunnevoimaa. Vastaavasti muoto *sirpaleihin* tuo esimerkissä 39 ilmaukseen runollisen ja ylätyylisen sävyn, joka korostaa ilmauksen tunteellisuutta.

- (39) *Äiti sanoi, että kaikkia ihmisiä pitää rakastaa. Äiti kuoli evakkojunaan. Suri lehmii, ties mitä. Isä kuoli vuosia myöhemmin **kranaatin sirpaleihin**. Aika vaikea rakastaa kaikkia, vieläkään”, Martan tytär kertoo, ilman murretta.*

Esimerkissä 40 monikon illatiivin *hin-*päätteinen muoto esiintyy sanonnan yhteydessä. Kyseinen muoto esiintyy sanomalehtiaineistossa *usea*-lekseemissä, joka on sanomalehtiaineiston taajafrekvenssisin *korkea*-tyyppinen nomini. *Usea*-lekseemillä on sanomalehtiaineistossa 133 *siin-*päätteistä esiintymää ja 4 *hin-*päätteistä esiintymää.

- (40) ***Haukku on purrut useihin** valmistajiin, jotka ovat alentaneet kehitysmaissa perittäviä hintojaan, joissa siis on ollut ilmaa. Äskettäin Merck lupasi toi-*

mittaa Saharan eteläpuolisen Afrikan maihin aids-lääkkeitä omakustannushintaan. Lähes 70 prosenttia maailman aids-sairaista asuu Afrikan eteläosissa.

Esimerkissä 40 *haukku on purrut* -sanonnan kepeäkielisyys ja sen kuvakielisyys on saattanut motivoida monikon illatiivin *hin*-päätteen käyttämiseen aineistossa tyypillisesti *siin*-päätteisenä esiintyvässä *usea*-lekseemissä. Esimerkissä 40 esitetty katkelma kuuluu uutistekstiin, joka on asiatyylinen ja kirjakielinen.

*Askele-, ohut- ja filee-*tyyppisissä nomineissa monikon illatiivin *hin*-pääte ei esiinny tyypillisesti kielen kuvallisuuden keinoja hyödyntävissä konteksteissa lekseemeissä, joista on sanomalehtiaineistossa vain muutamia esiintymiä. Esimerkiksi lekseemillä *olut* on sanomalehtiaineistossa 2 esiintymää, joista kumpikin on *hin*-päätteinen. Kyseiset *oluihin*-muodot esiintyvät esimerkeissä 41 ja 42 esitetyissä tekstikatkelmissa. Esimerkki 41 on julkaistu Kieli-ikkuna-palstalla, jossa käsitellään suomen kielen käyttöä kielenhuollon näkökulmasta sekä tarkastellaan suomen kielen ilmiöitä. Esimerkissä 42 käsitellään jouluoluiden makuja.

(41) *Jo ensimmäisessä moniosaisessa tietosanakirjassamme (10. osa 1919) on virvoitusjuoma-sanasta pitkä artikkeli, jonka mukaan juomien kirjo ulottuu kivennäisvesistä ja hedelmälimonadeista alkoholittomiin viineihin ja **oluihin**.*

(42) *VTT:n panimotekniikan tutkija Hannele Sweins tykästyi vahvoihin **oluihin**. Ne sopivat joulun rauhaan.*

Vastaavasti esimerkiksi *filee*-tyyppisellä lekseemillä *revvy* on sanomalehtiaineistossa vain 1 esiintymä, joka on *hin*-päätteinen ja joka esiintyy muistokirjoituksessa. Kyseisessä tekstissä ei hyödynnetä runsaasti kielellä leikittelyä ja tekstikokonaisuuden yleissävy on asiatyylinen.

(43) *Ruotsi kutsui Rosenbaumia 1939, ja hän otti kiinnityksen Hans Gerhardin revyihin Tukholman Folkanissa. Hän oli myös aavistanut mitä Saksasta päin tuleman piti. Saksa miehitti Tanskan 9. huhtikuuta 1940, ja Rosenbaum oli ehtinyt saada päälleen tanskalaisen äärioikeiston vihat saksalaisvastaisilla sketseillään ja piloillaan.*

Sanomalehtiaineiston *siin*-päätteiset *askele*-, *ohut*- ja *filee*-tyyppiset monikon illatiivimuodot, jotka esiintyvät aineistossa taajafrekvenssisissä nomineissa, on julkaistu informatiivisissa ja asiatyylisissä uutisteksteissä. Esimerkit 44–50 esittelevät kyseisiä *siin*-päätteisiä illatiivimuotoja lausekonteksteissaan.

- (44) ***Kevyisiin** jalkaväkiaseisiin kuuluvat myös maamiinat.*
- (45) ***Lyhyisiin** markkinakorkoihin koronnostoja on jo hinnoiteltu*
- (46) *alle 16-vuotiaiden ei pitäisi käyttää kännykkää, korkeintaan hyvin **lyhyisiin** puheluihin*
- (47) ***lyhyisiin**, muutaman päivän poissaoloihin ei todellakaan saada sijaisia.*
- (48) *Työmarkkinoiden jyrkkä jakautuminen rahallisesti arvostettuihin miesten töihin ja matalapalkkaisiin naisten **askareisiin** on kuitenkin vain osaselitys suuriin palkkaeroihin.*
- (49) *Samalla radio voisi herättää uudenlaista kiinnostusta, kun se yhdistyisi teknologian **edistysaskeleisiin**.*
- (50) *Moni kirjoittaja turvautuu siellä täällä yllättävän kritiikittömästi **kliseisiin**, kuten Jussi Kotkavirta pääosin vakuuttavassa artikkelissaan.*

Sanomalehtiaineistossa *korkea*-tyyppisten nominien *useihin*-muotoja sekä *vieras*-, *vaapa*-, *kuollut*- ja *hame*-tyyppisten nominien *hin*-päätteisiä muotoja esiintyy pääsääntöisesti asiatyylisissä ja informatiivisissa teksteissä, joissa ei hyödynnetä runsaasti kielen kuvallisuutta tai käytetä pakinoivaa kieltä. Sanomalehtiaineisto antaa kuitenkin viitteitä siitä, että erityisesti *askele/askel*-, *ohut*- ja *filee*-tyyppiset nominit saattavat esiintyä pakinoivan kielen sekä runollisen ja tunteellisen ilmauksen keinoina lekseemeissä, jotka esiintyvät asiatyylisissä, kirjakielisissä sekä neutraaleissa konteksteissa tyypillisesti *siin*-päätteisinä.

4.3. Huomioita *hin*-päänteen esiintymisestä sanomalehtiaineistossa

Sanomalehtiaineistossa *hin*-päänteisiä muotoja esiintyy erityisesti lekseemeissä, jotka kuuluvat vähän nomineja sisältäviin *askele*-, *ohut*- ja *filee*-taivutustyyppeihin. Kyseisiin taivutustyyppihin kuuluvista lekseemeistä monet esiintyvät arkisessa kielenkäytössä hyvin satunnaisesti ja viittaavat esimerkiksi merkitykseltään erityisiin substantiiveihin, kuten lekseemit *pientare*, *utare*, *revvy* ja *airut*. Taivutustyyppiin kuuluvien lekseemien määrän sijaan monikon illatiivin *hin*-päänteen esiintymiseen vaikuttaakin se, millaisia lekseemejä taivutustyyppiin kuuluu. Sanomalehtiaineisto viittaakin siihen, että monikon illatiivin *hin*-pääte esiintyy herkästi lekseemeissä, jotka eivät esiinny arkisessa kielenkäytössä tiheästi. Tällaisia lekseemejä ei ole usein otettu kielentaivutusjärjestelmän työpöydälle. Useat *askele*-, *ohut*- ja *filee*-tyyppiset lekseemit ovatkin ikään kuin jättäytyneet taivutusjärjestelmän ulkopuolelle. Tästä syystä ne eivät ole punoneet tiiviitä yhteyksiä muihin taivutustyyppihin, eikä siis kielen yhdenmukaistumisen dynamiikka ole päässyt vaikuttamaan niihin.

Arkisessa kielenkäytössä harvafrekvenssisten nominien lisäksi sanomalehtiaineistossa monikon illatiivin yksittäisiä *hin*-päänteisiä muotoja esiintyy myös lekseemeissä, jotka ovat sanomalehtiaineistossa taivutustyyppinsä taajafrekvenssisimmät nominit ja jotka taipuvat sanomalehtiaineistossa tyypillisesti *siin*-päänteisinä. Näissä tapauksissa monikon illatiivin *hin*-päänteinen muoto esiintyy kepeää ja leikittelevää kieltä sisältävissä konteksteissa. Kyseiset *hin*-päänteiset muodot on julkaistu esimerkiksi kolumneissa, mielipidekirjoituksissa tai kritiikeissä, joissa pyritään informaation välittämisen lisäksi viihdyttävyyteen, vaikuttavuuteen ja taiteellisuuteen.

Monikon illatiivin esiintyminen sanomalehtiaineistossa taajaan esiintyvissä lekseemeissä *hin*-päänteisenä vain yksittäisissä kuvallisissa, kepeissä ja affektiivisissa ilmauksissa viittaa siihen, että taajafrekvenssisissä lekseemeissä esiintyessään monikon illatiivin *hin*-päänteellä on illatiivisijaan viittaavan merkityksen lisäksi myös muita merkityksiä. *hin*-päänteinen monikon illatiivimuoto saattaa sisältää *siin*-päänteistä monikon illatiivimuotoa enemmän informaatiota. *Hin*-päänteinen muoto sisältäneekin informaation myös ilmauksen kepeydestä ja affektiivisuudesta.

5. -HIN KYSELYAINEISTOSSA

5.1. Tehtävän 1 tulokset

Tehtävän 1 tavoitteena on selvittää vastaajien herkkyyttä käyttää monikon illatiivin *hin*-päätetä tilanteessa, jossa heille ei ole kerrottu mahdollisuudesta valita illatiivin päätteeksi *siin*- tai *hin*-päätetä. Kyselyä kerättyä vastaajat täyttivät tehtävän 1 tekstin tyhjiin kohtiin kontekstiin sopivat sananmuodot. Tehtävän tehtävänanto ja itse tehtävä ovat liitteessä 1.

Tehtävässä 1 tarkasteltavat nominit ovat *asukas*, *talkoot*, *askare* ja *olut*. Ne kuuluvat taivutustyypeihin *vieras*, *vapaa*, *askele* ja *ohut*. *Asukas* kuuluu tehtävään tapaukseen sanomalehtiaineistossa esiintyvistä taivutustyyppistä, jossa monikon illatiivin *hin*-pääteen käyttö on harvinaista. *Askare* ja *olut* ovat mukana tehtävässä, koska sanomalehtiaineisto viittaa siihen, että monikon illatiivin *hin*-pääte esiintyy herkimmin *askele*- ja *ohut*-tyyppisissä nomineissa. Lisäksi lekseemin *olut* sekä lekseemin *talkoot* avulla tarkastellaan sanan käyttöfrekvenssin vaikutusta monikon illatiivin pääteen käyttöön. Sanomalehtiaineistossa taajafrekvenssisimmän *vapaa*-tyyppisen lekseemin *talkoot* avulla tarkastellaan, esiintyykö kyselyn vastauksissa sanomalehtiaineistossa taajafrekvenssissä *vapaa*-tyyppisessä nominissa sanomalehtiaineiston tapaan *siin*-pääte. Sanomalehtiaineistossa kaksi kertaa esiintyvän *olut*-lekseemin avulla tarkastellaan monikon illatiivin pääteen valikoitumista sanomalehtiaineistossa harvafrekvenssiseen nominiin, jonka molemmat esiintymät ovat sanomalehtiaineistossa *hin*-päätteisiä.

Kyselyn tehtävän 1 ensimmäiseen täydennettävään kohtaan ”*tuntemattomia naapuritalojen asukkaita pyydetään osallistumaan _____*” vastaajat tuottivat muodot *talkoisiin* (40), *talkoihin* (1), *askareisiin* (4) ja *askareihin* (2). Tehtävän toiseen täydennettävään kohtaan ”*Usein tarjottavaa on limsoista ja mehuista _____*” vastaajat tuottivat muodot *oluisiin* (9), *olueisiin* (2), *oluihin* (1), *oluista* (4), *oluesta* (2), *olutta* (1), *olueen* (22), *olueeseen* (5) ja *olueeseen* (1). Tehtävän tähän kohtaan kaikkiaan 29 vastaajaa tuotti muita muotoja kuin illatiiveja: 6 vastaajaa käytti kohdassa elatiivimuotoa ja 1 vastaaja partitiivimuotoa. Lisäksi tehtävän 1 toisessa täydennettävässä kohdassa 28 vastaajaa käytti yksikön illatiivimuotoa. Syinä elatiivi- ja partitiivisijojen sekä yksikön illatiivimuotojen käyttöön tehtävän 1 kohdassa *limsoista ja mehuista*

_____ ovat ilmauksen hahmottamisen vaikeuden lisäksi saattaneet olla *olut*-lekseemin ominaisuudet sekä ilmauksen semantiikka: suomalaisessa pitopöydässä ei ole tyypillistä tarjota erilaisia oluita, kuten esimerkiksi Keski-Euroopassa.

Kyselyn vastauksissa esiintyvät useat eriasuiset *olut*-lekseemin illatiivimuodot viittaavat lisäksi siihen, että *olut*-sanana illatiivimuotoinen taivutus on useille vastaajille vierasta ja harvinaista, sillä useat vastaajat eivät ole yhdistäneet *olut*-lekseemiä *ohut*-tyyppisten nominien paradigmamalliin. Huomionarvoista on, että esimerkiksi kaksi vastaajaa on tuottanut muodon *olueisiin*. Koska kyseisenlaisia *olueisiin* muotoja on vastauksissa kaksi, kyse ei ainakaan kummassakin tapauksessa liene kirjoitusvirheestä.

Kyselyn tehtävän 1 kolmanteen täydennettävään kohtaan ”*tavoitteena on tutustua naapuritalojen _____*” tuotettiin muodot *asukkaisiin* (43), *asukkaihin* (3) ja *asukkaaseen* (1). Tehtävän 1 viimeiseen täydennettävään kohtaan ”*Usein _____ osallistuukin koko perhe*” tuotettiin muodot *askareisiin* (30), *askareihin* (9), *askariin* (1), *askareeseen* (1) ja *talkoisiin* (1). Taulukossa 10 esitetään vastaajien kyselyn tehtävään 1 tuottamat monikon illatiivin *siin*- ja *hin*-päätteiset muodot ja niiden prosenttiosuudet. Taulukko 10 ei siis kuvaa vastaajien tehtävään 1 tuottamia kaikkia muotoja vaan ainoastaan vastaajien tuottamia monikon illatiivin *siin*- ja *hin*-päätteisiä muotoja ja niiden suhteita. *Olut*-lekseemin kaksi *olueisiin* muotoa on tässä yhteydessä määritelty *siin*-päätteisiksi monikon illatiivimuodoiksi, ja ne siis kuuluvat taulukossa 10 esitettyyn *olut*-lekseemin *siin*-päätteisten muotojen kokonaismäärään.

Taulukko 10. siin- ja hin-päätteiset muodot ja muotojen suhteet kyselyn tehtävän 1 vastauksissa

LEKSEEMI	SIIN		HIN	
	f	%	f	%
<i>talkoot</i>	46	97,9	1	2,1
<i>asukas</i>	43	93,5	3	6,5
<i>olut</i>	11	91,7	1	8,3
<i>askare</i>	34	75,6	11	24,4
Yhteensä	134	89,3	16	10,7

Taulukko 10 osoittaa, että monikon illatiivin *hin*-päätteisiä muotoja esiintyy kyselyn tehtävän 1 vastauksissa vähiten lekseemissä *talkoot*, jonka muodoista *hin*-päätteisiä on 2 prosenttia. Sanomalehtiaineistossa taajafrekvenssisimmän *vapaa*-tyyppisen *talkoot*-nominin *hin*-päätteinen muoto on sanomalehtiaineiston tapaan harvinainen siis myös kyselyn tehtävän 1 vastauksissa. Vastaavasti tehtävän 1 vastauksissa *vieras*-tyyppiin kuuluvassa *asukas*-lekseemissä *hin*-päätteisten muotojen prosenttiosuus on pieni aivan kuten sanomalehtiaineistossa. Sen sijaan sanomalehtiaineistossa ainoastaan *hin*-päätteisenä esiintyvän *olut*-lekseemin monikon illatiivimuodoista kyselyn vastauksissa *hin*-päätteisiä on vain 8 prosenttia, kuten taulukko 10 osoittaa. Lekseemi *olut* käytetty siis sanomalehtiaineistossa ja kyselyn tehtävän 1 vastauksissa täysin eri tavoin.

Kahden vastaajan kyselyn tehtävässä 1 tuottamat *olueisiin*-muodot sekä taulukko 10 merkitsemättä jätetyt kyselyssä tuotetut *olut*-lekseemin erilaiset yksikön illatiivimuodot tukevat sanomalehtiaineiston käsittelyssä esitettyä havaintoa siitä, että kielenkäytössä harvinaisia lekseemejä sisältävään *ohut*-taivutustyyppiin kuuluvan *olut*-lekseemin illatiivimuotoinen taivutus ei ole yleistä. *Olueisiin*-tapauksissa lekseemiä *olut* on taivutettu monikon illatiivissa siten, että monikon *i*-tunnuksen edeltä *olue*-vartalon viimeinen vokaali ei ole kadonnut. *Olueisiin*-muodon taivutuksen voidaan määritellä vastaavan myös esimerkiksi *hame*-tyyppisten nominien taivutusta. Tästä näkökulmasta tarkasteltuna *olut*-lekseemin vokaalivartaloksi on hahmotettu muiden supistumanominiin tapaan pitkävokaalinen muoto *oluee*-, joka monikon *i*-tunnuksen vaikutuksesta on monikkovartalossa supistunut muotoon *olue* (*oluee*+*seen*, *olue-i*+*siin*; *oluee*+*seen*, *olue-i*+*siin/hin*).

Taulukko 10 osoittaa, että tehtävässä 1 lekseemissä *askare* *hin*-päätteisten muotojen osuus on 24 prosenttia. Tämä on huomattavasti enemmän kuin tehtävän muiden lekseemien *hin*-päätteisten muotojen osuudet: *talkoot*-lekseemin *hin*-päätteisten muotojen osuus on 2 prosenttia, *asukas*-lekseemin 7 prosenttia ja *olut*-lekseemin 8 prosenttia. Ero tehtävän 1 vastauksissa toiseksi useimmin *hin*-päätteisenä esiintyvän *olut*-lekseemin sekä tehtävän 1 vastauksissa kaikkein useimmin *hin*-päätteisenä esiintyvän *askare*-lekseemin välillä onkin huomattava.

5.2. Tehtävän 2 tulokset

Tehtävässä 2 pyritään tarkastelemaan *hin*-päätteen esiintymistä ominaisuuksiltaan erilaisissa sananvartaloissa, jotka kuuluvat eri taivutustyyppisiin ja joilla on sanomalehtiaineistossa erilaisia esiintymistaajuuksia. Kyselyä kerätessä vastaajat täydensivät vastauslomakkeisiin tekstikokonaisuudesta irrallisten virkkeiden monikkovartaloihin illatiivin *-siin* tai *-hin* päätteen. Tehtävän tehtävänannossa vastaajia ohjattiin valitsemaan tehtävän kohtiin luontevimmalta tuntuva pääte. Lisäksi tehtävänannossa vastaajia kehoitettiin valitsemaan päätteistä se, kumman suuntaan heidän valintansa ensimmäisenä kallistuu. Kyseisen ohjeistuksen syynä oli vastaajien ensireaktioiden esiin saaminen sekä pyrkimys estää vastaajia vaihtamasta tehtävän kaikkia muotoja vastaamisen lopuksi, jolloin turtuneisuus ja väsyneisyys vastaamiseen olisi saattanut vaikuttaa tuloksiin. Kyselyn tehtävän 2 tehtävänanto sekä itse tehtävä ovat liitteessä 1.

Tehtävään 2 valitut monikkovartalot kuuluvat *askele-*, *ohut-*, *vapaa-*, *filee-*, *kuol-lut-* ja *hame-*taivutustyyppisiin. *Askele-* ja *ohut-*tyyppisiä nomineja on valittu tehtävään, sillä kyseisiin taivutustyyppisiin kuuluviin vartaloihin *hin*-päätteen liittäminen on sanomalehtiaineistossa prosentuaalisesti tavallisempaa kuin muihin taivutustyyppisiin kuuluviin vartaloihin. Kyselyn tehtävällä 2 haetaan siis tukea sanomalehtiaineiston antamalle viitteelle siitä, että *hin*-pääte esiintyy herkimmin erityisesti *askele*-tyyppisissä nomineissa. Kyselylomakkeen tehtävässä 2 monikon illatiivin *siin-* tai *hin*-pääte täydennetään seuraaviin ilmauksiin kuuluviin *askele*-tyyppisiin monikkovartaloihin.

(51) *Seppeleri_____ laitetaan tavallisesti laakerin lehtiä.*

(52) *Peltojen pientarei_____ kasvaa joskus harvinaisia herkkuja, mesimansikoita.*

(53) *Monissa päiväkodeissa on jouduttu kevään aikana tutustumaan saivareihin_____.*

(54) *— kiinnostus huhmareihin_____ pikkuhiljaa kasvoi.*

Tehtävään 2 valituista *askele*-tyyppisistä nomineista *seppeli*, *saivare* ja *huhmare* eivät esiinny sanomalehtiaineistossa. Niiden esiintymistaajuus arkikielessä lieneekin

pieni. Kyseisten lekseemien avulla tarkastellaankin siis erityisesti sitä, miten arkikielessä hyvin harvinaiset nominit taipuvat monikon illatiivissa Kyselyn tehtävässä 2 *askele-*tyyppisten nominien lisäksi useissa kohdissa tarkastellaan monikon illatiivin päätteiden valikoitumista *filee-* ja *vapaa-*tyyppisten nominien monikkovartaloihin. Tehtävä sisältää erityisesti *filee-*tyyppisten nominien monikkovartaloita, sillä HS-2000-korpuksessa *fi-lee-*tyyppisten nominien monikon illatiivimuotoisia esiintymiä on vain kuudessa eri lekseemissä. Tehtävässä 2 monikon illatiivin pääte täydennetään seuraaviin ilmauksiin kuuluviin *filee-*tyyppisiin monikkovartaloihin.

- (55) *Kuvataiteilijoiden elämäkertoja lukiessa pääsee usein kurkistamaan myös taiteilijoiden ateljei_____.*
- (56) *Keski-Eurooppalaiset ovat tottuneet bidei_____ kylpyhuoneissa.*
- (57) *Tuoksujen laittaminen shampoi_____ voi aiheuttaa oireita ihottumista kärsiville.*
- (58) *— — osaamisensa pääsevät näyttämään ne opiskelijat, jotka ovat mieltyneet essei_____.*
- (59) *Lamei_____ kudotaan kultalankoja.*

Tehtävään 2 valittujen *filee-*tyyppisten nominien tarkastelun tavoitteena on ensisijaisesti selvittää, käyttäytyvätkö suomalaisessa kulttuurissa taajaan käytettävät *filee-*tyyppiset vierassanat, kuten tehtävän lekseemit *essee* ja *shampoo*, eri tavoin kuin suomalaisessa kulttuurissa harvoin käytettävät *filee-*tyyppiset sanat, kuten tehtävän lekseemit *bidee* ja *lamee*. Lisäksi lekseemin *ateljee* sekä lekseemin *bidee* avulla tarkastellaan sitä, miten vieraita kielellisiä ominaisuuksia sisältävät lekseemit käyttäytyvät monikon illatiivissa. Lisäksi tekstiili- ja vaatetusalan erikoisterminologiaan kuuluva lekseemi *lamee* lienee kyselyn vastaajille vieras, joten se voi antaa viitteitä vastaajille tuntemattoman *filee-*tyyppisen sanan taivutuksesta ja sijoittamisesta paradigmojen muodostamiin ryhmiin.

*Vapaa-*tyyppisten nominien monikkovartaloista tehtävään 2 täydennettäväksi on valittu seuraaviin ilmauksiin kuuluvat monikkovartalot.

(60) *Muuttolintujen palui___ on aikaa 1–2 kuukautta.*

(61) *Monet suomalaiset ovat rakastuneet Fazerin suklaia___.*

(62) *Ei voi rakastua, sillä rakkaus tarvitsee punoutuakseen näkymän kaipui___.*

Edellä luetelluista tehtävän 2 kohdista kohdassa 62 esitetty virke on lainaus Riikka Pulkkinen romaanista *Vieras*. Kyseisessä virkkeessä esiintyvän monikkovartalon avulla tarkastellaan erityisesti sitä, millainen monikon illatiivin pääte valikoituu *vapaa*-tyyppiseen nominiin affektiivisessä ilmauksessa, jonka kielellinen konteksti on runollinen. Lisäksi kyselylomakkeen tehtävään 2 valittujen *vapaa*-tyyppisten nominien avulla tarkastellaan monikon illatiivin päätteiden valikoitumista vokaalivartaloltaan *UU*- ja *aa*-loppuisiin vartaloihin. Kyseisistä vartaloista *UU*-loppuiset ovat asemaltaan erilaisia kuin *aa*-loppuiset, sillä *UU*-loppuiset *vapaa*-tyyppiset nominit ovat suomen kielessä nykyisin epäproduktiivisia johdoksia ja vastaavasti *aa*-loppuisia *vapaa*-tyyppisiä nomineja voi tulla suomen kieleen lisää.

Tehtävässä 2 kahdessa kohdassa tavoitteena on tarkastella samoissa lausekkeissa esiintyvien illatiivimuotojen vaikutusta monikon illatiivin *siin*- ja *hin*-päätteiden valikoitumiseen. Kohdista toinen esitetään seuraavassa virkkeessä.

(63) *Jotkut sanovat, että ehyi___ perhei___ kuuluvilla lapsilla on mahdollisuus tavalliseen lapsuuteen.*

Edellä mainitussa tehtävän 2 kohdassa tarkastellaan illatiivin päätteiden valikoitumista kahteen perättäiseen monikkovartaloon, joiden yhteyteen voidaan liittää monikon illatiivin pääte *-siin* tai pääte *-hin*. Tehtävän kyseiseen kohtaan täydennettävistä illatiivin päätteistä jälkimmäinen lisätään *hame*-tyyppiseen nominiin, joka esiintyy sanomalehtiaineistossa lähes yksinomaan *siin*-päätteisenä: *hame*-tyyppisten nominien *siin*-päätteisten muotojen prosenttiosuus sanomalehtiaineistossa on 99,9 prosenttia ja *hin*-päätteisten muotojen prosenttiosuus 0,1 prosenttia. Oletettavaa onkin, että nomini *perhe* esiintyy kyselyn tehtävän 2 vastauksissa *siin*-päätteisenä.

Tehtävän 2 ilmaukseen *ehyi___ perhei___* täydennettävistä monikon illatiivin päätteistä ensimmäinen lisätään *ohut*-tyyppiseen nominiin. *Ohut*-tyyppiset nominit

esiintyvät sanomalehtiaineistossa muihin sanomalehtiaineiston taivutustyyppeihin verrattuna prosentuaalisesti melko herkästi *hin*-päätteisinä: sanomalehtiaineistossa *ohut*-tyyppisten nominien *hin*-päätteisten muotojen prosenttiosuus on 10 prosenttia ja *siin*-päätteisten muotojen prosenttiosuus 90 prosenttia.

Kyselyn tehtävässä 2 lekseemin *ehyt*-avulla tarkastellaan ensisijaisesti monikon illatiivin päätteen valikoitumista kielenkäytössä harvafrekvenssiseen *ohut*-tyyppiseen nominiin. Oletuksena on, että harvafrekvenssisessä *ohut*-tyyppisessä lekseemissä *ehyt* esiintyy monikon illatiivin *hin*-pääte huomattavasti herkemmin kuin tehtävässä 2 esiintyvässä taajafrekvenssisessä *ohut*-tyyppisessä lekseemissä *lyhyt*, joka esiintyy sanomalehtiaineistossa lähes yksinomaan *siin*-päätteisenä. Monikon illatiivin päätteen valikoitumista *lyhyt*-lekseemiin käsitellään seuraavassa kyselyn kohdassa.

(64) *Suomalaiset ovat tottuneet lyhyi_____ kesiin.*

Seuraavan virkkeen avulla tarkastellaan kyselyn tehtävässä 2 monikon illatiivin päätteen valikoitumista *kuollut*-tyyppiseen nominiin eli *nUt*-partisippiin.

(65) *Paikalle kerääntynei_____ tuli heti juhlatunnelma.*

Edellä mainitussa kyselyn kohdassa *kuollut*-tyyppinen nomini esiintyy kontekstissa, jossa sen vieressä ei ole monikon illatiivissa taipuvaa muotoa. Tällaisia tapauksia esiintyy sanomalehtiaineistossa melko vähän: sanomalehtiaineistossa *kuollut*-tyyppiset nomininit esiintyvät tyypillisesti konteksteissa, joissa *kuollut*-tyyppisten nominien monikon illatiivimuotojen läheisyydessä esiintyy toisia monikon illatiivimuotoja. Sanomalehtiaineistossa juuri *kuollut*-tyyppisten nominien konteksteilla on yhteys monikon illatiivin päätteiden valikoitumiseen, sillä sanomalehtiaineistossa *kuollut*-tyyppisten nominien *hin*-päätteiset muodot esiintyvät yksinomaan ympäristöissä, joissa esiintyy toisiin taivutustyyppeihin kuuluvia *hin*-päätteisiä muotoja tai kaksi *kuollut*-tyyppisen nominin *hin*-päätteistä muotoa. Jälkimmäisen kaltaisia tapauksia on sanomalehtiaineistossa kuitenkin ainoastaan yksi.

Kyselyn tehtävä 2 on yhtä *pientarei*-monikkovartaloon liitettyä adessiivin päätettä lukuun ottamatta onnistunut: vastaajat ovat valinneet tyhjiin kohtiin joko *siin*- tai *hin*-

päätteen. Taulukko 11 kuvaa kyselyn tehtävään 2 täydennettyjen päätteiden suhteita. Tehtävässä esiintyvät lekseemit on kirjattu taulukkoon lekseemin monikkovartaloon liitettyjen *hin*-päätteisten muotojen yleisyysjärjestyksen mukaan: taulukon ylimmälle riville on merkitty tapaus, joka on saanut kaiken eniten monikon illatiivin *hin*-päätteisiä vastauksia.

Taulukko 11. siin- ja hin-päätteiden prosenttiosuudet kyselyn tehtävän 2 vastauksissa

	LEKSEEMI	TAIVUTUS- TYYPPI	SIIN	HIN
1	<i>saivare</i>	askele	15 %	85 %
2	<i>ateljee</i>	filee	21 %	79 %
3	<i>sepele</i>	askele	23 %	77 %
4	<i>lamee</i>	filee	28 %	72 %
5	<i>huhmare</i>	askele	32 %	68 %
6	<i>bidee</i>	filee	38 %	62 %
7	<i>paluu</i>	vapaa	45 %	55 %
8	<i>shampoo</i>	filee	45 %	55 %
9	<i>ehyt</i>	ohut	47 %	53 %
10	<i>pientare</i>	askele	52 %	48 %
11	<i>kaipuu</i>	vapaa	57 %	43 %
12	<i>kerääntynyt</i>	kuollut	57 %	43 %
13	<i>lyhyt</i>	ohut	79 %	21 %
14	<i>suklaa</i>	vapaa	85 %	15 %
15	<i>essee</i>	filee	94 %	6 %
16	<i>perhe</i>	hame	96 %	4 %

Kuten taulukko 11 osoittaa, kyselyn tehtävän 2 vastauksissa *hin*-pääte esiintyy yleisimmin *askele*-tyyppisessä lekseemissä *saivare*, jonka monikkovartaloon 85 prosenttia kyselyn vastaajista liitti monikon illatiivin *hin*-päätteen. Muutoinkin kyselyn vastaajat liittivät monikon illatiivin *hin*-päätteen usein juuri *askele*-tyyppiseen nominiin: kolmanneksi yleisimmin monikon illatiivin *hin*-pääte liitettiin tehtävän 2 lekseemeistä lekseemiin *sepele* ja viidenneksi yleisimmin lekseemiin *huhmare*. *Sepele*-lekseemin muo-

doista *hin*-päätteisiä kyselyn vastauksissa on 77 prosenttia ja *huhmare*-lekseemin muodoista *hin*-päätteisiä on 68 prosenttia. Kyselyn vastaajat ovat siis liittäneet hyvin herkästi monikon illatiivin *hin*-päätteen *askele*-tyyppisiin lekseemeihin *saivare*, *seppele* ja *huhmare*, joiden muodoista reilusti yli puolet on kyselyn vastauksissa *hin*-päätteisiä. Yllättävää kuitenkin on, että lekseemi *pientare* poikkeaa tehtävän 2 muista *askele*-tyyppisistä nomineista, sillä se on taulukon 11 mukaan kymmenenneksi yleisin kyselyaineiston tehtävän 2 *hin*-päätteinen lekseemi. *Pientare*-lekseemin muodoista vähän alle puolet on *hin*-päätteisiä.

Arjen kielenkäytössä kyselyn tehtävän 2 *askele*-tyyppiset lekseemit lienevät kaikki hyvin harvinaisia. Lekseemillä *pientare* on kuitenkin esiintymiä myös sanomalehtiaineistossa, joten se lienee tehtävän 2 *askele*-tyyppisistä lekseemeistä kielenkäytössä kaikkein taajafrekvenssisin. Suomen kielen taajuussanasto (Saukkonen – Haipus – Niemikorpi – Sulkala 1979) sisältää tehtävän 2 *askele*-tyyppisistä lekseemeistä ainoastaan lekseemien *pientare* ja *seppele* järjestysluvut. Näiden mukaisesti lekseemi *seppele* on suomen kielen 4701:seksi yleisin sana ja lekseemi *pientare* suomen kielen 6684:nneksi yleisin sana. Suomen kielen taajuussanasto ei kuitenkaan kerro kyseisten sanojen yleisyyttä juuri monikon illatiivimuotoisina, eikä se viittaa 2000-luvun kielenkäyttöön.

Kyselyn tehtävän 2 lekseemeistä *saivare* lienee kielenkäytössä kaikkein harvinaisin. Esimerkiksi näyttäessäni kyselyni kyselylomaketta ystävälleni, hän jäi miettimään *saivare*-lekseemin yksikön nominatiivimuotoa, joksi hän lopulta määritteli muodon *sai-vari*. Tämä tukee käsitystä siitä, että monien *askele*-tyyppisten nominien taivutustyyppin ja morfologisen käyttäytymisen hahmottaminen ei ole kielenkäyttäjille yksiselitteistä. Saattaakin olla niin, että osa kyselyyn vastanneista on yhdistänyt *saivare*-nominin sen *saivarei*-monikkovartalon perusteella esimerkiksi *i*-loppuisten *imuri*- ja *paperi*-tyyppisten nominien ryhmään. Tällaiset nominit taipuvat monikon illatiivissa ainoastaan *hin*-päätteisinä.

Taulukko 11 osoittaa, että kyselyn tehtävän 2 vastauksissa kielenkäyttäjät ovat taivuttaneet *filee*-tyyppisiä nomineja hyvin eri tavoin. Esimerkiksi lekseemin *ateljee* muodoista 79 prosenttia on *hin*-päätteisiä, mutta lekseemin *essee* muodoista *hin*-päätteisiä on ainoastaan 6 prosenttia. Taulukko 11 havainnollistaakin, että kyselyn tehtävän 2 vastauksissa *filee*-tyyppiset nominit käyttäytyvät hyvin eri tavoin. Kyselyn teh-

tävässä 2 suuri osa vastaajista on liittänyt monikon illatiivin *hin*-pääteen lekseemeihin *ateljee* ja *lamee*. Kumpikin näistä lekseemeistä sisältää ominaisuuksia, jotka selittävät niiden *hin*-päätteisten monikon illatiivimuotojen esiintymien runsasta määrää.

Lekseemit *ateljee* ja *lamee* ovat oletettavasti arjen kielenkäytössä hyvin harvinaisia sanoja etenkin kyselyyn vastanneiden eli lukiolaisten kielenkäytössä, sillä kumpikin lekseemeistä esiintyy tyypillisesti vain tiettyihin ammattialoihin kytkeytyvissä konteksteissa. Lisäksi lekseemin *ateljee* lausuminen saattaa tuntua suomen kielen käyttäjästä vieraalta, sillä konsonanttiyhtymää *lj* seuraa tässä nominissa pitkä vokaali. Myös lekseemiin *bidee* reilusti yli puolet vastaajista on merkinnyt kyselyssä monikon illatiivin *hin*-pääteen: *bidee*-lekseemissä monikon illatiivin *hin*-päätteisten muotojen prosenttiosuus on 62 prosenttia. *Bidee* on nominien *ateljee* ja *lamee* tapaan suomalaisessa arkikulttuurissa vieras käsite. Lisäksi *bidee* sisältää myös suomen kielen sanastossa ainoastaan vierassanoissa esiintyvän soinnillisen labiaalisen klusiilin.

Kyselyssä yli puolet vastaajista on liittänyt monikon illatiivin *hin*-pääteen myös lekseemin *shampoo* monikkovartaloon. *Shampoo* kuuluu suomalaisten arkeen, mutta kyseinen lekseemi sisältää vieraan sananalkuisen *sh*-konsonanttirakenteen, ja tästä syystä kyseinen lekseemi käyttäytyy kyselyn vastauksissa yllättävän usein *hin*-päätteisenä. Kyselyn vastaukset viittaavatkin siihen, että monikon illatiivin *hin*-pääte esiintyy erityisesti lekseemeissä, joiden rakenne sisältää kielenkäyttäjille outoja elementtejä tai aiheuttaa muusta syystä vierauden tunnun. Lekseemit voivat sisältää esimerkiksi suomen kielessä vieraita foneemiyhdistelmiä tai lekseemien harvinaisuus kielenkäytössä on hämärtänyt näiden lekseemien sananvartaloiden, yksikön nominatiivimuotojen ja paradigmojen hahmottamista.

Taulukko 11 havainnollistaa, että kyselyn tehtävän 2 lekseemeistä *filee*-tyyppinen lekseemi *essee* käyttäytyy hyvin eri tavoin kuin edellä käsitellyt tehtävän 2 *filee*-tyyppiset lekseemit. Lekseemien *ateljee*, *lamee*, *bidee* ja *shampoo* monikkovartaloihin yli puolet vastaajista onkin liittänyt monikon illatiivin *hin*-pääteen, mutta lekseemin *essee* monikkovartaloon vain 6 prosenttia vastaajista on liittänyt monikon illatiivin *hin*-pääteen. Lekseemillä *essee* lieneekin kyselyyn vastanneiden eli lukiolaisten kielenkäytössä täysin erilainen käyttöfrekvenssi kuin tehtävän 2 muilla *filee*-tyyppisillä lekseemeillä, sillä lekseemi *essee* esiintyy lukiokontekstissa taajaan. Nominia *essee* taivutettaneen lisäksi usein koulukontekstissa monikon illatiivissa esimerkiksi tehtävänantojen

yhteydessä, kuten viitattaessa siihen, millaisia sisältöjä ja rakenteellisia ominaisuuksia opiskelijoiden toivotaan merkitsevän esseisiinsä (esim. *esseisiin/esseihin tulee merkitä oma nimi*). Kyselyn tehtävän 2 *filee*-tyyppisten nominien vastaukset tukevatkin näkemystä siitä, että monikon illatiivin *hin*-pääteen valikoitumisessa sananvartaloon merkitävää on nominin esiintymistaajuus kielenkäytössä, mikä vaikuttaa sanan paradigma-mallin hahmottamiseen ja sananvartalon sijoittamiseen nominintaivutusjärjestelmään.

Kyselyn tehtävän 2 *vapaa*-tyyppisistä nomineista eniten *hin*-päätteisiä esiintymiä kyselyn vastauksissa on lekseemillä *paluu*. Kyseessä on *UU*-johdos, joka ei enää ole suomen kielessä produktiivi johdostyyppi. Yllättävää on, että kyselyn vastaajista yli puolet on liittänyt monikkovartaloon *palui-* monikon illatiivin *hin*-pääteen; lekseemin *paluu* muodoista *hin*-päätteisiä on kyselyn vastauksissa 55 prosenttia. Syynä *hin*-pääteen suosimiseen lekseemissä *paluu* saattaa olla, että monikon illatiivimuodon käyttö lekseemissä *paluu* on hyvin harvinaista tehtävän 2 ilmauksessa, jossa viitataan muuttolintujen paluusiin: tyypillisesti lintujen kevätmuutosta puhuttaessa käytetään monikkomuodon sijaan yksikkömuotoisia ilmauksia ja puhutaan siis esimerkiksi muuttolintujen paluusta muuttolintujen paluiden sijaan. Tämä on saattanut aiheuttaa vastaajille vierauden tunteen, ja he ovat tästä syystä saattaneet taivuttaa *paluu*-nominia monikon illatiivissa *hin*-päätteisenä. Monikon illatiivin *hin*-pääte on siis yhdistetty tässäkin tapauksessa kielenkäytössä vieraaseen, epätyypilliseen ja käyttötaajuudeltaan harvinaiseen tapaukseen, vaikka itse lekseemi *paluu* esiintyy kielenkäytössä melko taajafrekvenssisesti.

Taulukko 11 osoittaa, että kyselyn tehtävän 2 *vapaa*-tyyppiset nominat *kaipuu* ja *suklaa* esiintyvät harvinaisemmin kyselyn vastauksissa *hin*-päätteisinä kuin lekseemi *paluu*. Lekseemin *kaipuu* muodoista *hin*-päätteisiä on 43 prosenttia ja lekseemin *suklaa* muodoista *hin*-päätteisiä on vain 15 prosenttia. Lekseemi *suklaa* esiintyneekin paitsi suomalaisessa kulttuurissa myös lukioikäisten nuorten kielenkäytössä taajaan ja taipuu usein myös monikon illatiivissa. Tästä syystä kyseinen nomini esiintyy kielenkäytössä tyypillisesti juuri *siin*-päätteisenä. Vastaavasti lekseemi *kaipuu* ei liene arkisessa kielenkäytössä yhtä yleinen ilmaus kuin *suklaa*. Lisäksi monikkovartalo *kaipui-* esiintyy tehtävässä 2 Riikka Pulkkinen kaunokirjallisesta romaanista *Vieras* lainatussa virkkeessä (*”Ei voi rakastua, sillä rakkaus tarvitsee punoutuakseen näkymän kaipui _____ – – ”*), jonka yleissävy on tunteellinen ja jonka kieli lähenee lyriikkaa. Kuten sanomalehtiäi-

neiston käsittelyssä luvussa 4.2 todettiin, monikon illatiivin *hin*-päätteisiä muotoja esiintyy sanomalehtiaineistossa *askele*-, *ohut*- ja *filee*-tyyppisissä nomineissa kielenkäytössä melko taajaan esiintyvissä lekseemeissä usein tunteellisen ilmaisun tai kuvallisen kielenkäytön yhteydessä. Kaunokirjallinen tyyli, kielen kuvallisuus sekä ilmauksen ja sen kontekstin haikea tunnelma onkin saattanut motivoida melkein puolta vastaajista käyttämään monikon illatiivin *hin*-päätetä lekseemissä *kaipuu*.

Taulukko 11 tuo esiin, että tehtävässä 2 tarkasteltavan *kuollut*-tyyppisen *kerääntynyt*-nominin monikkovartaloon lähes puolet kyselyyn vastanneista on liittänyt monikon illatiivin *hin*-päätteen; kyselyn vastaajista 43 prosenttia on liittänyt *hin*-päätteen monikkovartaloon *kerääntynei*-. Tämä on yllättävää, sillä *kuollut*-tyyppisen nominin kanssa samassa rakenteessa ei tässä tapauksessa esiinny toista monikon illatiivin *hin*-päätteistä muotoa, kuten kaikkien sanomalehtiaineistossa *hin*-päätteisinä esiintyvien *kuollut*-tyyppisten nominien yhteydessä. Kyselyn tuloksesta huolimatta ei voida kuitenkaan esittää päätelmää, että monikon illatiivin *hin*-pääte olisi valikoitunut todellista kielenkäyttöä herkemmin kyselyn tehtävän 2 vastauksiin, sillä tehtävän 2 vastauksissa on myös tapauksia, joissa sananvartaloiden yhteyteen vain yksittäiset vastaajat ovat liittäneet monikon illatiivin *hin*-päätteen. Tällaisia tapauksia ovat esimerkiksi lekseemien *essee* ja *perhe* monikkovartalot. Esimerkiksi ainoastaan 2 vastaajaa on liittänyt *perhevartaloon* päätteen *-hin*. Kyselyaineisto antaneeikin todellisen kuvan monikon illatiivin *hin*-päätteen käytöstä suomen kielessä tällä hetkellä, vaikka kyselyn tehtävässä 2 vastaajat ovat olleet tietoisia mahdollisuudesta valita monikon illatiivin päätteeksi *hin*- tai *siin*-pääte.

Taulukko 11 havainnollistaa, että kyselyn tehtävän 2 *ohut*-tyyppiset nominit käyttäytyvät kyselyn vastauksissa odotetusti siten, että kielenkäytössä taajafrekvenssinen lekseemi *lyhyt* esiintyy tyypillisesti *siin*-päätteisenä ja kielenkäytössä harvinaisempi *ohut*-tyyppinen lekseemi *ehyt* esiintyy lekseemiä *lyhyt* tyypillisemmin *hin*-päätteisenä. Monikkovartaloon *ehyi*- vastaajista 53 prosenttia on liittänyt monikon illatiivin *hin*-päätteen ja monikkovartaloon *lyhyi*- vastaajista 21 prosenttia on liittänyt monikon illatiivin *hin*-päätteen. Kyseisten *ohut*-tyyppisten lekseemien yleisyysuhteista kertoo esimerkiksi se, että lekseemillä *lyhyt* on sanomalehtiaineistossa lukuisia esiintymiä mutta lekseemillä *ehyt* ei ole sanomalehtiaineistossa yhtään esiintymää. Lisäksi Suomen kielen taajuussanastossa (Saukkonen – Haipus – Niemikorpi – Sulkala 1979) lekseemien

lyhyt ja *ehyt* järjestysnumerot poikkeavat toisistaan huomattavasti: lekseemi *lyhyt* on Suomen kielen taajuussanaston mukaan suomen kielen 436:nneksi yleisin sana ja lekseemi *ehyt* suomen kielen 7844:nneksi yleisin sana. Monikon illatiivin *hin*-pääte esiintyy siis kyselyn vastauksissa huomattavasti herkemmin kielenkäytössä harvafrekvenssisessä lekseemissä *ehyt* kuin kielenkäytössä taajafrekvenssisessä lekseemissä *lyhyt*.

Lekseemin *lyhyt* esiintyminen *siin*-päätteisenä noin 80 prosentissa kyselyn tehtävän 2 vastauksista voi viitata myös siihen, että *lyhyt*-lekseemin esiintyminen monikon illatiivin *kesiin*-muodon edellä on motivoinut käyttämään *lyhyi*-monikkovartalon yhteydessä *siin*-päätetä. Kuitenkin kyselylomakkeen tehtävässä 2 esiintyvän toisen *ohut*-tyyppisen nominin eli nominin *ehyt* päätevariantin valikoitumiseen ei samaan tapaan ole vaikuttanut *ehyt*-lekseemin jäljessä kyselylomakkeessa esiintyvä *perhe*-lekseemi, joka esiintyy lähes jokaisen kyselyyn vastanneen vastauksessa *siin*-päätteisenä.

Kuten taulukko 11 näyttää, kyselyn vastauksissa monikon illatiivin *hin*-pääte esiintyy kaikkein harvinaisimmin lekseemissä *perhe*, joka kuuluu *hame*-tyyppisten nominien taivutustyyppiin. Myös sanomalehtiaineistossa *hame*-tyyppiset nominit taipuvat lähes kaikissa tapauksissa *siin*-päätteisinä. Sanomalehtiaineistossa *hame*-tyyppisissä lekseemeissä *hin*-päätteisten muotojen prosenttiosuus onkin vain 0,0008 prosenttia. *Perhe*-lekseemin *siin*-päätteinen muoto ei olekaan oletettavasti vaikuttanut *ehyt*-lekseemin taivutukseen tai se ei ainakaan ole motivoinut käyttämään monikon illatiivissa *ehyt*-lekseemisissä *siin*-päätteistä muotoa, koska kyselyn vastaajista yli puolet on merkinnyt kyselylomakkeisiinsa muotoparin *ehyihin perheisiin*. Kyseisiä *ehyt*- ja *perhe*-lekseemien muotoja on käyttänyt vastauksessaan 53 prosenttia kyselyn vastaajista. Vastaajista 43 prosenttia on käyttänyt vastauksessaan muotoparia *ehyisiin perheisiin*. Vastaajista ainoastaan 4 prosenttia on käyttänyt vastauksessaan muotoparia *ehyisiin perheihin*.

Lekseemien *ehyt*, *lyhyt* ja *perhe* käyttäytyminen kyselyn tehtävän 2 vastauksissa kertoo ennen kaikkea siitä, että monikon illatiivin päätevariantin valikoitumiseen vaikuttaa ensisijaisesti lekseemin yleisyys kielenkäytössä. Arkikeskusteluissa taajaan esiintyvä lekseemi *lyhyt* esiintyneekin kyselyn vastauksissa lekseemiä *ehyt* useammin *siin*-päätteisenä, ja arkikeskusteluissa *lyhyt*-lekseemiä huomattavasti harvinaisemmin esiintyvä lekseemi *ehyt* esiintyy kyselyn vastauksissa tästä syystä *lyhyt*-lekseemiä useammin *hin*-päätteisenä. Lekseemin käyttöfrekvenssin vaikutuksesta monikon illatiivin pää-

tevariantin valikoitumiseen viestii lisäksi se, että kyselyn vastauksissa useimmin *siin-*päätteisenä esiintyvä lekseemi *perhe* lienee arjen kielenkäytössä ja suomalaisessa kulttuurissa kyselyn tehtävän 2 käsitteistä kaikkein keskeisin ja taajafrekvenssisin. Esimerkiksi Suomen kielen taajuussanastossa (Saukkonen – Haipus – Niemikorpi – Sulkala 1979) nominin *perhe* järjestysluku on 381. Suomen kielen taajuussanaston määritelmän mukaan nomini *perhe* on siis suomen kielen 381:seksi yleisin sana. Tehtävässä 2 taivutettavista lekseemeistä, jotka sisältyvät Suomen kielen taajuussanastoon, *perhe*-lekseemin järjestysluku onkin kaikkein pienin, ja se on siis Suomen kielen taajuussanaston määritelmän mukaan tehtävässä 2 taivutettavista lekseemeistä suomen kielen käytössä kaikkein taajafrekvenssisin.

5.3. Tehtävän 3 tulokset

Kyselyn tehtävän 3 tavoitteena on tarkastella kielenkäyttäjien reaktioita monikon illatiivin *hin*-päätteisiin muotoihin. Tehtävä on arviointitehtävä, jossa valitaan ordinaaliselta skaalalta arvo, joka vastaa vastaajan tuntemusta monikon illatiivimuodon luontevuudesta. Tehtävässä käytettävän skaalan laajuus on 1–3. Arvo 1 määrittelee sananmuodon luontevaksi ja tavalliseksi, arvo 2 jossain määrin luontevaksi ja arvo 3 oudoksi ja kummalliseksi. Tehtävän 3 tehtävätyyppi lienee ollut vastaajille tuttu, sillä yhdenkään osallistujan vastauksia ei jouduttu hylkäämään esimerkiksi tehtävänannon väärinymmärtämisen takia.

Tehtävän 3 kohtiin on otettu mukaan runsaasti tekstikontekstia, sillä tehtävään on haluttu luoda yksittäisen ja irrallisen sananmuodon arvioinnin sijaan luonnollista lukutilannetta vastaava tilanne. Tehtävässä tarkasteltavat sananmuodot ovat *hepeneihin*, *nousseihin*, *olleihin* ja *tärkeihin*. Muodot *hepeneihin*, *nousseihin* ja *olleihin* sisältyvät teksteihin, jotka on julkaistu Helsingin Sanomissa vuosina 2007, 2008 ja 2011. Muoto *tärkeihin* kuuluu tekstiin, joka on julkaistu Helsingin Sanomissa ensimmäisen kerran 10.8.1958 ja toisen kerran 10.8.2008. Kyselylomakkeeseen *tärkeihin*-muodon sisältävästä virkkeestä on poistettu sen ensimmäinen lause, mutta muuten kohta vastaa Helsingin Sanomissa julkaistua tekstiä. Syynä 1950-luvulla kirjoitetun tekstin valintaan on, ettei tehtävään löytynyt autenttista tekstiä, joka olisi sisältänyt monikon illatiivin *hin*-päätteisen *eA*-nominin, joka ei olisi kuulunut *usea*-lekseemiin.

Muoto *hepeneihin* esiintyy kyselyn tehtävässä 3 seuraavassa virkkeessä.

- (66) *Käytännöllisen pukeutumisen mallimaassa pienet prinsessat eivät aina herätä ihastusta, eivätkä vanhemmat välttämättä suostu pukemaan lastaan hepeneihin, vaikka tämä kuinka itkisi.*

Hepene-lekseemin *hin*-päätteisen monikon illatiivimuodon valinnan syynä yhdeksi kyselyn tehtävässä 3 tarkasteltavista muodoista on *hepene*-sanankuuluminen sanomalehtiaineistossa prosentuaalisesti eniten *hin*-päätteisiä muotoja sisältävään *askele*-tyyppiin. *Hepene*-lekseemi lienee myös nykynuorten kielenkäytössä harvinainen sana, joten kohdan avulla voidaan tarkastella kielenkäytössä harvinaisen *askele*-tyyppisen nominin *hin*-päätteisen muodon luontevuutta. Tällä tarkastelulla pyritään saamaan lisää tietoa sanomalehtiaineiston antamalle vihjeelle siitä, että monikon illatiivin *hin*-pääte saattaa valikoitua herkemmin kielenkäytössä harvoin käytettäviin ilmauksiin kuin kielenkäytössä taajaan esiintyviin ilmauksiin. Lisäksi lekseemi *hepene* esiintyy kyselyn tehtävässä 3 tekstikatkelmassa, jossa esiintyy kepeää ja leikittelevää kielenkäyttöä. *Hepene*-lekseemin luontevuuden arvioiden avulla pyritäänkin tarkastelemaan myös sitä, tuntuuko monikon illatiivin *hin*-päätteinen muoto luontealta erityisesti kontekstissa, jossa esiintyy kielellä leikittelyä ja kepeää kieltä.

Hepene-lekseemin käsittelyn yhteydessä on lekseemin harvafrekvenssisyyden takia huomioitava, että monikon illatiivin *hin*-pääteen lisäksi *hepeneihin*-muodon outoutta saattaa aiheuttaa myös itse *hepene*-lekseemin outous. Kyselyn tehtävässä 3 tarkasteltavat *nUt*-partisiiipit *ollut* ja *noussut* sen sijaan pohjautuvat kielenkäytössä taajaan käytettäviin *olla*- ja *nousta*-verbeihin. Kielenkäytössä taajaan esiintyvien *nUt*-partisiiippien avulla pyritäänkin saamaan lisää tietoa sanomalehtiaineiston antamalle vihjeelle siitä, että monikon illatiivin *siin*-pääte esiintyy tyypillisesti kielenkäytössä taajaan käytettävissä ilmauksissa. Kyselyn tehtävässä 3 *olleihin*- ja *nousseihin*-muodot esiintyvät seuraavissa virkeissä.

- (67) *Yhtiö vieritti syyt Länsi-Euroopan lämpimille säille ja kaasuntuotannon nousseihin kustannuksiin.*

- (68) *Abbas ei myöskään hyväksy sitä, ettei ehdotus sisällä neuvotteluja, jotka perustuvat ennen vuoden 1967 sotaa voimassa olleihin rajoihin.*

Kyselyn tehtävässä 3 tarkasteltavista *olleihin*- ja *nousseihin*-muodoista *olleihin* lienee *nousseihin*-muotoa taajafrekvenssisempi, sillä se pohjautuu kielessä hyvin taajaan esiintyvään *olla*-verbiin. Vastaavasti kyselyn tehtävässä 3 tarkasteltava *korkea*-tyyppinen nomini *tärkeä* esiintyy arakisessakin kielenkäytössä hyvin taajaan. Kyselyssä muoto *tärkeihin* esiintyy kohdassa 69 esitetyssä virkkeessä.

(69) *Ohjuksilla varustetut sukellusveneet voivat nyt siirtyä kaksi kertaa nopeammin strategisesti tärkeihin aseisiin –*

Kyselyn tehtävän 3 vastaukset esitetään taulukossa 12.

Taulukko 12. Muotojen hepeneihin, nousseihin, olleihin ja tärkeihin luontevuuden arviot kyselyn tehtävän 3 vastauksissa

	LUONTEVA		JOSSAIN MÄÄRIN LUONTEVA		OUTO	
	(f)	%	(f)	%	(f)	%
<i>hepeneihin</i>	(11)	23	(26)	56	(10)	21
<i>nousseihin</i>	(8)	17	(25)	53	(14)	30
<i>olleihin</i>	(15)	32	(11)	23	(21)	45
<i>tärkeihin</i>	(7)	15	(12)	26	(28)	59
YHTEENSÄ	(41)	22	(74)	39	(73)	39

Taulukko 12 näyttää, että kyselyn tehtävässä 3 lähes puolet vastaajista (45 prosenttia) on määritellyt muodon *olleihin* oudoksi ja vastaavasti yli puolet vastaajista (59 prosenttia) on määritellyt muodon *tärkeihin* oudoksi. Kyseiset sanat ovat kielenkäytössä hyvin taajakäyttöisiä. Erityisesti *nUt*-partisiippi *ollut* on kielenkäytössä hyvin taajafrekvenssinen pohjautuessaan kielenkäytössä kaikkein taajafrekvenssisimpään lekseemiin eli *olla*-verbiin. Kyselyn tehtävän 3 vastaukset vahvistavatkin sanomalehtiaineiston antamaa vihjetä siitä, että monikon illatiivin *hin*-päätteiset muodot eivät esiinny kielenkäytössä taajafrekvenssisissä nomineissa. Kyselyyn vastanneista yli puolet onkin määritellyt tehtävässä 3 tarkasteltavista ilmauksista kielenkäytössä ilmauksia *olleihin* ja *tärkeihin* harvemmin esiintyvät *hepeneihin*- ja *nousseihin*-ilmaukset jossain määrin luonte-

viksi. Kyselyyn vastanneista 56 prosenttia on määritellyt muodon *hepeneihin* jossain määrin luontevaksi ja 53 prosenttia on määritellyt muodon *nousseihin* jossain määrin luontevaksi.

Tehtävän 3 vastauksia tarkasteltaessa on huomioitava, että muodon määrittelemisen jossain määrin luontevaksi on helposti valikoituva vastausvaihtoehto tilanteessa, jossa vastaajan mielenkiinto vastaamiseen on heikko. Toisaalta juuri kielenkäytössä harvoin esiintyvän *hepene*-lekseemin sekä kielenkäytössä esimerkiksi partisiippia *olleihin* harvemmin esiintyvän *nousseihin*-partisiipin määrittelemisen yli puolessa kyselyn vastauksissa jossain määrin luontevaksi tukee päätelmää siitä, että monikon illatiivin *hin*-pääte esiintyy tyypillisemmin kielenkäytössä harvafrekvenssisissä nomineissa kuin kielenkäytössä taajafrekvenssisissä nomineissa.

Kyselyn tehtävän 3 yksittäisten nominien luontevuuden määritelmien takaa voidaan löytää muitakin tekijöitä. Esimerkiksi *tärkeihin*-muodon määrittelemisen yli puolessa kyselyn vastauksista oudoksi voi viitata myös siihen, että *korkea*-tyyppisissä nomineissa monikon illatiivin *hin*-päätteinen muoto esiintyy nykykielessä lähes yksinomaan lekseemissä *usea*. Kyselyn tehtävän 3 muotojen arviointitehtävän avulla ei kuitenkaan voida osoittaa tätä päätelmää päteväksi. Kokonaisuudessaan kyselyn tehtävän 3 vastaukset kuitenkin paljastavat, että suomen kielessä monikon illatiivin *hin*-päätteinen muoto ainakin tehtävässä 3 tarkasteltavissa lekseemeissä ei ole ensisijainen, tyypillisin ja kielenkäytössä taajaan esiintyvä monikon illatiivin pääte, sillä kyselyn vastaajista vain 22 prosenttia on määritellyt kyselyn tehtävässä 3 tarkasteltavat monikon illatiivin *hin*-päätteiset muodot luonteviksi muodoiksi. Kyselyyn vastanneista siis noin 80 prosenttia on määritellyt monikon illatiivin *hin*-päätteisten muotojen sisältävän ainakin jotain outoa ja vierasta.

5.4. Huomioita *hin*-päätteen esiintymisestä kyselyn vastauksissa

Kyselyn tehtävien vastaukset osoittavat ennen kaikkea sen, että monikon illatiivin *hin*-pääte esiintyy herkimmin *askele*-tyyppisissä nomineissa. Tehtävässä 1 monikon illatiivin *hin*-pääte esiintyy yleisimmin lekseemissä *askare*, jonka muodoista *hin*-päätteisten muotojen osuus 24,4 prosenttia. Kaikissa muissa tehtävässä 1 esiintyvissä lekseemeissä *hin*-päätteistä muotojen osuus on alle 10 prosenttia, mikä on huomattavasti vähemmän

kuin *askele*-tyyppisen *askare*-lekseemin *hin*-päätteisten muotojen prosenttiosuus: tehtävässä 1 *olut*-lekseemin *hin*-päätteisten muotojen prosenttiosuus on 8,3 prosenttia, *asukas*-lekseemin 6,5 prosenttia ja *talkoot*-lekseemin 2,1 prosenttia.

Tehtävässä 2 viiden kaikkein eniten *hin*-päätteisiä muotoja vastauksissa saaneen lekseemin joukossa on kolme *askele*-tyyppistä nominia: *saivare*, *seppele* ja *huhmare*. Vastaavasti kyselyn tehtävässä 2 viiden kaikkein vähiten *hin*-päätteisiä muotoja vastauksissa saaneiden lekseemien joukossa ei ole yhtään *askele*-tyyppistä nominia. Lisäksi kyselyn tehtävässä 3 *askele*-tyyppisen nominin *hin*-päätteinen monikon illatiivimuoto *hepeneihin* on saanut tehtävän lekseemeistä kaikkein vähiten arvioita, jotka määrittävät ilmauksen oudoksi: 21 prosenttia vastaajista on arvioinut muodon *hepeneihin* oudoksi, 30 prosenttia vastaajista on määritellyt muodon *nousseihin* oudoksi, 45 prosenttia vastaajista on määritellyt muodon *olleihin* oudoksi ja 59 prosenttia vastaajista on arvioinut muodon *tärkeihin* oudoksi.

Kyselyn vastaukset tukevat monikon illatiivin *siin*- ja *hin*-päätteiden esiintymisyleisyyksiä sanomalehtiaineistossa ainakin *askele*-tyyppisten nominien osalta, sillä sekä sanomalehtiaineistossa että kyselyn vastauksissa monikon illatiivin *hin*-pääte esiintyy herkimmin *askele*-tyyppisissä nomineissa. Kyselyn vastaukset kuitenkin osoittavat, että etenkin muissa kuin *askele*-tyyppisissä monikon illatiivin *siin*- ja *hin*-päätteiden vaihtelua toteuttavissa nominien taivutustyypeissä monikon illatiivin päätteiden valikoitumiseen vaikuttavat myös yksittäisten lekseemien ominaisuudet ja erityisesti sanan esiintymisyleisyys kulttuurissa ja arjen kielenkäytössä. Kyselyaineiston vastaukset osoittavatkin, että saman taivutustyyppin sanojen välillä on eroja monikon illatiivin *hin*-päätteiden esiintymisessä ja käytössä. Esimerkiksi kyselyn tehtävä 2 osoittaa, että osaan *filee*-tyyppisistä nomineista monikon illatiivin *hin*-pääte valikoituu herkemmin kuin toisiin. Kyselyn vastaajista 79 prosenttia on valinnut lekseemin *ateljee* monikon illatiivin päätteeksi *hin*-päätteiden, 55 prosenttia kyselyn vastaajista on valinnut lekseemin *shampoo* monikon illatiivin päätteeksi *hin*-päätteiden ja 6 prosenttia kyselyn vastaajista on valinnut lekseemin *essee* monikon illatiivin päätteeksi *hin*-päätteiden.

Kaiken kaikkiaan kyselyn tehtävien vastaukset osoittavat, että monikon illatiivin *hin*-pääte ei ole hävinnyt suomen kielestä. Erityisen mielenkiintoista on, että kyselyn tehtävässä 1 vastaajat ylipäättään tuottivat *hin*-päätteisiä monikon illatiivimuotoja tilanteessa, jossa heille ei ollut annettua tietoa siitä, että tehtävässä tarkasteltavissa nomineis-

sa voidaan monikon illatiivissa käyttää *siin-* ja *hin-*päätteitä. Esimerkiksi lekseemissä *askare* 47 vastaajasta 11 eli 24,4 prosenttia käytti vastauksessaan monikon illatiivin *hin-*päätteistä muotoa. Vastaavasti lekseemissä *asukas* 46 vastaajasta 3 eli 6,5 prosenttia käytti monikon illatiivissa *hin-*päätettä.

6. PÄÄTELMIÄ RINNAKKAISMUOTOISEN *HIN*-PÄÄTTEEN ESIINTYMISESTÄ SUOMEN NOMININTAIVUTUSJÄRJESTELMÄSSÄ

Tutkielmani aineistot osoittavat, että monikon illatiivin *hin*-pääte esiintyy herkimmin *askele*-tyyppisissä nomineissa. Ominaisuuksiltaan *askele/askel*-tyyppisten nominien ryhmään kuuluvat nomininit ovat erikoisia, sillä ryhmään kuuluvat sanat taipuvat kahden paradigmamallin mukaisesti. Vaikuttaa kuitenkin siltä, että monet *askele/askel*-nominien ryhmään kuuluvat nomininit pyrkivät käyttäytymään monikon illatiivissa *askele*-tyyppisten nominien mukaisesti, jolloin monikon illatiivin *siin*- ja *hin*-päätteiden vaihtelun mahdollistava ympäristö säilyy. Syy *askele*-paradigman mukaisen muodon valikoitumiseen *askele/askel*-tyyppisten nominien monikon illatiiviin liittyy muotojen tunnistettavuuteen ja distinktion: *askel*-tyyppisten nominien yksikön illatiivimuodot (*askel* : *askelen* : ***askeleen***) ovat samanmuotoiset *askele*-tyyppisten nominien yksikön genetiivimuotojen kanssa (*askele* : ***askeleen*** : *askeleeseen*). *Askele*-tyyppisten nominien paradigmoissa illatiivin yksikkömuoto on siis *seen*-loppuinen, jolloin yhtenevyyttä muiden sijojen muotoihin ei pääse syntymään. (Paunonen 2003: 214–215.)

Askele/askel-tyyppisten nominien *CV*-loppuisen *askele*-paradigmamallin käyttämiseen saattaa motivoida myös se, että yksilöiden kielitajussa *askel*-tyyppisten nominien yksikön illatiivimuodot saattavat yhdistyä käyttöfrekvenssiltään *askele/askel*-tyyppisiä nomineja huomattavasti yleisempien *kappale*-tyyppisten nominien taivutukseen (*kappale* : *kappaleen* : *kappaleisiin* ~ *kappaleihin*). Tämän myötä myös monikon illatiivin *siin*- ja *hin*-päätteiden käytön mahdollistava ympäristö säilyy kielessä. (Paunonen 2003: 214–215.) *Kappale*-tyyppisten nominien taivutuksen malli saattaa tosin motivoida käyttämään *askele*-tyyppisten nominien monikon illatiivissa *siin*-päätettä, sillä *kappale*-tyyppisten nominien taivutuksessa monikon illatiivin *siin*-pääte on lähes yksinomainen.

hin-päätteisten muotojen käyttöön *askele*-tyyppisissä nomineissa tuntuu vaikuttavan erityisesti se, että *askele/askel*-taivutustyyppiin kuuluu vain vähän lekseemejä, jotka esiintyvät arkikeskusteluissa hyvin satunnaisesti. Tästä syystä ne eivät ole kutoneet omia lankojaan taivutustyyppien kudokseen vaan ovat jättäytyneet tämän raanun ja sen yhdenmukaistumistendenssien ulkopuolelle. *Askele/askel*-tyyppiset nomininit eivät siis ole vahvasti mukana kehityksessä, jonka mukaisesti monikon illatiivin *siin*-pääte tullee

tulevaisuudessa esiintymään supistumanominien yksinomaisena monikon illatiivin päätteellä. *Askele*-tyyppisten nominien erikoiset piirteet, kuten sekaparadigmaisuus ja tyyppiin kuuluvien nominien kielenkäyttäjille vieraat paradigmojen muodot, ovatkin saattaneet hämärtää *askele/askel*-tyyppiin kuuluvien sanojen yhdistämistä supistumanominien joukkoon, jolloin niitä ei myöskään pyritä taivuttamaan supistumanominien mukaisesti monikon illatiivissa *siin*-päätteisinä. *Askele*-tyyppiset nominit saattavatkin pyrkiä käyttäytymään esimerkiksi *i*-loppuisten *imuri*- ja *kaivuri*-tyyppisten nominien tapaan, mikä edistää monikon illatiivin *hin*-päätteen käyttöä *askele*-tyyppisissä nomineissa.

Toinen taivutustyyppi, jossa monikon illatiivin *hin*-päätteisten muotojen esiintyminen on suhteellisen yleistä, on *filee*-tyyppi. *Filee*-tyyppisissä nomineissa *siin*- ja *hin*-päätteiden käytössä esiintyy kuitenkin suuria sanakohtaisia eroja, kuten kyselyn tehtävän 2 vastaukset osoittavat. Esimerkiksi lekseemiä *ateljee* kyselyyn vastanneista suurin osa on taivuttanut kyselyn tehtävässä 2 monikon illatiivissa *hin*-päätteisenä (79 prosenttia vastaajista). Vastaavasti lekseemiä *essee* kyselyyn vastanneista vain muutama eli 6 prosenttia on taivuttanut monikon illatiivissa *hin*-päätteisenä.

Monikon illatiivin *hin*-päätteen esiintymiseen *filee*-tyyppisissä lekseemeissä vaikuttaa erityisesti sanan esiintymisfrekvenssi ja sen monikon illatiivimuotoisen muodon esiintymisen taajuus kielenkäytössä. Monikon illatiivin *hin*-pääte valikoituukin herkästi *filee*-tyyppiin lekseemeihin, jotka eivät esiinny kielenkäytössä taajaan. Tällaiset nominit saattavat lisäksi synnyttää vierauden ja outouden vaikutelman, joka voi johtua esimerkiksi sanan paradigmamallin ja sen sijamuotojen hahmottamisen vaikeudesta, sananvartalon hahmottamisen vaikeudesta sekä sanan sisältämistä suomen kielen rakenteissa vieraista äänneistä ja niiden yhdistelmistä.

Filee-tyyppisten nominien *hin*-päätteisten monikon illatiivimuotojen käyttämiseen voi motivoida myös yksitavuisten nominien vaikutus, kuten nominien *maa*- ja *kuu*-paradigmojen mallien mukainen taivutus. Vahva osoitus *filee*-tyyppisten nominien muokautumisesta yksitavuisten nominien taivutuksen malliin on se, että *filee*-tyyppisten nominien yksikön illatiivimuoto voi olla yksitavuisten nominien tapaan myös *hVn*-päätteinen. Tästä osoituksena ovat esimerkiksi *filee*-tyyppisissä nomineissa yksikön illatiivissa esiintyvät muodot *ateljeehen* ja *shampooohon*. Yhdenmukaisuuden dynamiikan sekä kielen ikonisuuden periaatteen tavoittelun takia monikon illatiivimuodot pyrkivätkin *filee*-tyyppisissä nomineissa olemaan hahmoltaan samankaltaisia yksikön illa-

tiivin *hVn*-päätteen kanssa, mistä syystä monikon illatiivin päätteeksi valikoituu pääte -*hin*. (Itkonen 1959: 382–383.)

Yksitavuisten *maa*- ja *kuu*-tyyppisten nominien taivutuksen mallin vaikutukset ulottunevat myös *vapaa*-tyyppisten nominien taivutukseen, sillä yksitavuisten nominien taivutus vastaa *vapaa*-tyyppisten nominien paradigmamallia täysin lukuun ottamatta illatiivimuotojen taivutusta. Tämä selittää sitä, miksi aineistossa *vapaa*-tyyppiset nominit eivät käyttäydy monikon illatiivissa niin ehdottomasti *siin*-päätteisinä kuin *hame*- ja *vieras*-tyyppiset nominit, jotka pyrkivät mukautumaan monikon illatiivissa *siin*-päätteisiksi hahmotettavien taivutustyyppien malleihin. (Itkonen 1959: 387.)

Siin- ja *hin*-päätteiden vaihtelua toteuttavat *hame*- ja *vieras*-tyyppiset nominit, jotka taipuvat monikon illatiivissa sekä sanomalehti- että kyselyaineistoissa lähes yksinomaan *siin*-päätteisinä, sisältävät runsaasti lekseemejä. Kyseiset taivutustyyppit pyrkivät kuitenkin edelleen noudattamaan näitä taivutustyyppisiä enemmän lekseemejä sisältävien taivutustyyppien mallien mukaista taivutusta. Kielessä vallitseekin voima, jonka mukaisesti erittäin runsaasti lekseemejä sisältävät ja produktiiviset taivutustyyppit tyypillisesti vetävät luokkaansa sanoja toisista taivutustyypeistä (Paunonen 2003: 212).

Suomen kielessä tällä hetkellä esimerkiksi *vieras*-tyyppisiin nomineihin kuuluvista lekseemeistä useat *kAs*- tai *ikAs*-johtimen sisältävät lekseemit ovat mukautumassa *inen*-johtimen sisältävien lekseemien mallin mukaiseen taivutukseen. Kielitoimiston sanakirjassa viitataan esimerkiksi seuraavien hakusanojen yhteydessä *kAs*-loppuista muotoa yleisempään *inen*-loppuiseen muotoon.

- (70) *oksakas* tavallisemmin: *oksainen*
- (71) *nautinnokas* tavallisemmin: *nautinnollinen*
- (72) *kunnokas* tavallisemmin: *hyväkuntoinen, kunnollinen, kelvokas*
- (73) *viirukas* tavallisemmin: *viirullinen*
- (74) *merkitykseäs* tavallisemmin: *merkityksellinen*
- (75) *hyödykäs* tavallisemmin: *hyödyllinen*

1950- ja 1960-luvuilla julkaistussa Nykysuomen sanakirjassa esiintyy lukuisia *kAs*-loppuisia lekseemejä, joita ei mainita hakusanoina Kielitoimiston sanakirjassa, kuten lekseemejä *marjakas, jalakas, juhlaikas, sanakas, lumekas, naisikas, haavakas, kuo-*

rekas ja *itkukas*. Kyseisten nominien ilmaisemiin merkityksiin viitataan suomen kielessä 2000-luvun alussa *inen*-johtimen sisältämällä lekseemeillä eli muodoilla *marjainen*, *jalallinen*, *juhlallinen*, *runsassanainen*, *runsasluminen*, *naisellinen*, *haavainen*, *kuorellinen* ja *itkuinen*.

kAs-johtimisten ilmausten mukautuessa produktiivisten *inen*-johtimisten mukaisen taivutukseen *vieras*-tyyppisten nominien määrä leksikossa vähenee ja *nainen*-tyyppisten nominien määrä leksikossa lisääntyy. Tämä vaikuttaa myös *nainen*-tyyppisten nominien mukaiseen taivutukseen mukautumattomien *vieras*-tyyppisten nominien käyttäytymiseen. Tällöin kyse on analogisesta vaikutuksesta, joka perustuu siihen, että kielenkäyttäjät analysoivat *nainen*-tyyppisten nominien *in*-päätteisen monikon illatiivimuodon (*naisi+in*) sen viimeisen tavun (*nai+siin*) perusteella *siin*-päätteiseksi. Tämä tukee monikon illatiivin *siin*-päätteisten muotojen käyttöä *vieras*-tyyppisissä nomineissa ja edistää samalla kielen rakenteen yhdenmukaistumisen pyrkimyksiä.

Toinen suomen kielen *vieras*-tyyppisiä nomineja koskeva kehitysprosessi on *As*-loppuisten nominien mukautuminen *vastaus*- ja *varis*-tyyppisten nominien taivutukseen. Esimerkiksi hakusanasta *juudas* mainitaan Nykysuomen sanakirjassa kaksi eri paradigmaa: *vieras*-tyyppisten nominien mukainen taivutus (*juudas* : *juudaan* : *juudaisiin* ~ *juudaihin*) sekä sulkujen sisään merkittynä myös *vastaus*-tyyppisten nominien mukainen taivutus (*juudas* : *juudaksen* : *juudaksiin*). Kielitoimiston sanakirjassa mainitaan vastaavasti ainoastaan *vastaus*-tyyppisten nominien mukainen taivutus *juudas* : *juudaksen* : *juudaksiin*. Nykysuomen sanakirja ja Kielitoimiston sanakirja sisältävät myös lekseemejä, joiden hakusanojen yhteydessä viitataan Nykysuomen sanakirjassa ainoastaan *vieras*-tyyppisten nominien mukaiseen taivutukseen ja Kielitoimiston sanakirjassa ainoastaan *vastaus*-tyyppisten nominien mukaiseen taivutukseen. Esimerkiksi lekseemi *sammas* taipuu Nykysuomen sanakirjan mukaan ainoastaan *vieras*-tyyppisten nominien mukaisesti (*sammas* : *sampaan* : *sampaisiin* ~ *sampaihin*). Kielitoimiston sanakirja mainitsee lekseemistä *sammas* vastaavasti ainoastaan *vastaus*-tyyppisten nominien mukaisen taivutuksen (*sammas* : *sammaksen* : *sammaksiin*).

Edellä mainittujen esimerkkien kehitysten suunnista huolimatta on kuitenkin huomioitava, että kaikissa tapauksissa kehityksen suunta ei ole ollut se, että *vieras*-tyyppiset nominit mukautuisivat *vastaus*-tyyppisten nominien mukaiseen taivutukseen. Esimerkiksi lekseemin *messias* yhteydessä mainitaan Nykysuomen sanakirjassa kaksi

taivutustapaa, *vastaus*-nominien sekä *vieras*-nominien mukainen taivutus. Vastaavasti Kielitoimiston sanakirjassa lekseemin *messias* yhteydessä viitataan ainoastaan *vieras*-tyyppisten nominien mukaiseen taivutukseen. Vastaava kehityskulku on ollut myös lekseemillä *juutas*, jonka yhteydessä Nykysuomen sanakirjassa viitataan taivutusparadigmoihin *juutas : juuttaan : juuttaisiin ~ juuttaihin* ja *juutas : juutaksen : juutaksiin* ja Kielitoimiston sanakirjassa ainoastaan taivutusparadigmaan *juutas : juuttaan : juuttaiisiin ~ juuttaihin*.

Lekseemit *messias* ja *juutas* esiintyvät usein uskonnollisissa konteksteissa, millä saattaa olla vaikutusta lekseemien taivutukseen, sillä luterilaisen kirkon konventionaalisenä tapana on taivuttaa näitä lekseemejä *vieras*-tyyppisten nominien tapaan. Kyse on siis kieliyhteisön kontrollin vaikutuksesta. Toisaalta syynä lekseemien *messias* ja *juutas* taivutukseen *vieras*-tyyppisten nominien mukaisesti *vastaus*-tyyppisten nominien sijaan voi olla myös kyseisten lekseemien harvafrekvenssisyys arkikielessä, mikä on hämärtänyt *messias*- ja *juutas*-lekseemien paradigmamallien hahmottamista ja yhdistämistä kielenkäytössä kaikkein yleisimpiin taivutustyyppeihin. *Messias*- ja *juutas*-lekseemit ja niiden taivutus *vieras*-tyyppisten nominien mukaisesti voikin olla osoitus kyseisten sanojen jättäytymisestä taivutusjärjestelmän kehityksen ulkopuolelle.

Kielitoimiston sanakirjan ja Nykysuomen sanakirjan lekseemien vertailu tuo lisäksi esiin, että tietyntyyppisten sananvartaloiden asema suomen kielen leksikossa heikkenee. Esimerkiksi monet *UU*-johtimiset teonnimet on kielenkäytössä monissa tapauksissa korvattu *Us*-teonnimijohtimen sisältävillä muodoilla. Kielitoimiston sanakirja ei sisälläkään itsenäisinä lekseemeinä esimerkiksi Nykysuomen sanakirjassa esiintyviä lekseemejä *tikkuu*, *holhuu*, *piiskuu*, *soimuu*, *hautuu* ja *kuivuu*¹¹; 2000-luvulla suomen kielen käyttäjä käyttää Kielitoimiston sanakirjassa esiintyviä ilmauksia *tikkaus*, *holhous*, *piiskaus*, *soimaus*, *hautaus* ja *kuivaus*¹² viitattaessaan edellä mainittuihin teonnimiin. Lisäksi Kielitoimiston sanakirjassa viitataan joidenkin *UU*-johtimisten teonnimien yhteydessä kyseisten lekseemien vaihtoehtoihin ja kielenkäytössä *UU*-johtimisia teonnimiä yleisemmin käytettyihin ilmauksiin, kuten seuraavien hakusanojen yhteydessä esitetyt maininnat osoittavat.

¹¹ Nykysuomen sanakirjassakin lekseemien *soimuu* ja *hautuu* yhteydessä viitataan kyseisten lekseemien harvinaisuuteen ja lekseemin *kuivuu* yhteydessä mainitaan, että muoto *kuivaus* on muotoa *kuivuu* tavanomaisempi.

¹² Kyseiset *Us*-päätteiset lekseemit mainitaan myös Nykysuomen sanakirjassa *uu*-loppuisten muotojen lisäksi.

- (76) *sahuu*: tavallisemmin: *sahaus*
(77) *paikkuu*: tavallisemmin *paikkaus*
(78) *epuu* (<evätä) tavallisemmin: *epääminen*, *epäys*

Huomionarvoista on, että esimerkiksi Nykysuomen sanakirjassa lekseemin *epuu* yhteydessä ei viitata kyseisen lekseemin harvinaisuuteen kielenkäytössä.

UU-johtimisten teonnimien mukautuminen *vastaus*-tyyppisten nominien mukaiseen taivutukseen on vaikuttanut siihen, että *vapaa*-tyyppisten nominien tapaan taipuvien nominien määrä on leksikossa vähentynyt ja vastaavasti produktiivisten *vastaus*-tyyppisten nominien tapaan taipuvien nominien määrä on leksikossa lisääntynyt. Tällä kehityksellä on vaikutusta myös sijojen päätteiden asemiin. Jos kielenkäytöstä häviävät esimerkiksi vartalot, joihin monikon illatiivin *siin*- ja *hin*-päätteen liittäminen on mahdollista, häviää myös *siin*- ja *hin*-päätteiden variaatioasetelma. Tämän myötä myös päätteistä toisen asema kielessä heikkenee sen esiintymisympäristöjen vähetessä. Edellä mainituissa tapauksissa heikentyvä pääte on ollut juuri monikon illatiivin *hin*-pääte.

Kaikkein eniten suomen kielen nominintaivutusjärjestelmän kentällä vallitsevista yhdenmukaistumiseen tähtäävistä pyrkimyksistä monikon illatiivin *siin*- ja *hin*-päätteiden valikoitumiseen vaikuttanee pyrkimys supistumanominien taivutuksen yhdenmukaistumiseen (Itkonen 1960: 147). Johtoasemassa tässä prosessissa on produktiivinen ja runsaasti kielenkäytössä taajaan esiintyviä lekseemejä sisältävä *hame*-taivutustyyppi. Kyseiseen taivutustyyppiin kuuluvat nomininit taipuvat yksikön illatiivissa *seen*-päätteisinä. Tämä tukee *siin*-päätteen valikoitumista näiden nominien monikon illatiivin päätteeksi, sillä monikon illatiivin *siin*-pääte on asultaan yhdenmukainen yksikön illatiivin *seen*-päätteen kanssa, mikä yhdistää supistumanominien taivutusta. Lisäksi erityisesti kaksitavuisissa *hame*-tyyppiin kuuluvissa sanoissa tunne supistumadiftongin tai -vokaalin olemassaolosta on erittäin vahva, sillä näissä sanoissa supistumadiftongi esiintyy paradigman kaikissa muodoissa. (Itkonen 1959: 385–386.)

Suomen kielen koko nominintaivutusjärjestelmän muodostaman kentän keskuksia ovat tällä hetkellä supistumanomininit sekä kaksitavuiset nomininit. Yhä useampien suomen kielen lekseemien taivutus alkaakin mukautua supistumanominien sekä kaksitavuisien nominien mukaiseen taivutukseen. Esimerkiksi *korkea*-tyyppisten nominien

taivutus on jo kokenut tämän mukautumisprosessin: Aikaisemmin *korkea*-tyyppiset nominit kuuluivat kolmitavuisten nominien ryhmään kaikkien sijamuotojensa perusteella, mutta suomen kielen nykykielessä *korkea*-tyyppiset nominit linkittyvät kolmitavuisille nomineille tyypilliseen taivutukseen ainoastaan yksikön partitiivin ja yksikön illatiivimuotojen perusteella (*korkeaa*, *korkeaan*). (Paunonen 1976: 101–102.) *Korkea*-tyyppiset nominit ovatkin muiden sijamuotojensa osalta täysin siirtyneet supistumanominien mukaiseen taivutukseen, mistä osoituksena on myös se, että sanomalehtiaineistossa monikon illatiivin *hin*-päätteen esiintyminen *korkea*-tyyppisissä nomineissa on hyvin harvinaista.

Monikon illatiivin *hin*-pääte kuitenkin esiintyy sanomalehtiaineistossa *korkea*-tyyppisissä nomineissa hieman yleisemmin kuin *hame*- ja *vieras*-tyyppisissä nomineissa. Syynä siihen, ettei *siin*-pääte ole vielä tullut yksinomaiseksi *korkea*-tyyppisten nominien päätteeksi saattaa olla se, että *korkea*-tyyppisten nominien yksikön illatiivin *Vn*-pääte (*korkea+an*) ei ole äänneasultaan ja rakenteeltaan yhdenmukainen monikon illatiivin *siin*-päätteen kanssa. Näin ollen pyrkimys paradigman yksikön ja monikon päätteiden samankaltaisuuteen ei edistä monikon illatiivin *siin*-päätteen suosiota samaan tapaan *korkea*-tyyppisissä nomineissa kuin yksikön illatiivissa *seen*-päätteisissä nomineissa. (Paunonen 1976: 101–102.)

On kuitenkin huomioitava, että suomen puhekielessä *korkea*-tyyppiset nominit taipuvat yksikön illatiivissa pääsääntöisesti *Vn*-päätteen sijaan *seen*-päätteisinä, kuten suomen puhekielen muodot *korkeeseen*, *huikeeseen* ja *makeeseen* osoittavat. (Paunonen 1976: 101–102.) *Korkea*-tyyppisissä nomineissa monikon illatiivin *siin*-päätteen esiintymistä tukeekin puhekielessä esiintyvän yksikön illatiivin pääte. Samalla *korkea*-tyyppiset nominit myös kiinnittyvät yhä vahvemmin supistumanominien mukaiseen taivutukseen.

Korkea-tyyppisten nominien käyttäytymistä monikon illatiivissa ei kuitenkaan voida käsitellä huomioimatta sitä, että *korkea*-tyyppisten nominien monikon illatiivimuotoista taivutusta on pyritty ohjaamaan suomen kielessä 1960-luvulle asti myös kieltenhuollon suosituksella. Suosituksen mukaisesti *korkea*-tyyppisten nominien monikon illatiivissa tuli välttää *siin*-päätteisiä muotoja, sillä monikon illatiivin *siin*-päätteinen muoto tulkittiin *korkea*-tyyppisissä nomineissa suomen murteissa esiintyvän *korkeeseen*-tyyppisen yksikkömuodon mallin mukaiseksi. (Itkonen 1960: 145–147.) Kielen-

huollon suosituksesta huolimatta *korkea*-tyyppisissä nomineissa kuitenkin käytettiin myös 1950-luvulla yleisesti monikon illatiivissa *siin*-päätteisiä muotoja. Tämä tulee esiin myös Terho Itkosen tutkimuksessa *-siin* vai *-hin* monikon illatiivissa? Vuonna 1959 julkaistussa tutkimuksessa (Itkonen 1959: 378, 381) monikon illatiivin *siin*-päätteisten muotojen suosio *korkea*-tyyppisissä nomineissa on joissakin lekseemeissä melko suurta. Taulukossa 13 esitetään *korkea*-tyyppisten nominien *siin*- ja *hin*-päätteisten muotoparien prosenttiosuudet Itkosen tutkimuksen kyselyllä toteutetussa tehtävässä, jossa vastaajien tuli valita *siin*- ja *hin*-päätteisistä muodoista luontevimmalta vaikuttava vaihtoehto (Itkonen 1959: 380–381). Taulukon 13 oikeanpuoleiseen sarakkeeseen on merkitty lisäksi *siin*- ja *hin*-päätteisten muotojen saamat prosenttiosuudet kyselytutkimukseni yhteydessä keräämässäni tehtävässä, joka on täysin identtinen Terho Itkosen kyselytutkimuksessaan käyttämän tehtävän kanssa.

Taulukko 13. Korkea-tyyppisten nominien siin- ja hin-päätteisten muotojen saamat prosenttiosuudet Terho Itkosen 1950-luvulla keräämässä kyselyaineistossa sekä 2010-luvulla keräämässäni kyselyaineistossa

	1950-luku		2010-luku	
Lekseemi	SIIN	HIN	SIIN	HIN
<i>pyöreä</i>	64	36	83	17
<i>kauhea</i>	61	39	85	15
<i>pimeä</i>	60	40	60	40
<i>vaikea</i>	58	42	76	24
<i>komea</i>	47	53	47	53
<i>usea</i>	26	74	78	22

Taulukko 13 osoittaa, että 1950-luvullakin *korkea*-tyyppisissä nomineissa esiintyi hyvin yleisesti monikon illatiivin *siin*-pääte. Esimerkiksi muodot *pyöreisiin*, *kauheisiin* ja *pimeisiin* ovat saaneet 1950-luvulla toteutetun kyselyn vastauksissa yli 60 prosentin suosion. Selvä poikkeus on kuitenkin lekseemi *usea*, jonka muodoista 1950-luvulla kerätyn kyselyn vastauksissa vain 26 prosenttia on *siin*-päätteisiä. Onkin mielenkiintoista, että 2010-luvun alkupuolella kerätyssä kyselyssä *usea*-lekseemin monikon illatiivin *hin*-päätteinen muoto ei ole saanut samanlaista kannatusta kuin 1950-luvulla kerätyssä kyse-

lyssä. 2010-luvulla kerätyssä kyselyssä *useihin*-muoto ei lisäksi tunnu vastaajien mielestä kyselyn tehtävässä esiintyvistä muodoista luontevimmalta *hin*-päätteiseltä muodolta: 2010-luvulla kerätyn kyselyn vastauksissa luontevimmaksi monikon illatiivin *hin*-päätteiseksi muodoksi on määriteltä *komea*-lekseemin *hin*-päätteinen muoto, joka on saanut 1950-luvulla ja 2010-luvulla kerätyissä kyselyissä täysin samat prosenttiosuudet.

2010-luvulla kerätyn kyselyn tulokset osoittavat, että monikon illatiivin *hin*-pääte ei ainakaan enää ole *usea*-lekseemin tyypillinen ominaisuus. Vaikka sanomalehtiaineistossa *korkea*-tyyppisissä nomineissa monikon illatiivin *hin*-pääte esiintyy ainoastaan lekseemissä *usea*, tämä johtunee siitä, että *usea*-lekseemillä on sanomalehtiaineistossa runsaasti enemmän esiintymiä kuin muilla *korkea*-tyyppisillä nomineilla. Sanomalehtiaineistossa esiintyvien *useihin* ja *useisiin* muotojen prosenttiosuudet kertovatkin, että monikon illatiivin *hin*-pääte on harvinainen myös lekseemissä *usea*: sanomalehtiaineiston *usea*-lekseemin muodoista *hin*-päätteisiä on 3 prosenttia ja *siin*-päätteisiä 97 prosenttia.

Syynä monikon illatiivin *hin*-päätteisen muodon suosioon *korkea*-tyyppisessä *usea*-lekseemissä 1950-luvulla kerätyssä kyselyssä on saattanut olla kielenhuollon *korkea*-tyyppisten nominien taivutuksen ohjeen ulottuminen yksilöiden kielitajussa ainoastaan taajafrekvenssiseen *usea*-lekseemiin. Kielenkäyttäjät ovat siis 1950-luvulla saattaneet yhdistää kielenhuollon suosituksen *usea*-lekseemiin *korkea*-tyyppisten nominien muodostaman paradigmojen ryhmän sijaan. Kielenhuollon suosituksissa taajafrekvenssinen *usea*-lekseemi lieneekin otettu usein esiin ja lisäksi koulukontekstissa taajafrekvenssisen *usea*-lekseemin *siin*-päätteisiä taivutusmuotoja on saatettu korjata esimerkiksi oppilaiden kirjoituksissa *hin*-päätteisiksi määrillisesti *korkea*-tyyppisistä nomineista kaikkein eniten. Nykykieleen 1950-luvulla vaikuttanut kielenhuollon suositus ei kuitenkaan enää vaikuta. Näin ollen myös *korkea*-tyyppisten nominien muodot ovat mukautuneet supistumanominien mukaiseen taivutukseen.

Usea-lekseemin lisäksi 1950-luvulla kerätyn kyselyn sekä 2010-luvulla kerätyn kyselyn vastauksissa suuri ero on myös *ohut*-tyyppisten nominien *siin*- ja *hin*-päätteisten muotojen valinnoissa luontevimmiksi monikon illatiivien muodoiksi. Taulukko 14 havainnollistaa 1950-luvulla kerätyn kyselyn ja 2010-luvulla kerätyn kyselyn *ohut*-tyyppisten nominien vastausten eroja. Taulukkoon on merkitty luontevimmiksi valittujen *siin*- ja *hin*-päätteisten monikon illatiivimuotojen prosenttiosuudet.

Taulukko 14. Ohut-tyyppisten nominien siin- ja hin-päätteisten muotojen saamat prosenttiosuudet Terho Itkosen 1950-luvulla keräämässä kyselyaineistossa sekä 2010-luvun alussa keräämässäni kyselyaineistossa

	1950-luku		2010-luku	
Lekseemi	SIIN	HIN	SIIN	HIN
<i>ohut</i>	15	85	54	46
<i>lyhyt</i>	14	86	37	63

Taulukko 14 osoittaa, että 1950-luvulla kerätyssä kyselyssä monikon illatiivin *hin*-päätteiset muodot ovat saaneet vastaajien vastauksissa todella suuren suosion: Lekseemin *lyhyt* luontevimmaksi monikon illatiivimuodoksi 1950-luvulla kerätyn kyselyn vastaajista 86 prosenttia on määritellyt muodon *lyhyihin* ja 14 prosenttia muodon *lyhyisiin*. Vastaavasti 1950-luvulla kerätyn kyselyn vastaajista 85 prosenttia on määritellyt monikon illatiivin *hin*-päätteisen muodon luontevimmaksi *ohut*-lekseemin monikon illatiivimuodoksi. 1950-luvulla kerätyn kyselyn vastaajista vain 15 prosenttia on siis määritellyt *ohut*-lekseemin luontevimmaksi monikon illatiivimuodoksi *siin*-päätteisen monikon illatiivimuodon.

2010-luvun alussa kerätyssä kyselyssä 63 prosenttia vastaajista on määritellyt monikon illatiivin *hin*-päätteisen muodon luontevimmaksi lekseemin *lyhyt* monikon illatiivimuodoksi. Vastaavasti 2010-luvulla kerätyn kyselyn vastaajista 37 prosenttia on määritellyt monikon illatiivin *siin*-päätteisen muodon luontevimmaksi lekseemin *lyhyt* monikon illatiivimuodoksi. 2010-luvulla kerätyssä kyselyssä luontevimmaksi *ohut*-lekseemin monikon illatiivimuodoksi *hin*-päätteisen *ohuihin* muodon määritteli 46 prosenttia kyselyn vastaajista ja *siin*-päätteisen *ohuisiin*-muodon 54 prosenttia kyselyn vastaajista. Monikon illatiivin *hin*-päätteisten muotojen suosio on siis selvästi vähentynyt suomen kielen käytössä 50 vuoden aikana. Itkosen laatiman tehtävän tulokset kuitenkin kertovat, että monikon illatiivin *hin*-päätteisiä muotoja esiintyy yhä yleisesti suomen kielessä, minkä osoittaa esimerkiksi muodon *lyhyihin* saama suosio 2010-luvun alussa kerätyn kyselyn vastauksissa. Kuitenkin esimerkiksi tutkielman sanomalehtiaineiston tulokset osoittavat, että monikon illatiivin *hin*-päätteinen muoto esiintyy hyvin satunnaisesti myös *ohut*-tyyppisissä nomineissa: sanomalehtiaineistossa *ohut*-tyyppisistä nomi-

neista vain 10 prosenttia on *hin*-päätteisiä. Edellä käsitellyn tehtävän vastaukset kertonevatkin kirjakielen sijaan monikon illatiivin *hin*-pääteen esiintymisestä puhekielessä. Toisaalta myös tiedostettu tietoisuus siitä, että monikon illatiivissa voidaan käyttää kahta eri päätevarianttia, on voinut vaikuttaa *hin*-päätteisen muodon saamaan suosioon tehtävän vastauksissa.

Suomen kielen nominintaivutusjärjestelmän näkökulmasta 1950-luvulla kerätyn kyselyn sekä 2000-luvulla kerätyn kyselyn *ohut*-tyyppisten nominien vastausten vertailu osoittaa, että *ohut*-tyyppiset nomininit ovat mukautumassa supistumanominien mukaiseen taivutukseen. *Ohut*-tyyppisissä nomineissa *siin*-päätteisten monikon illatiivimuotojen suosio ei kuitenkaan ole saavuttanut läheskään yhtä yksiomaista suosiota kuin *vieras*- ja *hame*-tyyppisissä nomineissa, mikä todettiin sanomalehtiaineiston käsittelyn yhteydessä. Syynä tähän voi olla se, että *ohut*-tyyppisten nominien ryhmään kuuluu runsaasti kielenkäytössä satunnaisesti esiintyviä nomineja. Tällaiset *ohut*-tyyppiset nomininit eivät ole olleet yhteydessä taivutusjärjestelmän muihin nomineihin. Lisäksi *ohut*-tyyppisten nominien rakenteelliset ominaisuudet eroavat useiden muiden supistumanominien rakenteellisista ominaisuuksista. Terho Itkonen toteaa tutkimuksessaan *-siin* vai *-hin* monikon illatiivissa (1959: 388), että *ohut*-tyyppisten nominien *ui*- ja *yi*-diftingin sisältävät monikkovartalot (*ohui*-, *lyhyi*-) ovat yhteneviä ainoastaan yksitavuisten nominien (*pui*-, *kyi*-) sekä *UU*-loppuisten *vapaa*-tyyppisten nominien (*takui*-, *kaipui*-) taivutuksen kanssa. Nämä taivutusmallit tukevat monikon illatiivin *siin*-pääteen käytön sijaan *hin*-pääteen käyttöä *ohut*-tyyppisten nominien monikon illatiivissa. Rakenteellisten piirteitensä perusteella *ohut*-tyyppiset nomininit saattavat siis pyrkiä taipumaan monikon illatiivissa eri tavoin kuin suurin osa muista supistumanomineista.

Tunne *ohut*-tyyppisten nominien kuulumisesta supistumanominien joukkoon ei ole yhtä vahva kuin esimerkiksi *vieras*- ja *hame*-tyyppisissä nomineissa myös siitä syystä, että *ohut*-tyyppisissä nomineissa ei ole supistumaa yksikkömuotojen vokaalivartaloissa (Laaksonen – Lieko 2003: 38). Lisäksi *ohut*-tyyppisten nominien yksikön illatiivin *Vn*-päätteinen muoto saattaa hidastaa monikon illatiivin *hin*-päätteisen muodon katoamisprosessia *ohut*-tyyppisten nominien taivutusparadigmoista (Itkonen 1959: 387). *Ohut*-tyyppisissä nomineissa myöskään yksikkö- ja monikkomuotojen ikonisuuden periaate ei vaadi monikon illatiivin *siin*-pääteen käyttöä vastaamaan yksikön illatiivin *seen*-päätetä, kuten esimerkiksi *vieras*-tyyppisissä nomineissa.

On kuitenkin jälleen tuotava esiin, että sekä sanomalehtiaineistossa että esimerkiksi kyselyn tehtävän 2 vastauksissa enemmistö *ohut*-tyyppisten nominien monikon illatiivimuodoista on *siin*-päätteisiä. Sanomalehtiaineiston tulokset ja kyselyn vastaukset tukevatkin päätelmää, että pyrkimys supistumanominien taivutuksen yhdenmukaistumiseen on suurempi voima kuin yksikkö ja monikkomuotojen yhdenmukaistumisen pyrkimys. Lisäksi on huomioitava, että yksikkömuotojenkin illatiivi pyrkii mukautumaan supistumanominien taivutukseen, mistä osoituksena ovat puhekielessä esiintyvät *korkea*-tyyppisten nominien *seen*-päätteiset yksikön illatiivimuodot. Voikin olla, että tulevaisuudessa nominintaivutusjärjestelmän yhdenmukaistumisen pyrkimys aiheuttaa supistumanominien mallin mukaisen taivutuksen ulottumisen myös yksikön illatiivin päätteisiin, jolloin myös kirjakielessä käytettäisiin *korkeeseen*-tyyppisiä muotoja.

7. LOPUKSI

Tutkielmassani olen tarkastellut monikon illatiivin rinnakkaismuotoisen *hin*-pääteen esiintymistä ja käyttöä suomen kielessä. Pyrkimyksenäni on ollut saada selvyyttä siihen, mitkä systeeminsisäiset tekijät motivoivat monikon illatiivin *hin*-pääteen käyttöä. Tarkastelusta selviää, että monikon illatiivin *hin*-pääte esiintyy herkimmin *askele/askel*-tyyppisissä nomineissa. Kyseisten nominien muodostamaan ryhmään kuuluu suomen kielen yleiskielessä vain noin 20 nominia, joista useat esiintyvät kielenkäytössä hyvin harvoin, kuten nominit *autere*, *huhmare*, *petkele* ja *säkene*. *Askele/askel*-tyyppisten nominien ryhmään kuuluvat nominit ovat lisäksi rakenteeltaan erikoisia, sillä lähes kaikkia tyyppiin kuuluvia lekseemejä voidaan taivuttaa kahden paradigman mukaisesti. Tutkielmani aineistot viittaavatkin siihen, että monikon illatiivin *hin*-pääte valikoituu herkästi kielenkäytössä harvoin esiintyviin ja erikoisia ominaisuuksia sisältäviin lekseemeihin, joiden paradigmojen hahmottaminen ei ole yksiselitteistä ja joita tästä syystä taivutetaan herkästi toisten paradigmamallien kuin *askele*-paradigmamallin mukaisesti. Joidenkin *askele*-tyyppisten nominien taivutus saattaa monikon illatiivissa yhdistyä esimerkiksi *imuri*- ja *kaivuri*-tyyppisten nominien taivutukseen.

Monikon illatiivissa *siin*- ja *hin*-päätteiden vaihtelua toteuttaviin lekseemeihin vaikuttaa suomen kielessä tällä hetkellä pyrkimys supistumanominien ryhmän taivutuksen yhdenmukaistumiseen. Kyseisessä ilmiössä johtoasemassa ovat *hame*- ja *vieras*-tyyppiset nominit, joiden mallin mukaisesti myös muut supistumanominit pyrkinevät monikon illatiivissa käyttäytymään. Näin ollen tavoitteena on, että yksikön illatiivin pääteenä on pääte *-seen* ja monikon illatiivin pääteenä pääte *-siin*. Erikoisia ja kielenkäytössä vain harvoin esiintyviä lekseemejä ei esimerkiksi niiden erikoisten piirteittensä perusteella kuitenkaan yhdistetä herkästi supistumanominien prototyyppisten jäsenten ominaisuuksien perusteella muodostettuun ryhmään. Tämä saattaa olla syynä siihen, miksi monikon illatiivin *siin*-päätteinen muoto ei ole tullut *askele*-tyyppisissä nomineissa yhtä yksinomaiseksi monikon illatiivimuodoksi kuin esimerkiksi *hame*- ja *vieras*-tyyppisissä nomineissa.

Tutkielmani aineistot osoittavat, että monikon illatiivin *hin*-pääte esiintyy *askele*-tyyppisten nominien lisäksi herkästi myös *ohut*- ja *filee*-tyyppisissä nomineissa. Erityisesti näihin taivutustyyppisiin kuuluvien nominien tarkastelu osoittaa, että *hin*-pääteen

valikoitumisessa monikon illatiivin päätteeksi on runsaasti eroja myös taivutustyyppiin kuuluvien lekseemien välillä. Esimerkiksi *filee*-tyyppisissä nomineissa monikon illatiivin *hin*-pääte valikoituu herkästi nomineihin *ateljee* ja *revvy*, mutta esimerkiksi lekseemien *essee* ja *klisee* monikon illatiivin päätteenä esiintyy lähes yksinomaan pääte *-siin*. Näissäkin tapauksissa monikon illatiivin päätteiden valikoitumiseen vaikuttavat nominin esiintymistaajuus kielenkäytössä sekä nominin rakenteelliset ominaisuudet. Nominin, jotka synnyttävät jostain syystä outouden ja vierauden vaikutelman, taipuvatkin monikon illatiivissa muita nomineja herkemmin *hin*-päätteisinä, eikä niitä siis kytketä supistumanominien ryhmään vaan ne erotetaan tästä ryhmästä.

Monikon illatiivin *hin*-päätteiden käytön tarkastelu tutkielmassani antaa lisäksi vihteen siitä, että monikon illatiivin *hin*-pääte saattaa sisältää merkityksiä, jotka eivät kuulu illatiivin *siin*-päätteiden merkitykseen. Monikon illatiivin *hin*-pääte esiintyykin usein teksteissä, joissa käytetään leikittelevää ja pakinoivaa kieltä ja joissa hyödynnetään runsaasti kielen kuvallisuutta. Tällaisissa tapauksissa monikon illatiivin *hin*-päätteinen muoto esiintyy lekseemeissä, jotka esiintyvät kielenkäytössä monikon illatiivisijaisina melko taajaan ja joissa tyypillisesti esiintyy monikon illatiivin *siin*-pääte esimerkiksi asiatyylisissä uutisteksteissä. Lisäksi monikon illatiivin *hin*-pääte esiintyy usein tunteellisissa ilmauksissa, kuten ilmauksissa *eron kyyneliehin* ja *Isä kuoli vuosia myöhemmin kranan sirpaleihin*. Tutkielmani aineisto antaakin aavistuksen siitä, monikon illatiivin *hin*-pääte saattaa olla illatiivin prototyyppisestä *siin*-päätteestä merkityksellisesti ja tyylillisesti poikkeava ja erityinen illatiivisijan merkitseminen, joka siis sisältää enemmän informaatiota kuin monikon illatiivin prototyyppinen *siin*-päätteinen muoto.

Kaiken kaikkiaan tutkielmani tarkastelu osoittaa, että monikon illatiivin *siin*- ja *hin*-päätteiden variaatio on suomen kielen nominintaivutusjärjestelmän ominaisuus tiettyihin taivutustyyppisiin kuuluvissa ja ominaisuuksiltaan tietynlaisissa nomineissa ja ilmauksissa. Tarkasteluni tuo kuitenkin esiin myös sen, että monikon illatiivin *siin*-päätteiden kanssa vaihtelevan *hin*-päätteiden asema on suomen kielen koko nominintaivutuksessa marginaalinen, sillä se esiintyy lähinnä kielenkäytössä harvoin esiintyvissä monikon illatiivimuodoissa tai tyylliltään tiettytyyppisissä ilmauksissa ja teksteissä. Näin ollen *siin*-päätteiden kanssa vaihtelevan *hin*-päätteiden esiintymisfrekvenssi kielenkäytössä on pieni.

Tutkielmassani olen tarkastellut monikon illatiivin *hin*-päättettä ja motivaatiota sen käyttöön ainoastaan muutamasta näkökulmasta. Tarkastelu on esimerkiksi liikkunut pääsääntöisesti kielen diakronian tasolla. Tähystely esimerkiksi monikon illatiivin *hin*-päätteen tulevaisuuteen vaatisikin lisää näkökulmia ja aineistoa sekä tätä tarkastelua laajemman tekstikontekstin. Tutkielmassa motivaatiota monikon illatiivin *hin*-päätteen käyttöön on lisäksi selitetty ensisijaisesti systeeminsisäisten vaikutustekijöiden näkökulmasta. Mielenkiintoista olisikin selvittää monikon illatiivin *hin*-päätteen käyttöä esimerkiksi mahdollisten alueellisten erojen näkökulmasta. Sosiaalisista tekijöistä kyselyaineistoni viittaa erityisesti siihen, että monikon illatiivin *siin*- ja *hin*-päätteiden käytössä saattaa esiintyä eroja tyttöjen ja poikien välillä: kyselyn kaikkien tehtävin vastauksissa pojat suosivat kaikissa muotoryhmissä hieman tyttöjä enemmän *hin*-päätteisiä muotoja. Monikon illatiivin rinnakkaismuotoisen *hin*-päätteen esiintyminen ja käyttö suomen kielessä 2000-luvun alussa onkin mielenkiintoinen ja monivaikutuksinen ilmiö, josta tässä tarkastelussa on saatu vihjeitä vasta muutamasta *hin*-päätteen käyttöön vaikuttavasta tekijästä.

LÄHTEET

- AITCHISON, JEAN 2002: *Language change: progress or decay?* Kolmas painos. Cambridge Approaches to Linguistics. Cambridge: Cambridge University Press.
- ALHO, IRJA – HAKULINEN, AULI – HEINONEN, TARJA RIITTA – KOIVISTO, VESA – KORHONEN, RIITTA – VILKUNA, MARIA 2010: *Iso suomen kielioppi*. Neljäs painos. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 950. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- BLAKE, BARRY J. 2001: *Case*. Toinen painos. Cambridge textbooks in linguistics. Cambridge: Cambridge University Press.
- BUTT, MIRIAM 2006: *Theories of Case*. Cambridge textbooks in linguistics. Cambridge: Cambridge University Press.
- GRÜNTAL, RIHO 2003: *Finnic adpositions and cases in change*. Suomalais-ugrilaisen seuran toimituksia 244. Helsinki: The finno-ugrian society.
- HS = Helsingin Sanomat.
- ISK= ALHO, IRJA – HAKULINEN, AULI – HEINONEN, TARJA RIITTA – KOIVISTO, VESA – KORHONEN, RIITTA – VILKUNA, MARIA 2010: *Iso suomen kielioppi*. Neljäs painos. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 950. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- ITKONEN, ESA – PAJUNEN, ANNELI 2010: *Empiirisen kielitieteen metodologia*. Suomi 199. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- ITKONEN, TERHO 1959: *-siin* vai *-hin* monikon illatiivissa? – Pertti Virtaranta, Terho Itkonen & Paavo Pulkkinen (toim.), *Verba docent. Juhlakirja Lauri Hakulisen 60-vuotispäiväksi 6.10.1959* s. 372–389. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- ITKONEN, TERHO 1960: Korkeihin – korkeisiin. *Virittäjä* 64 s. 145–148.
- KANGASMAA-MINN, EEVA 1984: *Etu vai haitta? Suomen kielen sijarunsauden taustaa*. SYKLI 23. Turun yliopiston suomalaisen ja yleisen kielitieteen laitoksen pientöitä. Eripainos Academia scientiarum fennica. vuosikirja 1982–1983 s. 159–165. Turku: Turun yliopiston suomalaisen ja yleisen kielitieteen laitos.
- KARLSSON, FRED 1983: *Suomen kielen äänne- ja muotorakenne*. Porvoo: WSOY.
- Kielitoimiston sanakirja*. Toinen painos. Helsinki: Kotimaisten kielten tutkimuskeskus.

- KELLER, RUDI 1994: *On language change. The invisible hand in language*. London: Routledge.
- KITILÄ, SEPPO – VÄSTI, KATJA – YLIKOSKI, JUSSI (toim.) 2011: *Case, Animacy and Semantic Roles*. Typological Studies in Language 99. Amsterdam: John Benjamins.
- KITILÄ, SEPPO – VÄSTI, KATJA – YLIKOSKI, JUSSI 2011: Introduction to case, animacy and semantic roles. – Seppo Kittilä, Katja Västi & Jussi Ylikoski (toim.), *Case, Animacy and Semantic Roles*. Typological Studies in Language 99 s. 1–26. Amsterdam: John Benjamins.
- KITILÄ, SEPPO – YLIKOSKI, JUSSI 2011: Remarks on the coding of Goal, Recipient and Vicinal Goal in European Uralic. – Seppo Kittilä, Katja Västi & Jussi Ylikoski (toim.) *Case, Animacy and Semantic Roles*. Typological Studies in Language 99 s. 29–64. Amsterdam: John Benjamins.
- LAAKSONEN, KAINO – LIEKO, ANNELI 2003: *Suomen kielen äänne- ja muoto-oppi*. Neljäs, uudistettu painos. Helsinki: Finn Lectura.
- LEHTINEN, TAPANI 2007: *Kielen vuosituhatnet. Suomen kielen kehitys kantauralista varhaissuomeen*. Tietolipas 215. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- MÄÄTTÄ, URHO 1994: *Funktionaalinen selittäminen morfologiassa. Metateoriaa ja huomioita suomen ja sen sukukielten tutkimusperinteestä*. Opera fennistica & linguistica 7. Tampere: Tampereen yliopiston suomen kielen ja yleisen kielitieteen laitos.
- Nykysuomen sanakirja* 2002 [1951–1961] I–VI. 15. painos. Juva: WSOY.
- ONIKKI-RANTAJÄÄSKÖ, TIINA 2001: Sarjoja. Nykysuomen paikallissijaiset olotilanilmaukset kielen analogisuuden ilmentäjinä. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- PAJUNEN, ANNELI 2003: HS2000-korpus. Sähköinen korpus Helsingin Sanomissa vuosina 2000 ja 2001 julkaistuista teksteistä.
- Paremmiin sanoen...* 1937: *Virittäjä* 41 s. 467–468.
- PARKKINEN, EIJA 1981: *Monikon illatiivin -siin ja -hin -päätteiden yleisyysuhteet nyky-suomessa*. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopiston suomen kielen laitos.
- PAUNONEN, HEIKKI 1976: Allomorfien dynamiikkaa. *Virittäjä* 80. s. 82–107.

- PAUNONEN, HEIKKI 2003: Suomen kielen morfologisista muutosmekanismeista. – Lea Laitinen, Hanna Lappalainen, Päivi Markkola & Johanna Vaattovaara (toim.), *Muotojen mieli. Kirjoituksia morfologiasta ja variaatiosta*. Kieli 15 s. 187–248. Helsinki: Helsingin yliopiston suomen kielen laitos.
- SAUKKONEN, PAULI – HAIPUS, MARJATTA – NIEMIKORPI, ANTERO – SULKALA, HELENA 1979: *Suomen kielen taajuussanasto*. Porvoo: WSOY.
- THYMÉ, ANN ELISABETH 1993: *A Connectionist Approach to Nominal Inflection. Paradigm Patterning and Analogy in Finnish*. San Diego: University of California.
- VIRTANEN, PATRIK 2003: Context Mill. Computer software. General Linguistics, University of Turku.
- VÄSTI, KATJA 2011: A case in search of an independent life. The semantics of the initial allative in a Finnish verbless construction. – Seppo Kittilä, Katja Västi & Jussi Ylikoski (toim.), *Case, Animacy and Semantic Roles*. Typological Studies in Language 99 s. 65–109. Amsterdam: John Benjamins.
- YLIKOSKI, JUSSI 2011: A survey of the origins of directional case suffixes in European Uralic. – Seppo Kittilä, Katja Västi & Jussi Ylikoski (toim.), *Case, Animacy and Semantic Roles*. Typological Studies in Language 99 s. 235–280. Amsterdam: John Benjamins.

LIITE 1

KYSELYLOMAKE

Kysely

Kysely liittyy pro gradu -tutkielmaan, jota tehdään Tampereen yliopistossa. Kiitos vastauksistasi!

Vastaajan sukupuoli (laita ruutuun rasti): tyttö ☐ poika ☐

1)

Täydennä teksti laatikossa olevilla sanoilla ja taivuta sanoja niin, että lauseista tulee järkeviä. Jokaista laatikossa olevaa sanaa voit käyttää vain kerran.

Monet suomalaiset eivät tunne naapureitaan. Viime aikoina useat omakotitaloalueet ovat kuitenkin olleet kuin entisaikojen pieniä kyliä, joissa kyläläiset rakensivat yhdessä toisilleen talleja ja korjasivat vuotavia navettojen kattoja. Enää ei ole epätavallista, että omakotitaloalueilla tuntemattomia naapuritalojen asukkaita pyydetään osallistumaan _____ ja palkkana pihan haravointiurakasta tai talon maalaamisesta tarjotaan syömistä ja ainakin juomista. Usein tarjottavaa on limsoista ja mehuista _____ ja pihatöiden ja remonttihommien tekemisen lisäksi tavoitteena on tutustua naapuritalojen _____. Talkoot ovatkin kuin naapuruston yhteisiä juhlia. Usein _____ osallistuukin koko perhe.

asukas talkoot askare olut

Vastaajan sukupuoli (laita ruutuun rasti): tyttö ☐

poika ☐

2)

Täydennä tehtävän tyhjiin kohtiin pääte *-siin* tai pääte *-hin*.

Valitse päätteistä se, kumpi mielestäsi tuntuu luontevimmalta vaihtoehdolta. Älä jää pohtimaan päätteiden valintoja pitkään; valitse päätteistä se, kumpi ensimmäisenä tuntuu mielestäsi sopivan tyhjään kohtaan.

Siin vai hin?

1. Suomalaiset ovat tottuneet lyhyi_____ kesiin.

2. Seppelei_____ laitetaan tavallisesti laakerinlehtiä.

3. Muuttolintujen palui_____ on aikaa 1–2 kuukautta.

4. Peltojen pientarei_____ kasvaa joskus harvinaisia herkkuja, mesimansikoita.

5. Monet suomalaiset ovat rakastuneet Fazerin suklai_____.

6. Kuvataiteilijoiden elämäkertoja lukiessa pääsee usein kurkistamaan myös taiteilijoiden ateljei_____.

7. Monissa päiväkodeissa on jouduttu kevään aikana tutustumaan saivarei_____.

8. "Ei voi rakastua, sillä rakkaus tarvitsee punoutuakseen näkymän kaipui_____ "
Lähde Riikka Pulkkinen, Vieras

9. Huhmareita hieman yllättäen keräilemään ryhtynyt Leena-Sisko muistaa saaneensa ensimmäisen huhmarensa esimiehiltään palkkiona hyvästä työpanoksesta. Siitä kiinnostus huhmarei_____ pikkuhiljaa kasvoi.

Lähde <http://yle.fi/vintti/yle.fi/kirppis>

10. Keski- ja eteläeurooppalaiset ovat tottuneet bidei_____ kylpyhuoneissa.

11. Tuoksujen laittaminen shampoi_____ voi aiheuttaa oireita ihottumista kärsiville.

12. Paikalle kerääntynei_____ tuli heti juhlatunnelma.

13. Äidinkielen ylioppilaskokeen toisessa osassa eritellään tekstejä ja kirjoitetaan lyhyitä vastustekstejä; toisessa osassa osaamisensa pääsevät näyttämään ne opiskelijat, jotka ovat mieltyneet essei_____.

14. Jotkut sanovat, että ehyi_____ perhei_____ kuuluvilla lapsilla on mahdollisuus tavalliseen lapsuuteen.

15. Lamei_____ kudotaan kultalankoja.

3)

Arvioi lauseiden alleviivattujen sananmuotojen luontevuutta asteikolla 1–3. Ympyröi numero, joka kuvaa mielestäsi sananmuotoa.

- 1 = todella luonteva ja tavallinen sananmuoto. Jos kuulen tai luen tämän sananmuodon, se ei kiinnitä huomiotani.
- 2 = jossain määrin luonteva sananmuoto, mutta tässä on jotain outoa.
- 3 = todella outo sananmuoto. Jos kuulen tai luen tämän sananmuodon, se kiinnittää huomioni: kummallinen ilmaus.

- a. Prinsessaikä on yleisin 4–6-vuotiailla, mutta jo kaksivuotias tyttö voi päättää, ettei enää ikinä pue ylleen mitään niin kamalaa vaatekappaletta kuin housut. – – Käytännöllisen pukeutumisen mallimaassa pienet prinsessat eivät aina herätä pelkkää ihastusta, eivätkä vanhemmat välttämättä suostu pukemaan lastaan hepeneihin, vaikka tämä kuinka itkisi.

Helsingin Sanomat 16.6.2008

luonteva	jossain määrin luonteva	outo
1	2	3

- b. Kolmen kuukauden nettotulos putosi viime vuoden noin neljästä miljardista melkein kolmeen miljardiin euroon. – – Yhtiö vieritti syyt Länsi-Euroopan lämpimille säille ja kaasuntuotannon nousseihin kustannuksiin.

Helsingin Sanomat 6.12.2007

luonteva	jossain määrin luonteva	outo
1	2	3

- c. Palestiinalaisten presidentti Mahmud Abbas ei hyväksy Lähi-idän kvartetin eli EU:n, YK:n, Yhdysvaltojen ja Venäjän ehdotusta palestiinalaisten ja israelilaisten välisten rauhaneuvottelujen aloittamisesta uudelleen. – – Abbas ei myöskään hyväksy sitä, ettei ehdotus sisällä neuvotteluja, jotka perustuvat ennen vuoden 1967 sotaa voimassa ol-leihin rajoihin.

Helsingin Sanomat 25.9.2011

luonteva	jossain määrin luonteva	outo
1	2	3

- d. Ohjuksilla varustetut sukellusveneet voivat nyt siirtyä kaksi kertaa nopeammin strategisesti tärkeihin asemiin – –.

Helsingin Sanomat 10.8.2008 (osittain muokattu)

luonteva	jossain määrin luonteva	outo
1	2	3

4)

Alleviivaa tehtävän jokaisesta kohdasta sananmuoto tai sananmuotopari, joka mielestäsi vaikuttaa luontevimmalta.

1. pimeihin - pimeisiin
2. rikkaisiin - rikkaihin
3. lyhyisiin - lyhyihin
4. korkeisiin pylväihin - korkeihin pylväisiin
5. joukkueisiin - joukkueihin
6. kirveisiin - kirveihin
7. kauheihin - kauheisiin
8. varkaihin - varkaisiin
9. vapaisiin - vapaihin
10. vaikeihin - vaikeisiin
11. kauniihin - kauniisiin
12. viileihin laineisiin - viileisiin laineihin
13. tuotteisiin - tuotteihin
14. ohuihin - ohuisiin
15. kappaleihin - kappaleisiin
16. revyisiin - revyihin
17. kapeihin vyöhykkeisiin - kapeisiin vyöhykkeihin
18. varusteisiin - varusteihin
19. otteihin - otteisiin
20. useisiin - useihin
21. oppilaihin - oppilaisiin
22. perheihin - perheisiin
23. takuihin - takuisiin
24. hameihin - hameisiin
25. komeisiin - komeihin
26. talkoihin - talkoisiin
27. aseisiin - aseihin
28. pyöreisiin - pyöreihin

Lähde Terho Itkonen 1959: *-siin* vai *-hin* monikon illatiivissa?

Taulukko 3. Monikon illatiivin hin- ja siin-päätteisten muotojen määrät ja prosentiosuudet sanomalehtiaineistossa taivutustyypeittäin

	HIN		SIIN		yhteensä
	(f)	%	(f)	%	f
Hame-tyyppi	(5)	0,0008	(6399)	99,922	6404
Vieras-tyyppi	(6)	0,6	(1039)	99,4	1045
Korkea-tyyppi	(4)	0,6	(639)	99,4	643
Kuollut-tyyppi	(10)	2,0	(483)	98,0	493
Vapaa-tyyppi	(4)	2,6	(147)	97,4	151
Filee-tyyppi	(2)	8,7	(21)	91,3	23
Ohut-tyyppi	(4)	10,3	(35)	89,7	39
Askele-tyyppi	(3)	13,0	(20)	87,0	23
yht.	(38)	0,4	(8783)	99,6	8821

Taulukko 4. siin- ja hin-päätteiden vaihtelua toteuttavien taivutustyyppien lekseemien määrät suomen kielen yleiskielessä ja hin-päätteisten muotojen prosentiosuudet sanomalehtiaineistossa.

TYYPPI	TYYPIN LEKSEEMIMÄÄRÄ (PS/OMA MÄÄRITELMÄ)	TYYPPI	HIN-PÄÄTTEISTEN MUOTOJEN PROSENT- TIOSUUS AINEISTOSSA
hame-tyyppi	820	hame-tyyppi	0,0008 %
vieras-tyyppi	445	vieras-tyyppi	0,6
korkea-tyyppi	169	korkea-tyyppi	0,6
filee-tyyppi	46	kuollut-tyyppi	2,0
kuollut-tyyppi	45	vapaa-tyyppi	2,6
vapaa-tyyppi	39	filee-tyyppi	8,7
askele-tyyppi	21	ohut-tyyppi	10,3
ohut-tyyppi	13	askele-tyyppi	13,0 hin-päätteisiä eniten

Taulukko 5. Askele/askel-tyyppiset nominit ja niiden päätteet sanomalehtiaineistossa

Lekseemi	HIN (n)	SIIN (n)	IN (n)	Yhteensä (n)
<i>kyynele/kyynel</i>	1	0	45	46
<i>askele/askel</i>	0	2	12	14
<i>askare/askar</i>	1	9	0	10
<i>kintere/kinner</i>	0	2	0	2
<i>pientare/piennar</i>	1	1	0	2
<i>utare/udar</i>	0	2	0	2
<i>sammale/sammal</i>	0	0	2	2
<i>helmiompele/ommel</i>	0	1	0	1
<i>mantere/manner</i>	0	1	0	1
<i>vempele/vemmel</i>	0	1	0	1
YHTEENSÄ	3	19	59	81

Taulukko 6. Ohut-tyyppiset nominit ja niiden päätteet sanomalehtiaineistossa

Lekseemi	HIN (n)	SIIN (n)	Yhteensä (n)
<i>lyhyt</i>	1	26	27
<i>kevyt</i>	1	8	9
<i>olut</i>	2	0	2
<i>ohut</i>	0	1	1
YHTENSÄ	4	35	39

Taulukko 7. *Filee*-tyyppiset nominit ja niiden päätteet sanomalehtiaineistossa

Lekseemi	HIN (n)	SIIN (n)	Yhteensä (n)
<i>klisee</i>	0	13	13
<i>trikoo</i>	1	3	4
<i>filee</i>	0	2	2
<i>essee</i>	0	2	2
<i>bileet</i>	0	1	1
<i>revvy</i>	1	0	1
YHTEENSÄ	2	21	23

Taulukko 8. *Vapaa*-tyyppiset nominit ja niiden päätteet sanomalehtiaineistossa

Lekseemi	HIN (n)	SIIN (n)	Yhteensä (n)
<i>talkoot</i>	1	79	80
<i>vapaa</i>	0	19	19
<i>harmaa</i>	0	19	19
<i>hakkuu</i>	0	18	18
<i>vastuu</i>	1	4	5
<i>pilttuu</i>	1	2	3
<i>takuu</i>	1	2	3
<i>vajaa</i>	0	2	2
<i>vakaa</i>	0	2	2
YHTEENSÄ	4	147	151

Taulukko 9. Korkea-tyyppiset nomininit ja niiden päätteet sanomalehtiaineistossa

Lekseemi	HIN (n)	SIIN (n)	Yhteensä (n)
<i>usea</i>	4	133	137
<i>tärkeä</i>	0	75	75
<i>nopea</i>	0	63	63
<i>oikea</i>	0	59	59
<i>vihreä</i>	0	53	53
<i>korkea</i>	0	45	45
<i>vaikea</i>	0	26	26
<i>törkeä</i>	0	15	15
<i>selkeä</i>	0	14	14
<i>huikea</i>	0	11	11
<i>kiinteä</i>	0	11	11
<i>komea</i>	0	9	9
<i>upea</i>	0	9	9
<i>pehmeä</i>	0	8	8
<i>rohkea</i>	0	8	8
<i>pimeä</i>	0	6	6
<i>vaalea</i>	0	6	6
<i>ankea</i>	0	5	5
<i>kapea</i>	0	5	5
<i>valkea</i>	0	5	5
<i>karkea</i>	0	4	4
<i>kipeä</i>	0	4	4
<i>leveä</i>	0	4	4
<i>pyöreä</i>	0	4	4
<i>räikeä</i>	0	4	4
<i>keveä</i>	0	3	3
<i>muhkea</i>	0	3	3
<i>ruskea</i>	0	3	3

<i>tiheä</i>	0	3	3
<i>vüleä</i>	0	3	3
<i>hulppea</i>	0	2	2
<i>järeä</i>	0	2	2
<i>kankea</i>	0	2	2
<i>karmea</i>	0	2	2
<i>kauhea</i>	0	2	2
<i>kiihkeä</i>	0	2	2
<i>kireä</i>	0	2	2
<i>kolea</i>	0	2	2
<i>ainoa</i>	0	1	1
<i>hirveä</i>	0	1	1
<i>jyhkeä</i>	0	1	1
<i>kaamea</i>	0	1	1
<i>kepeä</i>	0	1	1
<i>kirpeä</i>	0	1	1
<i>laimea</i>	0	1	1
<i>lattea</i>	0	1	1
<i>lempeä</i>	0	1	1
<i>makea</i>	0	1	1
<i>notkea</i>	0	1	1
<i>letkeä</i>	0	1	1
<i>pöyheä</i>	0	1	1
<i>samea</i>	0	1	1
<i>sitkeä</i>	0	1	1
<i>sumea</i>	0	1	1
<i>suppea</i>	0	1	1
<i>surkea</i>	0	1	1
<i>töykeä</i>	0	1	1
<i>vetreä</i>	0	1	1
YHTEENSÄ	4	639	643

Taulukko 10. siin- ja hin-päätteiset muodot ja muotojen suhteet kyselyn tehtävän 1 vastauksissa

LEKSEEMI	SIIN		HIN	
	f	%	f	%
<i>talkoot</i>	46	97,9	1	2,1
<i>asukas</i>	43	93,5	3	6,5
<i>olut</i>	11	91,7	1	8,3
<i>askare</i>	34	75,6	11	24,4
Yhteensä	134	89,3	16	10,7

Taulukko 11. siin- ja hin-päätteiden prosentiosuudet kyselyn tehtävän 2 vastauksissa

Lekseemien hin- päätteisten muotojen yleisyysjärjestys	LEKSEEMI	TAIVUTUS- TYYPPI	SIIN	HIN
1	<i>saivare</i>	askele	15 %	85 %
2	<i>ateljee</i>	filee	21 %	79 %
3	<i>seppele</i>	askele	23 %	77 %
4	<i>lamee</i>	filee	28 %	72 %
5	<i>huhmare</i>	askele	32 %	68 %
6	<i>bidee</i>	filee	38 %	62 %
7	<i>paluu</i>	vapaa	45 %	55 %
8	<i>shampoo</i>	filee	45 %	55 %
9	<i>ehyt</i>	ohut	47 %	53 %
10	<i>pientare</i>	askele	52 %	48 %
11	<i>kaipuu</i>	vapaa	57 %	43 %
12	<i>kerääntynyt</i>	kuollut	57 %	43 %
13	<i>lyhyt</i>	ohut	79 %	21 %
14	<i>suklaa</i>	vapaa	85 %	15 %
15	<i>essee</i>	filee	94 %	6 %
16	<i>perhe</i>	hame	96 %	4 %

Taulukko 12. Muotojen hepeneihin, nousseihin, olleihin ja tärkeihin luontevuuden arviot kyselyn tehtävän 3 vastauksissa

	LUONTEVA		JOSSAIN MÄÄRIN LUONTEVA		OUTO	
	(f)	%	(f)	%	(f)	%
<i>hepeneihin</i>	(11)	23	(26)	56	(10)	21
<i>nousseihin</i>	(8)	17	(25)	53	(14)	30
<i>olleihin</i>	(15)	32	(11)	23	(21)	45
<i>tärkeihin</i>	(7)	15	(12)	26	(28)	59
YHTEENSÄ	(41)	22	(74)	39	(73)	39

Taulukko 13. Korkea-tyyppisten nominien siin- ja hin-päätteisten muotojen saamat prosenttiosuudet Terho Itkosen 1950-luvulla keräämässä kyselyaineistossa sekä 2010-luvulla keräämässäni kyselyaineistossa

	1950-luku		2010-luku	
	SIIN	HIN	SIIN	HIN
<i>pyöreä</i>	64	36	83	17
<i>kauhea</i>	61	39	85	15
<i>pimeä</i>	60	40	60	40
<i>vaikea</i>	58	42	76	24
<i>komea</i>	47	53	47	53
<i>usea</i>	26	74	78	22

Taulukko 14. Ohut-tyyppisten nominien siin- ja hin-päätteisten muotojen saamat prosenttiosuudet Terho Itkosen 1950-luvulla keräämässä kyselyaineistossa sekä 2010-luvun alussa keräämässäni kyselyaineistossa

	1950-luku		2010-luku	
Lekseemi	SIIN	HIN	SIIN	HIN
<i>ohut</i>	15	85	54	46
<i>lyhyt</i>	14	86	37	63

LIITE 3. LUETELMA 1.

Luetelma 1. Kuollut-tyyppisten nominien monikon illatiivin hin-päätteiset muodot sanomalehtiaineistossa virkekonteksteissaan

1. Ehkä Suomen Luonnonvalokuvaajat ry:n hallituksen olisi syytä tutustua laajemmin **ilmestyneihin kirjoihin**.
2. Tommya epäillään yhteyksistä Indonesiaa **ravistelleihin pommi-iskuihin**.
3. He ovat nopeuttaneet kehitystä, joka on ajamassa parhaat yliopisto-opiskelun jo päättäneet pikajuoksijat muutaman valmentajan ympärille **syntyneihin talleihin**.
4. Heideggeria ei myöskään kannata suoraan rinnastaa muihin kansallissosialismia **tukeneihin ajattelijoihin**; hän on oma omalaatuinen tapauksensa.
5. Keskiviikon Svenska Dagbladetin mukaan Neuvostoliitto olisi saattanut ollut valmis vaihtamaan Wallenbergin Ruotsiin **paenneihin toisinajattelijoihin**, mutta Ruotsin ulkoministeriö ei ymmärtänyt tai halunnut ymmärtää tarjousta.
6. Haastattelun lopussa katseemme kääntyvät purku-uhan alle **joutuneihin VR:n makasiineihin**.
7. Huippukokouksen tunnelmat heijastuivat myös **muihin kokouspaikalle kerääntyneihin**.
8. Kansaneläkeläisiä on verrattava samanarvoisena ryhmänä työttömiin, **opiskelijoihin ja ylivelkaantuneihin**, vaikkakin opiskelijoiden status on tilapäinen ja ylivelkaantuneiden useimmiten itse aiheutettu.
9. Virallisen Suomen suhtautumista juutalaisiinsa ja tänne **paenneihin tai pakoa yrittäneihin juutalaisiin** käsittelevän 17-sivuisen luvun on kirjoittanut Jukka

Hartikainen ja lukua suunnitelleeseen työryhmään ovat kirjoittajan lisäksi kuuluneet Gideon Bolotowsky ja Tapani Hirvinen.